

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЗАМКОВА ЯНА ВАСИЛІВНА

УДК: 343.98: 343

ДИСЕРТАЦІЯ

ЗАКОННІСТЬ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ РІШЕНЬ СУДДІ У СТАДІЇ
ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
УКРАЇНИ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
(081«Право»)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Я.В. Замкова

Науковий керівник
Каткова Тетяна Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент

Одеса – 2020

АНОТАЦІЯ

Замкова Я.В. Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 – Право). – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2020. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, літератури до кожного розділу та висновків.

Дисертація є першим після прийняття КПК України 2012 року спеціальним комплексним дослідженням, у якому вирішено наукове завдання щодо визначення генези та змісту процесуальних рішень судді у підготовчому провадженні, розкрито сутність понять законності, обґрунтованості і вмотивованості процесуальних рішень у цій стадії кримінального процесу, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення нормативного забезпечення правозастосовної діяльності у кримінальному провадженні.

Зроблено ґрунтовний аналіз сучасного кримінально-процесуального законодавства зарубіжних країн, зокрема, тих, що входили до Співдружності незалежних держав (СНД), які після розпаду СРСР прийняли нові кримінально-процесуальні кодекси. Запропоновано використовувати досвід деяких з цих держав, щодо удосконалення стадії підготовчого провадження, зокрема, республіки Білорусь, Молдови, Казахстану, Російської Федерації, в яких закріплено чіткий перелік питань, які суд з'ясовує при попередньому розгляді справи.

Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід генезу розвитку стадії підготовчого провадження, запропоновано внести зміни до чинного КПК України, якими визначити, що підготовче провадження є самостійною

стадією кримінального процесу, в якій вирішуються притаманні тільки їй завдання щодо врегулювання правового конфлікту (закриття кримінального провадження) або визначення підстав та межі судового розгляду та його організації.

Проаналізовано роботи провідних вчених – процесуалістів М.І. Бажанова, Н.В. Глінської, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, П.А. Лупинської та інших, які визначали, що до основних вимог до рішень у кримінальному процесі відносяться: законність, обґрунтованість і вмотивованість. Доведено, що ці вимоги цілком мають бути застосовані і до рішень, що приймаються суддею у стадії підготовчого провадження. Надано поняття законності та обґрунтованості цих рішень та наведена їх класифікація.

Доведено, що формулювання процедури підготовчого провадження, визначене у ст. 314 КПК України, має суттєві вади, оскільки не передбачає надходження до суду разом з обвинувальним актом усіх матеріалів досудового розслідування, якими має бути обґрунтовано рішення судді, та перелік питань, які мають бути з'ясовані суддею, не визначений порядок формулювання складу суду при колегіальному розгляді кримінальної справи. Запропоновано доповнити КПК України ст. 314-2 «Питання, які з'ясовуються суддею у підготовчому провадженні».

Доведено, що для прийняття судом у підготовчому провадженні до суду мають надійти усі матеріали кримінальної справи разом з обвинувальним актом, в якому прокурором має бути зроблений ретельний аналіз доказів, зібраних у досудовому розслідуванні, та захисним висновком, в якому захисником у разі незгоди з обвинувальним висновком буде обґрунтована позиція захисту. При таких умовах реалізація принципу змагальності буде забезпечувати дію інших засад: доведеності вини та забезпечення права на захист.

Досліджено загальні вимоги, яким має відповідати основний підсумковий документ досудового розслідування – обвинувальний акт чи

клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

Розглянуто проблемні питання можливості повернення обвинувального акту і матеріалів кримінальної справи прокуророві для додаткового розслідування. Доведено, що у разі неправильної кваліфікації дій обвинуваченого та суттєвої неповноти досудового розслідування включно у цій стадії кримінального процесу суд може повернути кримінальну справу для додаткового розслідування лише за клопотанням учасників судового провадження.

Запропоновано передбачити у КПК України вимоги обґрунтованості і вмотивованості обвинувального акту, аналогічні вимогам до таких рішень, як постанова слідчого, прокурора, ухвала та вирок суду, які передбачені у ст.110 КПК України.

Доведено, що розгляд угод у підготовчому провадженні не відповідає завданням цієї стадії кримінального процесу, а являє собою особливий вид провадження у суді першої інстанції і має бути передбачений у главі 35 КПК України, оскільки при затвердженні угод суд має з'ясовувати (шляхом допиту обвинуваченого та дослідження доказів, наданих сторонами) перелік питань, зазначених у ст.ст. 469,471,472 КПК України.

Аргументовано, що інформація про те, що обвинувачений переховується від суду чи захворів важкою хворобою може надійти до суду у підготовчому провадженні, тому немає сенсу таку справу призначати до судового розгляду.

Розглянуто проблемні питання визначення підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду, що створено в Україні та підсудність кримінальних проваджень, розслідуваних на територіях Донецької та Луганської областей. Доведено, що чинний КПК України не визначає форму рішення місцевого суду про підсудність (подання чи ухвали).

Розглянуто проблемні питання судового розгляду в режимі відео конференції; призначення судового розгляду у відкритому чи закритому

судовому засіданні; розголошення конфіденційної інформації та призначення судового розгляду судом присяжних.

В роботі доведено, що матеріали кримінальної справи мають систематизуватися і формуватися органами досудового розслідування, особливо це стосується багатоепізодних злочинів вчинених групою осіб, а не працівниками суду, які мають великі навантаження і не розслідували кримінальну справу та не мають часу і відповідного досвіду.

Обґрунтовано, що дані про особистість підозрюваного/обвинуваченого має збирати та досліджувати слідчий на досудовому розслідуванні, що є його обов'язком і входить до предмету доказування, передбаченого ч.4 ст. 91 КПК України, а не орган пробації, створений для соціальної адаптації вже засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі осіб.

Ключові слова: підготовче провадження; правові якості рішень судді; законність та обґрунтованість ухвал судді; повернення обвинувального акту прокурору; кримінальна справа; кримінальне провадження; рішення суду про затвердження угод; зупинення та закриття кримінального провадження; підсудність кримінальних справ; висновок органу пробації.

SUMMARY

Zamkovaya Ya.V. Legitimacy and validity of the judge's decisions at the stage of preparatory proceedings in the criminal procedure of Ukraine. – *The qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.09 – Criminal Process and Criminalistics; Forensic Examination; Operation search activity (081 – Law). Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2020.

The dissertation at the monograph level considers theoretical and practical problems of legitimacy and validity of the judge's decisions in preparatory proceedings.

The research investigates genesis of emergence, development and reforming of this stage of criminal procedure. The author has analyzed legislation of foreign states, inter alia, those included in the Commonwealth of Independent States (CIS), which adapted new criminal procedural codes after disintegration of the Soviet Union. It is proposed to use the experience of some of these countries (Republics of Belorussia, Moldova, Kazakhstan, Russian Federation) in improvement of the criminal-procedural legislation, which regulates the process of preparatory proceedings, namely to fix in the Criminal Procedure Code of Ukraine the exact list of issues to be solved by a court of law in preliminary consideration of the case.

The author makes a conclusion that preparatory proceedings are an independent part of criminal procedure, and not a constituent part of the judicial procedure stage in a court of first instance as it is determined in the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012.

It is defined that decisions in preparatory proceedings should correspond to the basic requirements set for all the decisions in criminal procedure, namely the requirements of legitimacy, validity and motivation.

The necessity to reform the procedure of completing pre-trial investigation has been proved, it is proposed to assign to investigative bodies the duties of

systematization and processing the materials of pre-trial investigation, compiling an indictment, in which the prosecution should give deep and logical analysis of the collected evidence, and the defense, in case it does not agree with the indictment, should be provided with the opportunity to compose a motivated defensive statement, and investigative bodies should be obligated to present all pre-trial investigation materials to court.

The research provides a classification of the decisions made by the judge in preparatory proceedings, considers legal qualities of the judge's decisions dealing with return of the indictment to the prosecutor, approval of deals in criminal proceedings, defining jurisdiction, possibility to suspend proceedings due to illness or search for the accused, scheduling judicial consideration of the case on the merits.

The author substantiates the necessity to extend the court's powers in preparatory proceedings, namely: to provide the court with the right to initiate making decisions to prolong, change, revoke a constraint measure; to appoint a forensic examination; to return the indictment to the prosecutor in case of erroneous definition of the accused person's actions.

As item 6, part 1, article 303 of the Criminal Procedure Code of Ukraine envisages possibility in preparatory proceedings to appeal against actions or omissions to act by an investigator or a prosecutor which concern safety of the participants in a procedure, and the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012 does not contain norms, regulating the grounds and rules ensuring such measures, the dissertation substantiates the necessity to supplement the Criminal Procedure Code of Ukraine with paragraph 7 of chapter 3 "Ensuring safety of the persons taking part in criminal procedure".

The research determines that data referring to the person of the suspect/accused should be collected and studied by the investigator in pre-trial investigation which is his duty and is included in the subject of proof, envisaged by item 4, part 1, article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and not a probation body, created for social adaptation of the already convicted persons.

Attaching to the case the conclusion of a probation body before trial violates the right of the accused to defense. That is why it is proposed to eliminate item 6, part 3, article 314 and article 314-1 from the Criminal Procedure Code of Ukraine, and part 1, article 6 from the Law of Ukraine “On probation”.

Key words: *preparatory proceedings, legal qualities of the judge's decisions, legitimacy and validity of the judge's rulings, criminal case, criminal proceedings, court's decision on approving deals, suspension and termination of criminal proceedings, jurisdiction over criminal cases, conclusion of the probation body.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Замкова Я. В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса. 2015. Вип. 18. Т.2. С. 152-154.

2. Замкова Я. В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса. 2016. Вип. 19. С. 162-164.

3. Замкова Я. В. Виникнення та значення стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Ужгород. 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 103-106.

4. Замкова Я. В. Обвинувальний акт - як підстава підготовчого провадження у суді першої інстанції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. №2 (81) С. 266-274.

5. Замковая Я. В. Законность и обоснованность решений суда о розыске обвиняемого в подготовительном производстве. *Legea si viata, Publicatie stiintifico-pructica*. Moldova. 2016. № 12/3. С. 27-30.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Замкова Я. В. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень за ст. 366 КК України. *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали науково-практичної конференції 11 грудня 2015*. Х.: Право. 2015. С. 50-56.

7. Замкова Я. В. Обвинительный акт – итоговый документ досудебного расследования (сравнительный анализ). *Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали Міжнародної науково-*

практичної конференції, Одеса, 14 квітня 2016 року. Одеса: ОДУВС. 2016. С. 58-60.

8. Замкова Я. В. Особливості складання реєстру матеріалів досудового розслідування. *Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи подолання): матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016).* Дніпропетровськ: ДДУВС. 2016. С. 72-74.

9. Замкова Я. В. Складання досудової доповіді органом пробації. *Міжнародне право: матер. між нар. наук. практ. конф. (м. Одеса, 25.11.2016 р.).* Одеса: Фенікс, 2016. С.72-75.

10. Замкова Я. В. Правові якості рішень суду в підготовчому провадженні. *Матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 07 квітня 2017 р.).* Одеса: ОДУВС. 2017. С. 69-72

11. Замкова Я.В. Проблемні питання щодо можливості призначення експертизи в підготовчому провадженні. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: зб. Матеріалів між народ. наук.-практ. конф. , присвяченої 100 – річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки та техніки України М. В. Салтевського (Харків, 7-8 листопада 2017р.).* Харків: Право, 2017. С. 33.

12. Замкова Я. В. Висновок експерта як одна із підстав обґрунтованості рішення суду в стадії підготовчого провадження. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару (01 грудня 2017 року).* Львів: ЛьвДУВС. С. 39-41.

13. Замкова Я. В. Кримінальне провадження чи кримінальна справа – проблеми термінології за КПК України. *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 року).* Том 1. Тернопіль: Вектор, 2019. С. 298-299.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	13
ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СУДДЕЮ В СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	25
1.1. Історичні та правові основи розвитку стадії підготовчого провадження у кримінальному судочинстві.....	25
1.2. Загальні вимоги до рішень судді у стадії підготовчого провадження.....	48
1.3. Процесуальний порядок та механізм прийняття рішень суддею в стадії підготовчого провадження.....	60
Висновки до розділу 1.....	76
РОЗДІЛ 2 ЗАКОННІСТЬ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ, ПРИЙНЯТИХ СУДОМ В СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	79
2.1 Правові якості рішень суду про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.....	79
2.2. Рішення суду про затвердження угод.....	99
2.3. Законність та обґрунтованість рішень суду про зупинення та закриття кримінального провадження.....	111
2.4. Рішення суду про направлення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності.....	129
Висновки до розділу 2.....	141
РОЗДІЛ 3 РІШЕННЯ СУДУ ПО ПРИЗНАЧЕННЮ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ.....	144

3.1. Загальні вимоги до рішень суду по призначенню судового розгляду та процесуальний порядок їх прийняття.	144
3.2. Рішення суду при призначенні судового розгляду щодо витребування висновку органу пробації.....	164
Висновки до розділу 3.....	178
ВИСНОВКИ.....	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	185
ДОДАТКИ.....	212

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО – Антитерористична операція
ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини
КК – Кримінальний кодекс
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс
КПЗ – Кримінально-процесуальний закон
ГУ НП України – Головне управління Національної поліції України
МВС – Міністерство внутрішніх справ
ОВС – органи внутрішніх справ
ООС – Операція об’єднаних сил
п. – пункт
р. – рік
РФ – Російська Федерація
СБУ – Служба безпеки України
СНД – Співдружність незалежних держав
СРСР – Союз Радянських соціалістичних республік
ст. – стаття
ст. – століття
США – Сполучені Штати Америки
УРСР – Українська Радянська Соціалістична республіка
ФРН – Федеративна Республіка Німеччина
ч. – частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дотримання прав і свобод людини є однією із найважливіших умов побудови демократичної держави. Під час здійснення кримінального судочинства дане положення набуває особливого значення в стадії підготовчого провадження. Варто відмітити, що Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року не тільки змінив назву першої судової стадії кримінального процесу з попереднього розгляду справи суддею (за КПК 1960 р.) на підготовче судове провадження, але і визначив інше її змістове наповнення, завдання та цілі. Якщо за КПК України 1960 року ця стадія кримінального процесу була перевіркою відносно досудового розслідування та підготовчою до основного судового розгляду, то за КПК України 2012 року перевірна діяльність суду стосовно результатів досудового розслідування знівельована. До того ж, законодавець значно розширив дію принципу змагальності, заборонивши направляти до суду матеріали кримінального провадження (кримінальну справу), та, передбачивши розгляд у підготовчому провадженні обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, у яких відсутнє викладення та обґрунтування обвинувачення, обставини, що підлягають доказуванню, зібраними на досудовому розслідуванні доказами, що порушує принципи доведеності вини та забезпечення обвинуваченому права на захист.

За узагальненням статистичних даних Верховного Суду кількість рішень, ухвалених місцевими судами у підготовчому провадженні, постійно зростає: у 2016 році – 29370; у 2017 році – 34423; у 2018 році – 46307; із них затверджено угод: у 2016 році – 13210; у 2017 році – 15979; у 2018 році – 18094; закрито кримінальне провадження: у 2016 році – 10513; у 2017 році – 13843; у 2018 році – 18094; повернуто прокуророві: у 2016 році – 4078; у 2017 році – 2902; у 2018 році – 2192; направлено для визначення підсудності: у 2016 році – 1099; у 2017 році – 1301; у 2018 році – 2130.

Кардинальні зміни, що регулюють початок та порядок проведення досудового розслідування і передбачають неможливість припинення досудового розслідування у разі не встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, запроваджені КПК України 2012 року, призвели до суттєвого перевантаження: у одного слідчого та у одного прокурора – процесуального керівника, який підтримує державне обвинувачення в суді, знаходиться понад 300 кримінальних проваджень в місяць. Наслідком цього є значне погіршення якості досудового розслідування. Недоліки та грубі порушення закону, допущені слідчим під час розслідування, суддя не завжди має можливість виявити і прийняти обґрунтоване рішення, зокрема, про призначення судового розгляду, оскільки до початку підготовчого провадження не ознайомлений з матеріалами кримінальної справи. Викладені прокурором, який підтримує державне обвинувачення, в усній промові під час судового засідання у підготовчому провадженні докази не завжди є належними, допустимими і переконливими, що унеможливорює прийняття суддею законного та обґрунтованого рішення.

Норми КПК України 2012 року, які регулюють порядок підготовчого провадження, мають суттєві вади, а саме: в ньому не визначено, в чому полягають вимоги законності та обґрунтованості рішень суду у цій стадії кримінального процесу, не закріплено певний строк, протягом якого повинно тривати підготовче провадження у разі вирішення спірних питань про підсудність. Спірним залишається питання про можливість прийняття рішення судом про повернення кримінального провадження прокуророві, якщо на досудовому розслідуванні допущені невірна кваліфікація дій обвинуваченого та суттєві помилки, які унеможливають призначення судового розгляду і потребують усунення у досудовому провадженні.

Дослідженням проблем, що виникають на стадії підготовчого провадження, після прийняття КПК України 2012 року, прямо чи опосередковано займалися Ю.П. Аленін, О.В. Бабаєва, Т.М. Барабаш, М. Вовк, Н.В. Глінська, І.В. Гловюк, Л.Н. Гуртієва, А.П. Гуськова, С.І. Дячук,

О.В. Єні та О.В.Калужинський, О.В. Капліна, К.В. Легких, Л.Г. Матієк, Д.В. Пономаренко, В.О. Попелюшко, Н.П. Сиза, І.А. Тітко, М.П. Тахтаров, В.М. Трофименко, О.Г. Шило та ін.

Не дивлячись на значну кількість наукових праць, присвячених даній стадії кримінального процесу, слід зазначити, що не всі її аспекти комплексно досліджені та нормативно врегульовані. Після набрання чинності КПК України 2012 року одними із останніх досліджень, що присвячені підготовчому провадженню в суді, є дисертаційні роботи О.В. Калужинського «Оціночна діяльність суду у підготовчому провадженні» (2015 р.), в якій досліджуються проблемні питання суддівської думки в діяльності судді; О.Ф. Шминдрук «Підготовче провадження в кримінальному процесі України» (2016 р.); О.В. Бабаєвої «Підготовче провадження в системі стадій кримінального процесу України» (2019 р.), в яких приділено увагу визначенню підготовчого провадження в системі стадій кримінального процесу та процесуальному порядку розгляду кримінальних справ у підготовчому провадженні. Однак потреби правозастосовної практики, прогалини у законодавстві вказують на те, що залишаються питання, які потребують ґрунтового дослідження та вирішення теоретичних та практичних проблем щодо визначення співвідношення дії принципу змагальності із принципами доведеності вини і права обвинуваченого на захист у рішеннях суду у підготовчому провадженні та дискусійних проблем, щодо можливості повернення прокуророві для додаткового розслідування обвинувального акту і матеріалів кримінального провадження у разі неправильної кваліфікації дій обвинуваченого та неякісно проведеного досудового розслідування, а також щодо законності та обґрунтованості як основних вимог до процесуальних рішень суду у цій стадії кримінального процесу, можливості оголошення розшуку обвинуваченого у даній стадії кримінального процесу, визначення критеріїв розумності строку, протягом якого може тривати підготовче провадження, взаємодії суду з органом

пробації та ін., що обумовило необхідність додаткового, всебічного та науково обґрунтованого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження проведене в контексті пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 вересня 2016 року. Дисертацію виконано відповідно до розділу II Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, а також Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмету та об'єкту дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягала в тому, щоб на підставі аналізу вітчизняного та зарубіжного кримінального процесуального законодавства, практики його застосування встановити та дослідити проблемні питання визначення таких основних вимог до рішень суду у підготовчому провадженні, як законність та обґрунтованість, а також сформулювати пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення нормативної регламентації діяльності суду у даній стадії кримінального процесу та правозастосовної практики.

Основні завдання дослідження полягають в наступному:

- розкрити генезис розвитку стадії підготовчого провадження у кримінальному судочинстві, вивчити та визначити позитивний зарубіжний досвід, який може бути застосований в реформуванні цієї стадії кримінального процесу;
- надати загальні вимоги до рішень судді у підготовчому провадженні;

- розкрити особливості процесуального порядку прийняття рішень судді у підготовчому провадженні;
- визначити правові якості рішень суду про повернення прокуророві для додаткового розслідування обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;
- встановити ознаки законності та обґрунтованості рішення суду про затвердження угод;
- виявити проблемні питання правового регулювання рішень суду про зупинення та закриття кримінального провадження;
- висвітлити проблемні питання щодо направлення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності;
- розглянути правові якості рішення судді про призначення судового розгляду за обвинувальним акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру,
- розкрити проблемні питання щодо необхідності прийняття суддею рішення щодо витребування висновку органу пробації;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції із вдосконалення правового регулювання прийняття рішень судом у підготовчому провадженні.

Об'єктом дослідження стали правовідносини, що виникають у підготовчому провадженні в суді першої інстанції при постановленні судових рішень.

Предметом дослідження є законність та обґрунтованість рішень суду у стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й забезпечення наукової об'єктивності отриманих результатів дослідження обрано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів, якими оперують у правовій науці. Усі методи були застосовані у взаємозв'язку, що в кінцевому підсумку сприяло забезпеченню всебічності, повноті й об'єктивності

наукових пошуків, коректності й несуперечливості висновків. Так, діалектичний метод наукового пізнання став методологічною основою дисертації, його застосовано у розділах I, II, III для отримання обґрунтованих висновків та надання рекомендацій щодо визначення загальної характеристики рішень суду. За допомогою історичного методу у підрозділах 1.1 та 1.2 проведено дослідження генезису становлення та розвитку стадії підготовчого провадження. Статистичний метод застосовано у підрозділах 1.2; 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 3.2 під час аналізу судової статистики постановлення рішень. А соціальний метод (опитування та анкетування) використовувався у підрозділах 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 3.2 для вивчення думки суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів щодо шляхів удосконалення підготовчого провадження. Формально-логічний метод використано у підрозділах 1.2; 1.3 для визначення поняття рішення судді у стадії підготовчого провадження та з'ясування його сутності. За допомогою порівняльного методу були співставленні положення чинного КПК України, КПК України 1960 року та КПК зарубіжних країн, що дозволило використати позитивний досвід при розробці пропозицій удосконалення норм чинного КПК (підрозділи 1.1; 1.2; 3.1). Системно-структурний метод, який базується на співставленні різних положень кримінального та кримінального процесуального права, кримінально - виконавчого законодавства, дозволив надати комплексне тлумачення сутнісних ознак кримінальних процесуальних інститутів та визначити основні шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства України щодо стадії підготовчого провадження і запропонувати зміни до КПК України та інших законодавчих актів (розділи II, III).

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з кримінального процесу, кримінального права, криміналістики, філософії, теорії та історії держави та права, міжнародного права, конституційного права.

Нормативною основою дослідження стали положення Конституції України, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та

інші норми міжнародних правових актів, що ратифіковані Верховною Радою України, вітчизняне та зарубіжне законодавство в сфері підготовчого провадження, постанови Пленуму Верховного Суду, рішення Великої Палати Верховного Суду, відомчі нормативні правові акти.

Емпіричну та інформаційну базу дослідження становили узагальнення судової практики Верховного Суду; рішення Європейського суду з прав людини; дані, отримані на основі вивчення 238 кримінальних справ, узагальнення практики діяльності судів, статистичні дані, що стосуються досліджуваної проблематики, результати опитування 75 суддів, 45 прокурорів, 60 слідчих, 110 адвокатів та власний досвід роботи на посаді судді більш 5 років.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота стала однією із перших спроб комплексного дослідження вимог до рішень суду у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України, сформульовано висновки концептуального характеру, які раніше ґрунтовно не досліджувалися та спрямовані на удосконалення, оптимізацію діяльності органів досудового слідства, щодо закінчення розслідування і винесення судом законних та обґрунтованих рішень в стадії підготовчого провадження.

Уперше:

- визначені поняття законності та обґрунтованості рішень судді у підготовчому провадженні, надана їх класифікація і визначено чинники, які впливають на їх прийняття;

- доведено, що обвинувальний акт, клопотання про застосування заходів медичного або виховного характеру, які розглядаються у підготовчому провадженні, є підсумковими рішеннями слідчого, прокурора, складеними за результатами проведеного досудового розслідування і мають відповідати вимогам, які пред'являються до будь-якого процесуального рішення у кримінальному процесі, а саме: законності, обґрунтованості, вмотивованості і мати логічний та ретельний аналіз зібраних у досудовому

розслідуванні доказів кожного окремо та в їх сукупності згідно положень ст. 94 КПК України;

- обґрунтовано, що вживана у КПК України 2012 року термінологія «кримінальне провадження» як діяльність правоохоронних та судових органів та як матеріали (паперові носії), в яких зафіксовані результати такої діяльності, є повторною і породжує багато незручностей і неточностей у правозастосовній практиці, тому запропоновано цю термінологію привести у відповідність термінологією, яка вживається у рішеннях Європейського суду з прав людини, а саме, матеріали кримінального провадження у КПК України іменувати «кримінальною справою»;

- визначена необхідність реформування процесуального порядку завершення досудового розслідування, відповідно якому покласти на органи розслідування систематизацію усіх матеріалів кримінальної справи, складання обґрунтованого та вмотивованого обвинувального акту чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, ознайомлення з ними усіх учасників кримінального провадження, надання можливості стороні захисту складання свого захисного висновку у разі незгоди з із цими документами, і тільки після цього усі матеріали кримінальної справи направляти до суду;

- аргументовано необхідність закріплення в КПК України положення про можливість повернення лише у підготовчому провадженні обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокуророві не тільки з підстав недотримання формальних ознак, а і у разі невірної кваліфікації кримінального правопорушення та неповноти досудового розслідування, якщо із таким клопотанням звертаються до суду або сторона обвинувачення, або сторона захисту;

- доведена необхідність надання суду у підготовчому провадженні приймати рішення про зупинення судового розгляду у разі тяжкої хвороби обвинуваченого чи його переховування від явки до суду.

Удосконалено:

- теоретичне положення, що підготовче провадження є самостійною стадією кримінального процесу, яка є перевіркою відносно досудового розслідування та підготовчою стосовно судового розгляду, і має визначені в законі певні мету, завдання і коло учасників;

- положення про те, що провадження на підставі угод або розгляд клопотань про звільнення особи від кримінальної відповідальності є особливими порядками і мають бути виключені із підготовчого провадження і регламентовані у главах 30 та 35 КПК України і розглядатися за спрощеною процедурою;

- пропозиції щодо удосконалення процесуального порядку підготовчого провадження, запропоновано передбачити збільшення у КПК України строку, протягом якого має бути призначено підготовче провадження – до 10 діб, а у складних та багатоепізодних справах – до 30 діб.

Дістали подальшого розвитку:

- пропозиції визначення у КПК України переліку питань, які суд має з'ясувати щодо можливості призначення судового розгляду;

- положення щодо розширення повноважень суду у цій стадії кримінального процесу про продовження, зміну або скасування запобіжного заходу чи інших заходів забезпечення кримінального провадження та доповнення глави 3 КПК України параграфом 7 «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»;

- пропозиції виключити із статті 314 пункт 6 частини 3 і статтю 314-1 КПК України про витребування судом складання досудової доповіді органом пробації, оскільки дані, які характеризують особу підозрюваного (обвинуваченого), має збирати та досліджувати слідчий, прокурор під час досудового розслідування, що входить до предмету доказування і передбачено п. 4 ч.1 ст. 91 КПК України, а не орган пробації, створений з

метою соціальної адаптації вже засуджених осіб до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Практичне значення одержаних результатів, викладених у дисертації, полягатиме в тому, що сформульовані й обґрунтовані в ній висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані за наступними напрямками:

- у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки положень, пов'язаних із діяльністю суду під час підготовчого провадження (акти впровадження: Одеського державного університету внутрішніх справ від 15.10.2019 р., Національної академії внутрішніх справ від 17.10.2019 р.);

- у законотворчій діяльності – для подальшого удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України, про впровадження результатів, від 18.09.2019 р.);

- у правозастосовній діяльності – для використання у практичній діяльності слідчих, прокурорів, суддів (акт впровадження Національної школи суддів України від 02.10.2019 р.);

- у навчальному процесі – матеріали дослідження можуть бути використані при викладанні курсу «Кримінальний процес» та «Досудове розслідування в ОВС» (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 15.10.2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження розглядалися і обговорювались на засіданнях кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ. Основні результати висновки і пропозиції оприлюднені дисертантом на науково-практичних конференціях та семінарах: Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України : сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали науково-практичної конференції, 11 грудня 2015; Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування:

матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 14 квітня 2016 року; Сучасна кримінально-правова політика України : законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи подолання) : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016); Актуальні проблеми реформування адвокатури України: круглий стіл (Харків, 3 червня 2016); Міжнародне право: матер. між нар. наук. практ. конф. (Одеса, 25.11.2016р.); Матеріали науково-практичної конференції, Одеса, 07 квітня 2017 р.; Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: зб. Матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. , присвяченої 100 – річчю від дня народж. д-ра юрид. Наук, проф., засл. діяча науки та техніки України М.В. Салтевського (Харків, 7-8 листопада 2017р.); Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару (01 грудня 2017 року); Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 року.

Публікації. Основні положення дисертації відображено у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук України та одній науковій статті, опублікованій у зарубіжному виданні з юридичних наук та дев'яти тезах доповідей науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із титульного аркушу, анотації, вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та додатків, загальним обсягом 235 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СУДДЕЮ В СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1.1. Історичні та правові основи розвитку підготовчого провадження у кримінальному судочинстві

Дотримання прав і свобод людини є однією із найважливіших умов для побудови демократичної держави. Під час здійснення кримінального судочинства це положення набуває особливого значення, оскільки, як слушно зауважує Б. М. Пошва, саме суд у силу своєї незалежності та відсутності відомчих інтересів у питаннях боротьби зі злочинністю є найбільш надійним гарантом прав особи у кримінальному судочинстві [167, с.8]. Стадія підготовчого провадження є однією із новел Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України) 2012 року. Варто відзначити, що змінилась не тільки назва, але і змістове наповнення цієї стадії кримінального процесу, її завдання та цілі, що потребує ґрунтовного наукового дослідження. Доцільним є розкриття значення та мети підготовчого провадження через призму генези, її становлення та розвитку та аналізу зарубіжного досвіду існування аналогічної стадії кримінального процесу.

Аналізуючи історичні витoki розвитку вітчизняного кримінального процесу, слід зауважити, що у пам'ятці права – Руській Правді кримінальний процес не був відокремлений від цивільного процесу. Всі справи йменувались «тяжбами», а сторони, що звертались до суду, – «сутяжниками». Потерпілий був і позивачем, і обвинувачем, а відповідач – обвинуваченим. Розгляд справи починався із усного звернення «сутяжника» або його родичів до суду. Судовий процес відбувався в усній формі [19, с.793].

Як вірно зазначає М. А. Чельцов-Бебутов, «Руська Правда» не дає повної картини організації та діяльності суду, яку можна було б

пристосувати до певного моменту. ... У цій пам'ятці окремі історичні пласти перемішані, і будь-яка систематика відсутня» [240, с. 631].

За Литовським статутом 1529, 1566, 1588 р. р. процес розгляду судами справ був публічним, змагальним та усним, однак така стадія, як віддання до суду або попередній (підготовчий) розгляд не передбачалась [245, с. 21-22].

Не визначається ця стадія розгляду справи і у кодифікованій збірці «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року [167, с. 342-344].

У зв'язку із входженням частини українських земель у 80-х роках вісімнадцятого сторіччя до складу Російської імперії, на цих територіях було впроваджено Звід законів Російської імперії 1832 р.. Порядок розгляду кримінальних справ в судах був врегульований нормами, зосередженими у Книзі другій тому п'ятнадцятого, яким було передбачено три стадії: слідство, суд та виконання вироку. Після закінчення слідства кримінальна справа надсилалась слідчим до суду, який мав право розгляду справи по суті.

Незважаючи на те, що Звід 1832 року не передбачав окремої підготовчої стадії судового розгляду, в ньому були закріплені певні дії суду щодо ознайомлення з матеріалами справи та підготовки витягів із них, перевірки повноти слідства та можливості його доповнення. «У разі необхідності, – як зазначає М. А. Чельцов-Бебутов, - суд мав можливість вимагати доповнення справи довідками та іншими документами, а у разі виявлення особливої неповноти слідства – наказати провести додаткове слідство» [240, с. 739].

Першим основоположним правовим актом у сфері кримінального процесу був Статут кримінального судочинства, прийнятий 20 листопада 1864 року. В цьому законі були систематизовані процесуальні норми, що базувались на основних демократичних засадах, а саме, відокремлення судової влади від обвинувальних органів; гласності судового розгляду; скасування формальної оцінки доказів; введення суду присяжних та інше.

Цим законом вперше було передбачено віддання до суду як самостійної стадії кримінального процесу.

З появою Статуту кримінального судочинства після закінчення попереднього слідства справа підлягала направленню прокурору окружного суду. Так, відповідно до положень ст. 510 Статуту прокурор, отримавши справу, був зобов'язаний розглянути: 1) чи підлягає справа веденню прокурорської влади; чи проведено слідство із належною повнотою; чи підлягає обвинувачений направленню до суду або справа щодо нього повинна бути припинена або зупинена. У ст. 519 Статуту була вказано не те, що висновок прокурора про віддання обвинуваченого до суду повинен бути викладений у формі обвинувального акту. Після цього Судова палата починала розгляд обвинувальних актів або подань про припинення / зупинення кримінального переслідування. Попереднє слідство розглядалось по доповіді одного з членів судової палати щодо приводу справи, переліку слідчих дій. Після висловлення думки прокурора судової палати виносились рішення щодо віддання справи до суду, припинення справи або про її дослідження.

Після отримання справи під час попереднього розгляду Окружний суд на підставі доповіді одного із його членів, що призначався головою, обговорював такі питання: 1) чи не вимагає справа особистих розпоряджень суду; 2) визначає порядок подальшого провадження. До особливих розпоряджень відносились такі: призначення підсудному захисника, надання копії обвинувального акту та переліку осіб, що підлягали виклику до суду, вирішення питання про виклик до суду свідків, що не були допитані під час попереднього слідства, залучення перекладача тощо. Відповідно до ст. 548 Статуту під час попереднього розгляду справи невідкладно вирішувалось також всі порушені скаргами або заявами сторін питання щодо порядку провадження. За наслідками прийнятого рішення судом виносилася ухвала.

Положення Статуту передбачали особливий порядок віддання до суду справ, в яких особа обвинувачувалась у вчиненні державних злочинів. Так,

відповідно до п. 13 Розділу 2 Статуту по закінченню попереднього слідства зазначена категорія справ направлялась прокурору судової палати, який, в свою чергу, приймав одне із таких рішень: 1) у випадку, коли справа була підслідна судовій палаті, складав обвинувальний акт або висновок про припинення слідства; 2) у випадку, коли предмет злочину був підслідний особливій присутності Урядовому Сенату, справа підлягала направленню міністру юстиції. Міністр юстиції, у свою чергу, повинен був впевнитись в тому, що предмет злочину дійсно підсудний Урядовому Сенату, після чого призначав особу з числа прокурорського нагляду для виконання прокурорських обов'язків при особливій присутності (п. 13 Розділ 2 Статуту) [214, с. 550].

Таким чином, предметом перевірки матеріалів попереднього слідства під час попереднього розгляду справи була достатність доказів [253, с.15]. Як слушно зазначає М. М. Ковтун, тільки від оцінки розпорядчого засідання окружного суду або від засідання судової палати залежало остаточне вирішення питання про те, чи є підстави для прийняття справи до провадження суду (віддання обвинуваченого до суду) [100, с.749].

Після Жовтневої революції з 1917 по 1920 роки в Україні змінилось декілька форм державності: Українська Народна Республіка (УНР); Українська держава гетьмана Скоропадського; УНР часів Директорії; Західноукраїнська Народна Республіка, які неминуче порушували питання пошуку нових правових форм регламентації суспільних відносин [81, с.168].

У цей час суди та правоохоронні органи Центральної Ради Гетьманату Скоропадського, Директорії у своїй діяльності керувались законами Російської імперії, Тимчасового Уряду, зокрема, Статутом кримінального судочинства 1864 року [84, с.68].

У подальшому, після прийняття Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1922 року, стадія відання до суду була трансформована. Так, відповідно до ст. 226 Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1922 року у кримінальних справах, по яким проведення попереднього слідства не

передбачалось, прокурор, отримавши матеріал дізнання, розглядав, чи встановлені всі обставини справи, після чого приймав одне із таких рішень: 1) направляв справу для провадження додаткового дізнання; 2) направляв справу для провадження попереднього слідства; 3) припиняв провадження по справі; 4) постановляв про віддання обвинуваченого до суду. Статтею 227 Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1922 року було передбачено, що направлення постанови про віддання обвинуваченого до суду здійснювалось прокурором разом із справою в триденний термін після складання такої постанови.

У випадку, коли проведення попереднього слідства було обов'язковим, відання обвинуваченого до суду здійснювалось у такому порядку: прокурор, отримавши від слідчого повідомлення про направлення кримінальної справи до суду для закриття, або погоджувався із зазначеним рішенням, або, вважаючи, що справа не підлягає закриттю, звертався до суду із запереченням. При цьому прокурор мав право підтримувати особисто своє заперечення під час розпорядчого засідання суду. Після отримання справи із обвинувальним висновком прокурор приймав одне із таких рішень: 1) визнавши проведене слідство неповним, повертав кримінальну справу слідчому для проведення додаткового розслідування; 2) визнавши, що обставини вчиненого кримінального правопорушення з'ясовані в повному обсязі, але для віддання обвинуваченого до суду не має законних приводів або достатніх підстав, прокурор звертався до суду із пропозицією про закриття справи і у випадку необхідності особисто підтримувати свою пропозицію в розпорядчому засіданні суду; 3) повідомляв суду про свою згоду з обвинувальним висновком (ст. ст. 229-233).

По справах, що надходили безпосередньо до Народного суду, народний суддя особисто виносив постанову про віддання обвинуваченого до суду та призначав справу до слухання. Кримінальні справи, що направлялися прокурором із постановою про віддання обвинуваченого до суду, призначалися до слухання. Розпорядче засідання призначалось народним

суддею або головою трибуналу по таким категоріям кримінальних справ: 1) отриманих від слідчого із постановою про припинення справи; 2) направлених прокурором із погодженням щодо віддання обвинуваченого до суду (ст. ст. 237-239).

Під час розпорядчого засідання судом вирішувались такі питання: 1) чи достатньо обґрунтовано пред'явлене обвинувачення даними, наведеними у першій описовій частині обвинувального висновку; 2) чи правильно сформульоване обвинувачення відповідно до даних описової частини обвинувального висновку; 3) чи передбачено пред'явлене обвинувачення Кримінальним кодексом і якою саме статтею; 4) чи підлягає зміні перелік осіб, що викликаються в судові засідання. За наслідками розпорядчого засідання судом виносились рішення у формі ухвали про припинення справи або направлення її на дослідження, або про затвердження обвинувального висновку і віддання обвинуваченого до суду (ст.ст. 240-244). Одночасно відбувався розгляд клопотань про допуск захисника або його призначення; зміну чи обрання запобіжного заходу; роз'єднання кримінальних справ [9, с. 225-235].

Таким чином, слід погодитись із О.Ф. Шминдрук, яка вказує на те, що значення процедури віддання до суду за Кримінально-процесуальним кодексом УСРР 1922 року полягало у:

- здійсненні судом перевірки обвинувального висновку щодо дотримання вимог закону;
- вирішенні питання по суті обвинувачення і у закритті справи (за наявності для цього підстав);
- здійсненні дій, необхідних для підготовки справи до судового розгляду [246, с. 66].

Наступним етапом розвитку процедури віддання до суду стало прийняття Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1927 року. Основними новелами, що стосувалися віддання обвинуваченого до суду, стали такі: орган дізнання отримав повноваження на безпосереднє

направлення кримінальної справи до суду; розпорядче засідання було ліквідовано, з'явилася глава «Підготовчі до суду дії». Повноваження суду щодо підготовчих дій майже повністю дублювали діяльність суду під час розпорядчого засідання за Кримінально-процесуальним кодексом УРСР 1922 року. Так, до компетенції суду на цій стадії відносилися вирішення питання про повернення кримінальної справи на додаткове дізнання; зупинення або закриття кримінальної справи; призначення до розгляду; обрання, скасування чи зміна запобіжного заходу; призначення захисника; розгляд клопотань сторін; тощо (ст. ст. 234–235). Принциповою відмінністю повноважень суду під час підготовчих дій за Кримінально-процесуальним кодексом УРСР 1927 року від компетенції суду, що мала місце на етапі розпорядчого засідання за Кримінально-процесуальним кодексом УРСР 1922 року, стало розширення меж судового розгляду: предметом перевірки стала вся кримінальна справа, а не тільки обвинувальний висновок [9, с. 231-232].

У 1934 році до Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1927 року було внесено зміни, відповідно до яких з'явилася стадія підготовчого засідання, яка була обов'язковою не для всіх кримінальних справ. Так, підготовче засідання проводилося у випадках, коли мала місце неповнота попереднього розслідування, у випадку незгоди із кваліфікацією злочину, запобіжним заходом, обраним прокурором, слідчим або із постановою прокурора про закриття справи, списком свідків або експертів, які підлягають виклику в судові засідання; у зв'язку з відсутністю достатніх підстав для віддання обвинуваченого до суду. Отже, метою стадії підготовчого провадження за Кримінально-процесуальним кодексом УРСР 1927 року була не тільки перевірка обґрунтованості складання обвинувального висновку, але і здійснення нагляду за повнотою здійснення попереднього розслідування [67, с. 103-106].

28 грудня 1960 року було прийнято Кримінально-процесуальний кодекс України, положення якого застосовувались протягом більше ніж 50 років. Відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу

України 1960 року прокурор після отримання кримінальної справи приймав одне із таких рішень: 1) затверджував обвинувальний висновок або складав новий; 2) повертав справу органів дізнання або слідчому із наданням письмових вказівок для провадження додаткового розслідування; 3) закривав справу, склавши про це постанову (ст. 229).

У випадку затвердження обвинувального висновку, постанови слідчого про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності прокурор направляв кримінальну справу до суду із дотриманням правил визначення підсудності (ст. 232). Попередній розгляд кримінальної справи, що надходила до суду, відбувався під час розпорядчого засідання, за наслідками якого суд приймав одне із рішень: віддання обвинуваченого до суду; повернення справи на додаткове розслідування; зупинення провадження по справі; направлення справи за підсудністю; закриття справи. При цьому у ст. 245 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року з'явилася чітка вказівка на заборону вирішення судом наперед питання про винуватість особи.

У результаті змін, внесених Законом від 21 червня 2001 року № 2533-III, стадію розпорядчого засідання було замінено на попередній розгляд справи суддею, під час якого вирішувалися загальні питання щодо підсудності, наявності підстав для закриття або зупинення кримінальної справи, відповідність обвинувального висновку вимогам Кримінально-процесуального кодексу України, наявності порушень, що були допущені під час дізнання або досудового слідства, наявності підстав для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб, кваліфікації дій обвинуваченого за статтею Кримінального кодексу, яка передбачає відповідальність за більш тяжкий злочин чи для пред'явлення йому обвинувачення, яке до цього не було пред'явлено. Відповідно до ст. 241 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року попередній розгляд кримінальної справи повинен був призначений не пізніше десяти діб, а у разі складності справи – не пізніше тридцяти діб з дня надходження її до суду. Метою стадії по-

переднього розгляду справи на цьому етапі розвитку кримінального процесуального законодавства стало встановлення межі судового розгляду, перевірка відповідності обвинувального висновку положенням Кримінально-процесуального кодексу України, підготовка умов для проведення судового засідання [119].

У подальшому, із прийняттям КПК України 2012 року, попередній розгляд справи суддею трансформовано у стадію підготовчого провадження.

Історичний еккурс реформування стадії підготовчого провадження дозволяє дійти до висновку, що в усі часи, починаючи із регламентування цієї стадії кримінального процесу Статутом кримінального судочинства 1861 року до чинного Кримінального процесуального кодексу України, основними завданнями цієї стадії залишалися перевірка матеріалів досудового розслідування та підготовка до основного судового розгляду.

В ракурсі тематики цього дослідження доцільним є звернення до положень Модельного кримінально-процесуального кодексу для держав – учасниць СНД від 17 лютого 1996 року. Так, попереднє слухання справи полягає у вирішенні за участю сторін питань, необхідних для призначення судового розгляду. В ході попереднього слухання за участю сторін вирішуються питання: 1) про задоволення заявлених клопотань і відводів або відмову в їх задоволенні; 2) про перелік доказів, що пред'являються в судовому розгляді обвинуваченням і захистом; 3) про виключення з розгляду матеріалів, що не можуть бути визнані доказами; 4) про подальший рух справи. При вирішенні як письмових, так і усних клопотань та відводів сторін останні мають право висловити свою думку, незалежно від того, клопотання якого учасника процесу розглядається. У разі відмови суду задовольнити клопотання воно може бути повторно заявлено в судовому розгляді. В результаті попереднього слухання суддя приймає одне з таких рішень: 1) про віддання обвинуваченого до суду і призначення судового розгляду; 2) про припинення провадження у кримінальній справі; 3) про зупинення провадження у кримінальній справі; 4) про повернення справи

державному обвинувачу для уточнення юридичної кваліфікації пред'явленого обвинувачення; 5) про повернення кримінальної справи для провадження необхідних слідчих дій; 6) про направлення справи за підсудністю [144].

На наш погляд, у положеннях Модельного кодексу досить чітко та повно було сформульовано усі необхідні завдання, що мають бути вирішені під час підготовчого провадження, для того, щоб до подальшого судового розгляду були допущені тільки ті кримінальні провадження, по яким досудове розслідування проведено якісно та без порушень прав та свобод особи.

Натомість КПК України не врахував пропозиції Модельного КПК і передбачає дещо іншу регламентацію перевірочних дій суду порівняно з попередніми законодавчими актами, залишивши лише перевірку обвинувального акту за дотриманням формальних ознак. Наскільки доцільною є така позиція законодавця можна дійти до висновку після вивчення зарубіжного досвіду існування у кримінальному процесі цієї важливої стадії, яка створює належні умови для судового розгляду.

Аналіз зарубіжного досвіду, зокрема, країн СНД, які після розпаду СРСР прийняли свої нові кримінально-процесуальні кодекси, свідчить про те, що не всі держави пішли однаковим шляхом реформування цієї важливої стадії кримінального процесу.

Так, за КПК Республіки Азербайджан підготовче засідання суду здійснюється відповідно до норм, закріплених у Главі XV «Попередній розгляд кримінальних справ, матеріалів спрощеного провадження і скарг в порядку приватного обвинувачення» (ст. 298.1-307.4.4.), які передбачають, що упродовж 15 діб після надходження кримінальної справи до суду, суд призначає підготовче засідання, направляє копію обвинувального акту обвинуваченому і його захисникові і сповіщає про дату призначення підготовчого засідання, яке здійснюється за участю сторін.

У підготовчому засіданні вирішуються наступні питання (ст.ст. 299.3.1-299.3.6): чи підсудна справа суду; чи були порушені вимоги процесуального кодексу під час проведення попереднього розслідування; чи є підстави для зупинення та закриття кримінальної справи; чи є підстави для обрання, зміни та скасування запобіжного заходу, чи є підстави для проведення судового розгляду по справі про тяжкий та особливо тяжкий злочин за участю присяжних. Також вирішуються інші питання (про задоволення клопотань сторін; про усунення із судового розгляду недопустимих в якості доказів матеріалів тощо).

Статті 300 – 301 КПК Республіки Азербайджан передбачають види постанов суду у цій стадії процесу. А саме: про відання обвинуваченого суду та призначення судового розгляду; про прийняття або відмову в прийнятті скарги в порядку приватного обвинувачення до свого провадження; про направлення справи за підсудністю; про закриття або зупинення провадження по кримінальній справі; про закриття по кримінальній справі і повернення її прокурору, що здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням.

Як бачимо, КПК Республіки Азербайджан стадію підготовчого засідання регламентує, як перевірочну, стосовно попереднього розслідування і підготовчу відносно судового розгляду. Здійснюючи перевірочну функцію, суду надана можливість повертати кримінальну справу прокурору у разі: порушення права обвинуваченого на захист; порушення права використання рідної мови; проведення досудового провадження особою, що підлягає відводу; відсутність обвинувального акту або не затвердження його прокурором чи невідповідність його процесуальній формі, передбаченій Законом; порушення правил ознайомлення з матеріалами досудового провадження; проведення досудового провадження в формі дізнання, незважаючи на наявність обставин для проведення попереднього слідства.

Таким чином, КПК Республіки Азербайджан забезпечує неможливість призначення до судового розгляду кримінальних справ, по яким попереднє

розслідування проведено неякісно з грубим порушенням основоположних прав обвинуваченого [197].

КПК Республіки Білорусь у главі 33 (ст.ст. 276-285), яка має назву «Призначення та підготовка судового розгляду» передбачає норми, що регулюють дії суду у стадії кримінального процесу. А саме: суддя по кримінальній справі, що надійшла до його провадження приймає такі рішення (ст. 276): в формі постанови: про направлення справи за підсудністю; про закриття провадження по справі; про зупинення провадження по справі; про призначення судового розгляду.

Як бачимо, КПК Республіки Білорусь не передбачає перевірочних дій суду та можливості повернення кримінальної справи прокурору для усунення порушень, що були допущені під час досудового розслідування і проведення додаткового розслідування [210].

У КПК Республіки Вірменія норми, що регулюють порядок підготовки судового розгляду, зосереджені в главі 40 КПК. Відповідно до ст. 292 КПК «суддя, що приймає кримінальну справу до свого провадження, досліджує матеріали справи і впродовж 15 діб виносить одне із наступних рішень: про призначення судового розгляду; про закриття провадження по справі або закриття кримінального переслідування; про зупинення провадження по кримінальній справі; про повернення справи обвинувачу; про повернення кримінальної справи для додаткового попереднього слідства; про направлення справи за підсудністю; про самовідвід [201].

Як і КПК Азербайджану, КПК Вірменії передбачає вичерпний перелік рішень суду у цій стадії процесу, які забезпечують неможливість призначення до судового розгляду кримінальних справ, розслідуваних із порушенням закону і залишають норми інституту додаткового розслідування.

КПК Грузії норми, що регулюють порядок досудового засідання, зосередив у главі XXII розділу VI, якими передбачено, що суддя у досудовому засіданні (ст. 219): розглядає клопотання сторін про

допустимість доказів; про застосування заміну або скасування запобіжного заходу; про забезпечення процесуальної конфіскації; інші клопотання сторін; розглядає питання про передачу справи на розгляд по суті.

Цікавими є положення ч. 6 цієї статті, яка передбачає: «якщо докази, представлені стороною обвинувачення не дозволяють з високим ступенем вірогідності припустити, що злочин вчинено конкретною особою, суддя у досудовому засіданні ухвалою вирішує питання про кримінальне переслідування», а ч. 5 цієї статті визначає: «Передача справи на розгляд по суті допускається, якщо суд упевниться, що докази, представлені стороною обвинувачення, дозволять з високим ступенем вірогідності припустити, що злочин вчинено даною особою».

Таким чином, КПК Грузії не передбачає можливості повернення справи на додаткове розслідування, але надає суду право у цій стадії процесу визнати докази недопустимими і закрити кримінальне переслідування відносно особи, якій були пред'явлені обвинувачення на досудовому розслідуванні [198].

Однією із новел нового КПК Республіки Казахстан, прийнятого 4 липня 2014 року, є положення про віддання обвинуваченого до суду прокурором, а не судом, як це було за раніше діючим КПК Казахської РСР [202].

Г. Ж. Сулейменова зазначає, що «це обумовлено, перш за все, тим, що суд у відповідності КПК Республіки Казахстан звільнений від неприцільних йому функцій обвинувачення, к числу яких відносяться і вирішення питання про віддання обвинуваченого суду. Крім того, дана модернізація направлена на посилення процесуального статусу прокурора, як представника держави, який здійснює кримінальне переслідування з однієї сторони, і підвищення дієвості прокурорського нагляду за законністю попереднього розслідування – з іншої сторони» [186]. На її думку, відання прокурором обвинуваченого до суду є самостійною стадією кримінального процесу значення якої полягає в тому, що діями прокурора забезпечується таке становище, при якому у

головному судовому розгляді мають розглядатися тільки повно, всебічно і неупереджено розслідуванні справи, по яких дотримані всі вимоги закону, а для обвинувачених гарантується те, що без додаткових фактичних та юридичних підстав вони не будуть поставлені у стан підсудних, а саме не будуть віддані суду [186].

У КПК Киргизької Республіки підготовчі дії до судового засідання (глава 32, ст.ст. 244-252) віднесені до розділу VIII «Проведення в суді першої інстанції»: Відповідно ст. 224 визначені повноваження судді по направленню до суду справи, а саме, прийняті у формі постанови такі рішення: визначити підсудність, призначити попереднє слухання у разі його розгляду за участю присяжних засідателів, зупинити або закрити провадження, призначити справу до судового розгляду.

Слід зазначити, що КПК Киргизької Республіки не передбачає норм повернення судом справи для додаткового розслідування [200].

У Кримінально-процесуальному законі Латвійської Республіки дії суду у підготовці до судового розгляду визначені у главі 45 ст.ст. 486-492 дев'ятого розділу «Розгляд справи у суді першої інстанції». Відповідно до ст. 486 Закону, після отримання кримінальної справи суд перевіряє: чи підсудна справа цьому суду; чи надано до справи обвинувачення; чи вручена обвинуваченому копія обвинувачення; чи була забезпечена обвинуваченому можливість ознайомлення із матеріалами справи та правом на захист.

Частина 3 цієї статті передбачає, якщо встановлюється недотримання визначених у п. п. 2-4 вимог, суддя направляє справи вищестоящому прокурору для усунення недоліків [196].

Таким чином, кримінально-процесуальний закон Латвійської Республіки не передбачає здійснення контрольних функції щодо проведеного розслідування та можливості повернення справи на додаткове розслідування.

У КПК Республіки Литва норми, що регулюють порядок підготовчого засідання суду зосереджені, зокрема, у ст. 232, яка передбачає, що суддя має призначити судовий розгляд; направити справу за підсудністю; передати

справу прокурору; об'єднати та відновити справу; відкласти розгляд та закрити справу.

Стаття 234 КПК Республіки Литва визначає, що справа передається прокурору, якщо проведене досудове розслідування не відповідає вимогам обвинувального акту, що унеможлиблює розгляд справи [203].

У КПК Республіки Молдова норми, що регулюють дії суду при надходженні до нього справи, врегульовані у статтях 344-353 глави II, відповідно яким суддя або суд, вивчивши матеріали надісланої до суду кримінальної справи, призначає не пізніше 20 днів попереднє засідання, в якому розглядаються наступні питання: розгляд заяв, клопотань та відводів; перелік доказів, які сторони мають надати в ході судового розгляду; передача справи відповідно з його компетенцією, або в залежності від обставин повне або часткове закриття провадження по справі; зупинення провадження по справі; призначення строку судового розгляду; запобіжні заходи та заходи захисту [204].

Як бачимо, КПК Республіки Молдова не передбачає можливості повернення справи прокуророві для усунення недоліків додаткового розслідування.

Кримінально-процесуальний кодекс Російської Федерації (надалі КПК РФ) норми, що регулюють порядок підготовки кримінальної справи до судового розгляду, передбачив у главі 33 «загальний порядок підготовки до судового засідання» та у главі 34 «Попереднє слухання».

Стаття 227 КПК РФ визначає повноваження судді у справі, що надійшла до суду, а саме, прийнятті рішення про: направлення справи за підсудністю; призначення попереднього слухання; призначення судового засідання на пізніше 14 діб з дня надходження справи до суду.

Попереднє слухання призначається суддею відповідно ст. 229 КПК РФ у разі: наявності клопотань сторони про виключення доказів; за наявності підстав зупинення та закриття кримінальної справи; за наявності підстав для повернення справи прокурору у разі обставин, передбачених ст. 237 КПК РФ

(коли обвинувальний акт складено з порушенням закону або його копія не вручена обвинуваченому; коли є необхідність складання обвинувального акту по справі, яка направлена до суду з постановою про застосування примусових заходів медичного характеру; коли є підстави для об'єднання кримінальних справ; коли обвинуваченому при ознайомленні з матеріалами справи не були роз'яснені його права). Таким чином, за КПК РФ справа призначається до судового розгляду коли немає підстав для попереднього слухання.

Якщо попереднє слухання проведено, то суддя приймає відповідно ст. 236 КПК РФ такі рішення: про направлення справи за підсудністю; про повернення справи прокуророві; про зупинення провадження по кримінальній справі; про закриття кримінальної справи; про призначення судового засідання; про відкладення судового засідання; про виділення кримінальної справи в окреме провадження [207].

За КПК Республіки Таджикистан глава 31 «Призначення та підготовка судового розгляду» [205], у КПК Республіки Туркменістан глава 38 «Призначення судового розгляду по справі обвинуваченого» [208], у КПК Республіки Узбекистан глава 49 «Призначення кримінально справи до судового розгляду» [206] використані та покладені в основу положення, запропоновані Модельним кримінально-процесуальним кодексом для держав учасниць СНД.

У КПК Естонської Республіки норми, що регламентують порядок та підстави діяльності суду по кримінальній справі, яка надійшла до суду з обвинувальним актом, передбачені у розділі 1 «Попереднє слухання» глави 10 «Судочинство в уездних судах». Відповідно ст. 257, суддя, який отримав обвинувальний акт, перевіряє дотримання правил про підсудність і виносить постанову про віддання обвинуваченого суду. Але якщо виникають підстави, передбачені ст. 258, суддя проводить попереднє засідання. До цих підстав відносяться: у випадках необхідності застосування або зміни запобіжних заходів; для повернення обвинувального акту прокуророві; якщо

обвинувальний акт не відповідає вимогам ст. 154 КПК, а також для вирішення питання про закриття провадження по справі. По цим питанням суддя виносить відповідну постанову [209].

Аналіз положень Кримінально-процесуальних кодексів держав, що входили до колишнього СРСР, і мали єдину структуру кримінально-процесуальних кодексів, яка базувалась на Основах Кримінально-процесуального законодавства СРСР, свідчить про те, що більшість держав при реформуванні кримінально-процесуального законодавства залишило таку стадію кримінального процесу, яка по суті є перевіркою до досудового розслідування і підготовчою до основного судового розгляду. Слід відмітити, що більшість кримінально-процесуальних кодексів цих держав передбачають, що до суду від прокурора надходить не тільки підсумковий документ досудового розслідування, а і сама кримінальна справа, яку суд вивчає, щоб прийняти у підготовчій стадії законне та обґрунтоване рішення.

Також, слід зауважити, що більшість КПК цих держав передбачають можливість повернути прокуророві кримінальну справу, при розслідуванні якої органами досудового розслідування допущені порушення закону, що суттєво порушують право обвинуваченого на захист.

Вивчення зарубіжного досвіду інших держав, які відносяться до різних правових систем, свідчить про наступне: «...у кримінальних судах держав континентальної Європи (Франції, ФРН, Іспанії тощо), які керуються тими самими правовими стандартами, що і вітчизняні суди, і мають таку ж змішану форму кримінального процесу, яку має Україна за її новим КПК України, матеріали досудового розслідування після його завершення разом з обвинувальним актом передаються до суду у вигляді єдиної кримінальної справи. І це жодним чином не завадить її розгляду судом у судовому засіданні в режимі змагальності сторін.

Навіть в Англії, у класичному, нині модифікованому змагальному кримінальному процесі, суддя Суду Корони тепер ще до формування лави

присяжних з метою успішного керівництва майбутнім судовим розглядом здійснює досить тривале «підготовче слухання» (preparatory hearing), в ході якого можна приймати рішення про недопустимість доказів тощо, а також отримувати від сторін письмові матеріали, які в сукупності являють собою своєрідну кримінальну справу наявність якої й сприяє її ефективному вирішенню» [160,с.49]

У кримінальних справах про злочини невеликої тяжкості (сумарне провадження) така стадія процесу взагалі відсутня (суди магістрату розглядають такі справи одразу по суті) [95,с.12-15].

Слід зазначити, що такий підхід у визначенні вимог до попереднього розгляду кримінальної справи притаманний і законодавству Сполучених Штатів Америки [95, с.16-17].

Натомість у законодавстві держав так званої соціалістичної системи права притаманні інші ознаки. Наприклад, КПК Китайської Народної Республіки норми, які регулюють провадження в суді першої інстанції, зосереджені в главі 2, стаття 150 якої передбачає, якщо після ознайомлення судом із справою, порушеною державним обвинувачем, буде встановлено, що фактичні обставини вчиненого злочину, в якому обвинувачується особа по обвинувальному висновку, якісні, а також у справі додатково існує перелік доказів, поіменний список свідків і копії чи фотографії важливих доказів, то народний суд має прийняти рішення про початок судового розгляду. Після цього народний суд має виконати наступне: визначити склад судової колегії; направити копію обвинувального висновку обвинуваченому не пізніше ніж за 10 днів до початку судового розгляду. Повідомити обвинуваченого, який не має захисника, про його право мати захисника; за три дні до судового розгляду повідомити народну прокуратуру про час і місце судового розгляду. Не пізніше, чим за три дні до початку судового розгляду, повідомити учасників процесу; по справах, які розглядаються відкрито, за три дні до судового розгляду вивісити об'яву про слухання

справи. Ці дії оформлюється протоколом, який підписується суддею та секретарем суду [199].

Як бачимо, КПК Китайської Народної Республіки не передбачає перевірочних дій судді перед початком судового розгляду по суті, але зобов'язує суд ознайомитися із справою та встановити якість і достатність доказів, що підтверджують висунуте прокурором обвинувачення, а після цього визначає підготовчі дії, які мають забезпечити своєчасний розгляд справи судом.

Наведені приклади свідчать про різноманітність підходів до необхідності законодавчого визначення цієї важливої стадії кримінального процесу у законодавстві зарубіжних країн.

Доцільними, на наш погляд, є приклади законодавчого врегулювання цієї стадії кримінального процесу тих зарубіжних держав, в яких на суд покладається обов'язок визначення достатності доказів зібраних у досудовому розслідуванні, що підтверджують обвинувачення для подальшого судового розгляду. Але, використання зарубіжного досвіду не може бути механічним, а має реформуватися з урахуванням здобутків вітчизняного законодавства.

Слід зазначити, що стадія підготовчого провадження протягом свого існування зазнала значних змін. Основними завданнями цієї стадії кримінального процесу в Україні є створення передумов для швидкого та якісного розгляду кримінального провадження на стадії судового розгляду [67, с. 106].

У ст.ст. 314-317 глави 27 «Підготовче провадження» КПК України 2012 року, закріплені норми, що регулюють сутність та процесуальний порядок вирішення судом питань щодо можливості розгляду судом кримінальної справи по суті.

До прийняття КПК України у 2012 році в юридичній науці не виникало дискусій щодо сутності і правової природи першої судової стадії, яка мала у

різні часи такі назви, як «віддання до суду», «попередній розгляд справи суддею» [158, с. 12; 37, с. 200; 140, с. 230].

На теперішній час визначення підготовчого провадження викликає різні точки зору. Так, розробники науково - практичного коментарю КПК України 2012 року, відносять підготовче провадження до першого етапу судового провадження у суді першої інстанції [115, с. 5]. Аналогічна точка зору висловлена і авторами підручників, які видані після прийняття КПК 2012 року [111, с. 24; 116, с. 604].

Натомість Л.М. Лобойко визначає підготовче провадження як стадію кримінального процесу і наголошує, що її значення полягає в тому:

1. що ця стадія є свого роду «процесуальним фільтром» судового провадження, не допускаючи до судового розгляду матеріали досудового розслідування, якщо вони не відповідають закону;
2. у ній визначаються межі майбутнього судового розгляду. Розгляд справи по суті у суді першої інстанції може відбутись тільки за обвинуваченням, що було пред'явлене прокурором у підготовчому провадженні;
3. підготовче провадження забезпечує створення усіх необхідних умов для правильної організації і успішного проведення судового засідання [127, с. 276;].

Аналогічної думки дотримуються О. Є. Єні та Л. Г. Матієк, які вважають, що підготовче провадження здійснюється у визначені законом терміни; характеризуються власними процесуальними завданнями, які зумовлені тим, що у цьому провадженні вирішуються два важливі блоки питань: щодо перевірки процесуальних підстав для призначення судового розгляду, а також щодо підготовки розгляду матеріалів кримінального провадження у судовому засіданні; має власне коло учасників, має відповідний процесуальний порядок здійснення, передбачений главою 27 КПК України, завершується прийняттям певного процесуального рішення, передбаченого ч. 3 ст. 314 КПК України [51, с. 288]. Такої ж думки

дотримуються О.В. Бабаєва [5, с. 9], О.Ф. Шминдрук [248, с. 65-69], та інші, які досліджували питання еволюції стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України.

Слід погодитись з такою точкою зору, оскільки кожна стадія кримінального процесу має, перш за все, притаманні тільки їй завдання і межі. До основних завдань стадії підготовчого провадження за чинним КПК України відносяться: перевірка наявності процесуальних підстав для затвердження угоди про визнання винуватості чи про примирення, перевірка наявності підстав для закриття кримінального провадження, перевірка відповідності вимогам кримінального процесуального закону обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, перевірка дотримання правил визначення підсудності кримінального провадження, підготовка умов для успішного проведення судового розгляду [115, с.312]. Ці завдання не співпадають із завданнями судового розгляду та виконання судових рішень. Тому вважаємо, що запропонована КПК України система стадій кримінального процесу не є досконалою. Термін «підготовче провадження» КПК характеризує певну частину провадження в суді першої інстанції на одному рівні із судовим розглядом та ухваленням і проголошенням судового рішення. Відповідає цьому і структура чинного КПК, оскільки його розділ 4 «Судове провадження у суді першої інстанції» включає главу 27 «Підготовче провадження», главу 28 «Судовий розгляд», главу 29 «Судові рішення».

Як визначено у п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України, кримінальне провадження – це «досудове розслідування, судове провадження та процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність».

Пунктом 24 ч. 1 ст. 3 КПК України, визначено, що судове провадження – це «судове провадження - кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з

перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами» [114, с. 8 – 11].

Як бачимо, чинний КПК України запровадив нову систему всього кримінального провадження, виділивши як стадії: 1) досудове розслідування, 2) судове провадження в суді першої інстанції, 3) провадження в суді апеляційної інстанції, 4) провадження в суді касаційної інстанції, 5) провадження за нововиявленими або виключними обставинами, а підготовче провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення визначив як етапи стадії провадження в суді першої інстанції.

Розробники Коментарю до КПК України зазначають, що «передбачене у главі 27 підготовче провадженням є першим важливим етапом судового провадження в суді першої інстанції, в якому суд зобов'язаний перевірити матеріали кримінального провадження, з'ясувавши достатність фактичних і юридичних підстав для прийняття судових рішень, передбачених ч. 3 ст. 314 КПК України, вирішити питання, пов'язані з підготовкою кримінального провадження до судового розгляду» [115, с. 5].

На наш погляд, об'єднання в одній стадії кримінального процесу «судове провадження в суді першої інстанції» трьох самостійних стадій протирічить виробленим роками основним положенням кримінального процесу.

Основоположники кримінального процесу так визначали поняття стадії кримінального процесу. І.Я. Фойницький вважав, що стадія – це відокремлена частина кримінального процесу, яка характеризується конкретними завданнями (які походять із загальних завдань кримінального судочинства), особливим колом учасників, специфікою кримінально-процесуальних дій і правовідносин, характером кримінально-процесуальних актів, які їх оформлюють [237, с. 66].

Слід підтримати точку зору сучасного провідного вченого Л. М. Лобойка, який вважає, що стадії кримінального процесу – це його відносно самостійні частини, кожна з яких має власні завдання, специфічне

коло учасників і процесуальних засобів діяльності, проходить притаманні тільки для неї етапи і завершується прийняттям певного рішення, яким вона, як правило, трансформується в наступну стадію » [127, с. 7].

Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку стадії підготовчого провадження, вважаємо, що чинний КПК України необхідно внести зміни, якими визначити, що підготовче провадження є самостійною стадією кримінального процесу, в якій вирішуються притаманні тільки їй завдання щодо врегулювання правового конфлікту (закриття кримінального провадження) або визначення достатності підстав та межі судового розгляду і його організації.

Пропонується доповнити ч. 1 ст. 3 КПК України пунктом 13-1 наступного змісту «підготовче провадження – кримінальне провадження у суді першої інстанції, кримінальних справ, які надійшли від прокурора до судового розгляду». А із п. 24 ч.1 ст. 3 КПК України виключити слова «підготовче провадження».

Зазначимо, що у КПК 2012 року термінологія «кримінальне провадження», як діяльність правоохоронних та судових органів як матеріали (паперові носії), в яких зафіксовані результати такої діяльності, є повторною і породжує багато незручностей у правозастосовній практиці, тому запропоновано цю термінологію привести у відповідність із термінологією, яка вживається у рішеннях Європейського суду з прав людини, а саме: матеріали кримінального провадження у КПК України іменувати кримінальною справою [78, с. 298-299].

Це підтверджується емпіричними даними, отриманими в результаті проведеного опитування, під час якого 80,1% суддів, 69,3% прокурорів, 96,5% слідчих, 96,4% адвокатів підтримують використання у кримінальному процесі України термінологію «кримінальна справа» замість «кримінальне провадження» в розумінні паперових носіїв, в яких містяться порядок і результати процесуальних дій та рішень. Тому пропонується по тексту КПК

України словосполучення «матеріали кримінального провадження» замінити на словосполучення «матеріали кримінальної справи».

Підсумовуючи викладене і результат аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку підготовчого провадження, слід зазначити, що це є самостійна стадія кримінального процесу, яка у своєму розвитку змінювалась в залежності від форм кримінального судочинства, закріплених в законах, але її основним завданням залишається підготовка до основного судового розгляду тих кримінальних проваджень (кримінальних справ), досудове розслідування по яких проведено якісно.

1.2. Загальні вимоги до рішень судді у стадії підготовчого провадження

Рішення суду в стадії підготовчого провадження мають відповідати загальним вимогам, що притаманні процесуальним рішенням посадових осіб та органів, що здійснюють кримінальний процес.

У юридичній літературі проблемами соціальної та правової природи кримінально-процесуальних рішень присвячені роботи відомих юристів: Л.Є. Володимирова, А.Ф. Коні, С.А. Альперта, Л.Ю. Ароцкера, М.І. Бажанова, Ю.М. Грошового, А.Я. Дубинського, В.С. Зеленецького, П.А. Lupинської, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, М.С. Строговича та багато інших.

Сутність процесуальних рішень у кримінальному провадженні необхідно розглядати з урахуванням змістовних ознак, використовуючи знання загальної теорії права, лінгвістики, логіки, психології, теорії управління та інших наук [242, с.32].

Так, у тлумачному словнику української мови слово «рішення» визначено як: 1) вирок суду, постанова, розпорядження якої-небудь організації; 2) продуманий намір зробити що-небудь; 3) спосіб вираження, зображення чого-небудь [191, с. 401].

Філософи визначають рішення як прообраз майбутнього, створеного людиною на основі аналізу і оцінки теперішнього стану, як самостійної системи, так і її навколишнього середовища [106, с.44-45].

У теорії держави та права базовим є визначення поняття «рішення», запропоноване С. С. Алексєєвим, який вважає, що «рішення можна характеризувати одночасно, як логічний процес, творчий процес і як державно-владну діяльність компетентних органів» [2, с.280].

Відповідно до ст. 110 КПК України до процесуальних рішень слідчого та прокурора віднесені постанови та обвинувальний акт, а до судових рішень – вирок та ухвали суду.

Кримінальний процесуальний закон визначає значне коло питань, за якими можуть бути винесені рішення під час кримінального провадження у кримінальній справі. Очевидно, що в усіх таких актах розглядаються питання, які стосуються не тільки наявності або відсутності юридично значущих обставин, за яких є можливість вчинення певних правових дій, але й вказується рішення про саму дію. Таким чином, кримінальні процесуальні рішення містять в описовій частині відповіді на запитання: що встановлено, а в резолютивній частині - як треба діяти для досягнення поставленої мети (наприклад, «закрити кримінальне провадження»; «призначити судовий розгляд»).

В роботах провідних вчених з цієї проблематики М.І. Бажанова [12], Ю.М. Грошевого [34], А.Я. Дубинського [46], П.А. Лупинської [131- 134], А.В. Смірнова [182, 183] та інших розкривається сутність процесуальних рішень. Так, П.А. Лупинська розглядає рішення у кримінальному судочинстві як продукт свідомої діяльності людини. В її розумінні процесуальне рішення – це «правовий акт, який має встановлену законом процесуальну форму і в якому орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя та суд у межах своєї компетенції у встановленому законом порядку дають відповідь на правові питання, що виникають у справі, і виражають власне волевиявлення щодо дій, які впливають із встановлених обставин і приписів

закону та спрямовані на досягнення завдань кримінального судочинства» [132, с. 6, 18].

В.Н. Глинська, яка досліджувала обґрунтованість рішень у кримінальному процесі, сформулювала такі суттєві риси кримінально-процесуального рішення: «обов'язковість його прийняття у встановленому законом порядку та вираження у визначеній законом формі; правовій, державно-владній, загальнообов'язковій, владно-розпорядчій, пізнавально-посвідчувальній, спонукальній та ініціюючій характер; спрямованість на вирішення певних кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінологічних завдань. Узагальнення зазначених рис дозволило сформулювати визначення кримінально-процесуального рішення як вираженого у встановленій законом формі індивідуального правозастосовного акту, в якому компетентні державні органи і посадові особи у передбаченому законом порядку з метою вирішення правових і кримінологічних завдань надають відповіді на питання, що виникли по справі, і виражають владне волевиявлення про дії або бездіяльність, що впливають із встановлених на момент винесення рішення фактичних обставин справи і приписів чинного законодавства» [28, с. 7].

Як вірно визначають В. С. Зеленецький та Н. В. Глинська, «кримінально-процесуальні рішення органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді, суду – це виражені у встановленій законом формі індивідуальні правозастосовні акти, в яких компетентні державні органи і посадові особи у відповідному порядку з метою вирішення правових та кримінологічних завдань кримінального судочинства дають відповіді на питання, які виникають під час провадження і виражають владні волевиявлення щодо дій та бездіяльності, які встановлені на момент прийняття рішень фактичних обставин провадження та приписів чинного законодавства» [83, с. 20].

Процесуальні рішення суду в стадії підготовчого провадження приймаються у формі ухвали і мають відповідати вимогам, які

пред'являються до будь-яких судових рішень посадових осіб та органів, що здійснюють кримінальний процес та мають бути законними, обґрунтованими та вмотивованими (ст. 370 КПК).

В юридичній літературі ці вимоги поділяють на такі групи:

- 1) визначені кримінально-процесуальним законом (законність, обґрунтованість та вмотивованість);
- 2) такі, що впливають із засад (принципів) кримінального процесу (повнота, всебічність, об'єктивність, своєчасність, справедливість).
- 3) сформульовані судовою практикою і процесуальною наукою (визначеність, грамотність, логічність, послідовність, культура оформлення).

На наш погляд, рішення судді у підготовчому провадженні, перш за все, мають відповідати вимогам законності, обґрунтованості та вмотивованості. Досліджуючи зміст процесуальних рішень, який обумовлений ознаками законності, обґрунтованості та вмотивованості варто звернутись до понятійного апарату цих ознак. Як зазначено у Великому енциклопедичному юридичному словнику: «законність – це фундаментальна юридична категорія, яка є критерієм правового життя суспільства і громадян, це правовий режим в державі, за якою діяльність державних органів, фізичних і юридичних осіб здійснюється відповідно закону. Законність – це конституційний принцип. Закони та інші нормативно-правові акти ухвалюються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ст. 8 конституції України)» [19, с. 274].

Чинний КПК України, закріплюючи ці конституційні положення, серед основних засад кримінального судочинства п.2 ч.1 ст. 7 КПК України, визначає поняття законності у ст. 9 КПК України і проголошує: «Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно дотримуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.

Прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень [114, с.20-21]. Із цього випливає, що будь-яке рішення суду, має базуватися на доказах і надавати їм належну правову оцінку. Частина 1 ст. 87 КПК України передбачає, що «недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини» [114, с. 255].

Розглянемо, як це положення визначається у юридичній літературі та реалізується у практичній діяльності в рішеннях суду у підготовчому провадженні. Проблема законності, обґрунтованості та вмотивованості судових рішень у різні часи присвятили свої дослідження М.Г. Авдюков [1], М.І. Бажанов [12- 14], Ю.М. Грошовий [32- 37], О.М. Толочко [192] та інші, які зазначають, що така ознака усіх судових рішень як законність визначається із двох сторін: дотримання процесуальних вимог і правильне застосування в них матеріальних законів.

Стосовно рішень судді у підготовчому провадженні ознаку законності пропонується визначити як суворе дотримання вимог Конституції України норм Кримінального процесуального кодексу України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства та правильне застосування положень кримінального закону щодо кваліфікації дій обвинуваченого. З поняттям законності нерозривно пов'язано поняття обґрунтованості, оскільки не можна визнати рішення суду законним, якщо воно необґрунтовано.

Розкриваючи поняття обґрунтованості, М.І. Бажанов вважає, що:

- «1) процесуальний акт може бути обґрунтованим, якщо обставини справи, необхідні для його винесення, встановлені з достатньою повнотою;
- 2) докази, якими встановлюються обставини справи, мають бути отримані із джерел, вказаних в законі;
- 3) докази, на яких ґрунтується процесуальний акт, мають бути достовірними; достовірність цих доказів визначається дотриманням процесуального порядку їх збору і закріплення та правильною їх оцінкою слідчим, прокурором, судом.

Процесуальний акт може бути визнаний обґрунтованим, якщо висновки, які містяться в ньому, витікають із доказів, що є в наявності, відповідають ним, і якщо висновки є достовірними».

Таким чином, на думку М.І. Бажанова, «обґрунтованість – це підтвердження правильності всіх висновків, що містяться в конкретному акті, посиленнями на відповідні норми права, сукупністю зібраних доказів і взаємопов'язаних з ними переконливих доводів. Поняття обґрунтованості дуже тісно пов'язане із поняттям вмотивованості. Слід зазначити, що саме через вмотивованість досліджується така ознака, як обґрунтованість. Обґрунтованість правового судового рішення суду має важливе значення для забезпечення прав учасників кримінального процесу, оскільки унеможливорює прийняття нічим не підтверджених рішень і забезпечує право на оскарження таких рішень.

З питанням обґрунтованості судового рішення пов'язана також така ознака судового рішення, як вмотивованість. Мотивування має бути конкретним, а не загальним, та мати неформальний характер» [13, с. 6-25].

В роботі О. М. Толочко (1984 року), яка присвячена сутності мотивування у забезпеченні законності, обґрунтованості і справедливості актів правосуддя, які виносяться судом першої інстанції, досліджено гносеологічну, логічну і правову сутність мотивування процесуальних рішень та визначено, що мотивування включає систему фактичних правових і

етичних мотивів, які наводяться суддями в обґрунтування рішення, що приймаються судом по справі, і виражає їх упевненість в його законності, обґрунтованості та справедливості. Ним доведено, що усі види мотивів взаємообумовлені і діалектично взаємопов'язані між собою та кожному з них притаманний власний об'єкт і визначена об'єктом структура. Такий підхід до визначення мотивів процесуальних рішень враховує якісне різноманіття методів формування висновків судді, які містяться у акті правосуддя з приводу питань, що вирішуються в ньому.

О.М. Толочко довів, що у механізмі прийняття рішень існує різне мотивування. Як правова вимога, воно відображає зв'язок між фактичними обставинами, встановленими по справі, і правовими висновками, роз'яснює відповідність прийнятого судом рішення фактичним підставам, встановленим законом для його прийняття. Мотивування усуває відокремленість доказової інформації і дозволяє розкрити суперечності у досліджених доказах та прогалини у доказовій інформації. Будучи матеріалізацією суддівського переконання, мотивування виражає особисте усвідомлення суддями дослідженої у судовому засіданні сукупності доказів з позиції її достовірності, достатності для певних висновків по суті справи, що розглядається, особисте розуміння суддями застосовуваної норми матеріального закону до обставин справи і, тим самим, сприяє правильному логічно несуперечливому тлумаченню цієї норми (її конкретизації) [192, с. 6-9].

Європейський суд з прав людини у рішенні «Єлисей Узун і Андоні проти Румунії» від 23 квітня 2019 року дав таке роз'яснення ознаки мотивування судового рішення: «Конвенція про захист прав і основоположних свобод» п. 1 ст. 6 зобов'язує суди вмотивовувати свої рішення. Але, дану вимогу не слід розуміти як таку, що вимагає детальної відповіді на кожний аргумент. Ступень застосування цього обов'язку може змінюватися залежно від характеру рішення. Більше того, необхідно враховувати, зокрема, різноманітність доводів з якими сторона у справі може

звернутися до суду, та відмінності, що існують у договірних державах стосовно встановлених законом положень, звичаєвих норм, правових висновків, та викладення і підготовки судових рішень. Ось чому питання про те, чи виконав суд обов'язок умотивувати своє рішення, як того вимагає стаття 6 Конвенції, можливо вирішити лише з обставин відповідної справи» [255].

Велика палата Верховного Суду в рішенні по справі №11-987 САП-18, посилаючись на Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень, роз'яснила, що чітке обґрунтування та аналіз є базовими вимогами досудових рішень та важливим аспектом права на справедливий суд, та визначила, що судові рішення високої якості – це рішення, яке досягає правильного результату наскільки це дозволяють надані судді матеріали, у справедливий швидкий, зрозумілий та недвозначний спосіб. Виклад підстав прийняття рішення не лише полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, а є насамперед, гарантією проти свавілля. А це зобов'язує суддю дати відповідь на аргументи сторін та вказати доводи, що лежать в основі рішення і забезпечують його правомірність. Підстави прийняття рішення повинні бути узгодженими, чіткими, недвозначними, несуперечливими і давати можливість простежити логіку міркувань, з яких суддя ухвалив рішення [170].

Враховуючи ці положення, слід зазначити, що рішення суду у підготовчому провадженні однозначно мають таку властивість, як вмотивованість. Але на відміну від рішень, що приймаються національним судом під час судового розгляду справи по суті, де докази досліджуються безпосередньо, в підготовчому провадженні вмотивованість базується на результатах досудового розслідування, які представлені сторонами, під час його проведення.

Таким чином, поняття обґрунтованості означає, що мають базуватися на доказах, зібраних сторонами у досудовому розслідуванні, викладені і проаналізовані в підсумкових документах – обвинувальному акті або в

клопотанні про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, а захисником – у захисному висновку, які представлені сторонами разом з усіма під час судового розгляду у підготовчому провадженні. Нажаль, відповідно чинного КПК України суддя у підготовчому провадженні, розглядаючи обвинувальний акт та реєстр матеріалів досудового розслідування, не має відомостей про те, що чи дійсно перелічені в реєстрі матеріали є доказами (чи не порушена процесуальна форма при їх отриманні, чи взагалі вони мають відношення до кримінального провадження, яке суддя має призначити до судового розгляду), оскільки ч. 4 ст. 291 КПК України забороняє надання до суду інших документів окрім обвинувального акту та реєстру. За таких обставин, заслухавши лише в судовому засіданні прокурора, який не завжди володіє у повному обсязі усією інформацією про отримані докази під час досудового розслідування, суддя не вимозі ухвалити обґрунтоване і, як наслідок, законне рішення про призначення основного судового розгляду.

Пропонується надання у підготовче провадження прокурором матеріалів кримінального провадження разом із обвинувальним актом, обґрунтованим доказами сторони обвинувачення та надання захисником – захисного висновку, із посиланням на докази сторони захисту, у разі незгоди із обвинуваченням. Такі дії і будуть проявом принципу змагальності, передбаченого ст. 22 КПК України. За таких умов принцип змагальності буде забезпечувати реалізацію й інших засад кримінального судочинства (забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист тощо), оскільки ст. 22 КПК України, яка надає тлумачення принципу змагальності, не передбачає, що в підготовчому провадженні сторони обвинувачення і захисту обстоюють свої правові позиції, права, свободи і законні інтереси лише в усній формі.

Розглянувши загальні вимоги до процесуальних рішень суду, варто дослідити класифікацію рішень, які приймаються судом у підготовчому провадженні відповідно до ч.3 ст. 314 КПК України:

«У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти такі рішення:

1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 цього Кодексу;

2) закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8, 10 частини першої або частиною другою статті 284 цього Кодексу;

3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам цього Кодексу;

4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;

5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) доручити представнику персоналу органу пробачії скласти досудову доповідь» [112].

У юридичній літературі не має єдності, щодо визначення науковцями класифікації рішень судді у цій стадії кримінального процесу. Л. М. Лобойко надає таку класифікацію рішень суду у підготовчому провадженні, розділяючи їх на чотири види, залежно від того, як «рухається» процес після прийняття рішення у цій стадії: перші пов'язані з тим, що суд без переведення справи у наступні стадії, вирішує її остаточно (затверджує угоду, закриває провадження).

Другими суд повертає кримінальне провадження прокуророві (у разі відмови у затвердженні угоди чи встановлення невідповідності закону обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів

медичного характеру чи клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру).

Третім рішенням суду провадження «не рухається» ані вперед, ані у попередню стадію. Підставою його ухвалення є непідсудність справи суду, до якого вона надійшла. У цьому разі суд першої інстанції направляє обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру чи клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру до вищестоящего суду для визначення підсудності.

Четвертим рішенням – про призначення судового розгляду – суд переводить кримінальне провадження у наступну стадію процесу. Перед тим, як ухвалити це рішення, суд зобов'язаний вчинити усі дії, необхідні для підготовки до судового розгляду (визначити дату та місце проведення судового розгляду; з'ясувати питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді, та інше – ч. 2 ст. 315 КПК України)» [128, с. 279].

На думку В. В. Рожної рішення суду у підготовчому провадженні слід класифікувати на дві групи, залежно від того, які питання по суті вирішуються:

- 1) питання, пов'язані із перевіркою матеріалів кримінального провадження, до яких належать: затвердження угоди або відмова в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку передбаченому статтями 468-475 КПК України; закриття кримінального провадження у випадку встановлення підстав передбачених п. п. 4-8 ч. 1 ст. 284 КПК України; повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України; направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;

2) питання пов'язані з підготовкою кримінального провадження до судового розгляду: визначення дати місця проведення судового розгляду; з'ясування у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд; з'ясування питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді; розгляд клопотання учасників судового провадження про: здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту; витребування певних речей чи документів; вчинення інших дій, необхідних для підготовки судового розгляду [211, с. 209].

О. Ф. Шминдрук вважає що, залежно від процедури розгляду та рішень, що приймаються за його результатами, підготовче провадження має такі диференційовані форми: провадження на підставі угод (глава 35 Розділ 6 КПК України); провадження із закриття кримінального провадження із звільненням особи від кримінальної відповідальності (п.1 ч. 2 ст. 284 КПК України); провадження із закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав (пп. 4-8 ч. 1, пп. 2-3 ч. 2 ст. 284 КПК України); провадження щодо перевірки обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або виховного характеру стосовно дотримання їх вимогам КПК України (п.3 ч.3 ст. 315 КПК України) та правил підсудності (п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України), а також призначення на їх підставі кримінального провадження до судового розгляду (п. 5 ч. 3 ст. 314 КПК України) [245, с.41].

Як бачимо, наведені класифікації рішень, що приймаються у підготовчому провадженні відрізняються тим, який критерій автори вкладають в основу класифікації. На нашу думку, класифікація рішень має відповідати основному призначенню цієї стадії кримінального процесу: бути перевіркою стосовно досудового розслідування та підготовчою стосовно судового розгляду. Вважаємо, що найбільш прийнятною в межах нашого дослідження є класифікація рішень на такі що пов'язані із перевіркою матеріалів кримінального провадження та такі, що пов'язані із підготовкою до основного судового розгляду.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що процесуальні рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду являють собою виражені у встановленій законом формі правозастосовні акти, які мають відповідати загальним вимогам: законності, обґрунтованості та вмотивованості, передбаченим в законі; повноти, всебічності, об'єктивності, своєчасності та справедливості, що впливають із засад кримінального процесу та ретельного аналізу доказової інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення; визначеності, грамотності, логічності, послідовності, вироблених судовою практикою і наукою кримінального процесу. Ці вимоги цілком стосуються і рішень суду в стадії підготовчого провадження.

Правові вимоги до процесуальних рішень суду у підготовчому провадженні, передбачені ч. 3 ст. 314 КПК України, будуть розглянуті нами в наступних розділах дисертаційного дослідження.

1.3. Процесуальний порядок та механізм прийняття рішень суддею в стадії підготовчого провадження

Законність, обґрунтованість та вмотивованість рішень суду в стадії підготовчого провадження обумовлюється дотриманням процесуального порядку їх постановлення.

Проблемним питанням щодо процедури проведення підготовчого провадження останнім часом приділяли увагу О. В. Бабаєва [8, с. 709-712; 7, с. 8-9; 6, с. 450-455], С. І. Дячук, В. І. Галаган, О. І. Галаган [48, с. 142-146], Г. М. Гапотченко [23, с. 93-100], Ю. Мирошниченко [143, с. 148-152; 142, с. 139-144], Т. І. Фулей [238], О. Ф. Шминдрук [246, с. 1-18], О. Г. Яновська [254, с. 64-69] та інші.

Як вірно зазначає Г. М. Гапотченко: «Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України обумовлює необхідність його опрацювання, розуміння та однакового застосування усіма суб'єктами, які уповноважені

здійснювати кримінальне провадження». На його думку, правова регламентація процесуальної діяльності суб'єктів кримінального процесу у аналогічній стадії кримінального процесу була чітко регламентована нормами Кримінально-процесуального кодексу (1960 року), і не потребувала додаткових коментарів та роз'яснень. Натомість редакція ст. 314 чинного КПК України (2012 р.) є незрозумілою і не має чіткого унормування [23, с. 94-95].

З цим твердженням важко не погодитись, оскільки ст. 314 КПК України має суттєві вади. Так, формулювання, що підготовче судове засідання починається зі слів «після отримання обвинувального акту», не розкриває сутності процедури такого судового розгляду та не відповідає фактичним діям, які виконують прокурор та суд [75, с. 69-72].

Процедура підготовчого провадження складається із чотирьох етапів, які умовно можна розподілити на такі: перший – отримання та вивчення судом від прокурора обвинувального акту та реєстру матеріалів кримінального провадження; другий – дії, пов'язані із підготовкою проведення саме підготовчого судового засідання; третій – проведення самого засідання; четвертий – ознайомлення учасників процесу з матеріалами кримінального провадження.

Новелою чинного КПК України є те, що матеріали проведеного досудового розслідування, зосереджені у кримінальному провадженні (яке раніше іменувалось кримінальною справою), не направляється до суду з обвинувальним актом. Таким чином, суд до початку судового розгляду не має можливості безпосередньо ознайомитись із доказами, зібраними слідчим під час досудового розслідування, а це не сприяє прийняттю законного та обґрунтованого рішення.

Ці положення чинного КПК України викликають неоднозначні оцінки, висловлені правниками та практиками у юридичній літературі. Так, В.О. Попелюшко справедливо зауважує, що «...при зверненні ж прокурора до суду з обвинувальним актом, підготовче провадження на предмет

призначення на його підставі судового розгляду складається з двох послідовних етапів. Спочатку суд з'ясовує, чи немає підстав для прийняття рішень, передбачених у п. 1-4 ч.3 ст. 314 КПК України. Їх відсутність з необхідністю зумовлює перехід до другого етапу, - до вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду, на якому суд визначається з датою та місцем проведення судового розгляду, з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд; про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді; розглядає клопотання учасників судового провадження про здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту та про витребування певних речей чи документів; учиняє інші дії, необхідні для підготовки судового розгляду (ч. 2 ст. 315 КПК України).

Очевидно, що вирішення цих питань не можливо на підставі одного обвинувального акта та доданого до нього реєстру матеріалів досудового розслідування і не підтверджених доказами клопотань учасників судового провадження. Їх вирішення також потребує фактичної основи, яка міститься не інше, як у матеріалах досудового розслідування та матеріалах, зібраних на цей момент іншими учасниками провадження» [160, с. 47].

Дуже слушною є думка, Ю. Мірошніченко, голови Ільчівського районного суду м. Маріуполя, який вказує, що «керування судом процесом розгляду справи може бути ефективним лише за умови його належної підготовки шляхом організаційно-тактичних рішень, планування судового розгляду, інформаційною базою якого є матеріали досудового розслідування. І чим раніше ці матеріали опиняться в розпорядженні суду, тим продуктивніше буде підготовка діяльності судді, отже, досягненню мети кримінального провадження – забезпечення достовірного встановлення обставин кримінального правопорушення – значною мірою сприяє планування та організація судового провадження, починаючи вже зі стадії підготовчого судового засідання, досягнення мети якого неможливо без попередніх аналогічних заходів. Нажаль, законодавець керувався іншим

міркуванням, коли сторонам кримінального провадження по суті заборонив надавати суду будь-яку доказову інформацію до судового розгляду (ст. 291 КПК України)» [142, с. 140].

Необхідність врегулювання у законодавчому порядку обґрунтування обвинувального акту доказами і направлення до суду усіх матеріалів досудового розслідування нами буде проаналізовано у підрозділі 2.3. цього дисертаційного дослідження.

Другим питанням, що потребує чіткого законодавчого врегулювання, є проблема формування складу суду на стадії підготовчого судового засідання.

Стаття 314; п. 22.ч. 1 ст. 3; ч. 1 ст. 33; ч. 1-3 ст. 31 та ст. 35 КПК України передбачають, що підготовче провадження в суді першої інстанції здійснюється не тільки суддею одноособово, а й у встановлених законом випадках – колегіально.

Відповідно до ст. 31 КПК України усі питання, пов'язані із проведенням підготовчого провадження, вирішуються суддею одноособово або відповідно до частини чч. 2, 3, 9 цієї статті колегіально (за винятком кримінального провадження про застосування примусових заходів медичного характеру – судовий розгляд клопотання про застосування медичних заходів, згідно ст. 512 КПК здійснюється одноособово).

Якщо із визначенням складу суду при одноособовому розгляді справи питань не виникає, то формування у місцевих судах (першій інстанції) колегіального складу суду має ускладнення. Це обумовлено, перш за все, недостатньою кількістю суддів в одному суді.

Виникає питання, а чи необхідно на стадії підготовчого провадження створювати колегію суддів для вирішення питань, передбачених ст. 314 КПК України?

Диспозиція ст. 314 КПК України не дає відповіді, чи може суддя або голова суду першої інстанції одноособово вирішити питання про формування такої колегії та в які строки. Це питання однозначно не вирішено і в Інструкції з діловодства в місцевих судах №173 від 17.12.2013 року [83]. На

наш погляд, воно має бути врегульовано в самому КПК України, а саме: в ст. 314 КПК України має бути чітко визначено, який саме суд приймає такі рішення.

Тлумачення ч. 1 ст. 31 КПК та ст. 15 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» дає можливість стверджувати, що право призначити підготовче провадження має відповідний склад суду, а саме суддя одноособово чи колегіальний склад суду. Таке рішення має бути оформлено відповідною ухвалою. Особливо це стосується, тих випадків, коли справа має розглядатися колегіально за участю суддів із різних територіальних судів та враховувати складність і особливість справи.

Слід зазначити, що Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, якій діяв до 15 грудня 2017 року до створення Верховного Суду, рекомендував постановляти ухвалу про призначення підготовчого судового засідання [125]. Слід зазначити, що у чинному КПК України це проблемне питання не вирішено. Визначений строк, протягом якого має відбутися підготовче судове засідання, на відміну від норм ст. 241 КПК України (в редакції від 1960 року), яким було передбачено, що «справа повинна бути призначена до попереднього розгляду не пізніше 10 діб, а у разі складності справи – не пізніше 30 діб з дня надходження до суду, передбачає лише 5 днів» [119].

Це підтверджується емпіричними даними, які отримані в результаті проведеного опитування, за результатами якого, усі опитані судді, прокурори та адвокати підтримали необхідність збільшення строку призначення справи для попереднього розгляду до 10 діб, а у разі складності справи до 30 діб.

Визначений у ч. 1 ст. 314 КПК України строк п'ять днів, впродовж яких суд має призначити підготовче судове засідання, на наш погляд, з урахуванням перевантаженості суддів, є занадто малим для ознайомлення з матеріалами кримінальної справи, які пропонуються нами направляти до суду разом з обвинувальним актом.

Необхідно доповнити ч.1 ст. 314 КПК України наступним положенням: «У разі необхідності розгляду кримінальної справи колегіально голова суду в строк до десяти діб, формує склад суду, про що складає відповідну ухвалу. Якщо суддів місцевого суду недостатньо для колегіального складу суддів, голова суду направляє кримінальну справу до апеляційного суду, який виносить ухвалу про створення колегії суддів в строк 10 діб».

Створений склад суду призначає кримінальну справу до підготовчого судового розгляду не пізніше 10 діб, а у разі складності справи 30 діб, з дня винесення ухвали про склад суду.

Винесення такої ухвали буде сприяти також дотриманню судом розумних строків прийняття відповідного рішення про призначення підготовчого судового розгляду.

Відповідно до ст. 314 та ст.ст. 342 – 345 КПК України процедура підготовчого судового засідання починається з підготовчої частини, у якій у призначений для судового розгляду час головуючий відкриває судове засідання та оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження. Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового провадження, викликаних і повідомлених осіб, прибув на судове засідання, встановлює їхні особи, перевіряючи документи, що засвідчують особу, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує чи вручено судовий виклик та повідомлення тим, хто не прибув і повідомляє причини їхнього неприбуття, якщо вони відомі. Судом вирішується питання про можливість продовження судового засідання, його відкладення чи призначення нового судового засідання в разі неприбуття його учасників. Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового розгляду, а також про умови фіксування судового засідання.

Після виконання зазначених дій головуючий оголошує склад суду, прізвища прокурора та інших учасників судового провадження, яким роз'яснює право відводу та з'ясовує, чи заявляють вони кому-небудь відвід. У подальшому судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у

судовому розгляді, пам'ятки про їхні процесуальні права та обов'язки, передбачені КПК України, після ознайомлення з якими головуючий з'ясовує, чи зрозумілі їм їхні права та обов'язки, та за потреби роз'яснює їх.

Виконавши вказані дії, суд заслуховує думку сторін та інших учасників судового провадження щодо відповідності вимогам закону процесуального документа, який став приводом для відкриття підготовчого провадження, можливості призначення справи до судового розгляду в даному суді, затвердження угоди, закриття провадження по справі тощо (пп. 1-4 ч. 3 ст. 314 КПК) та підстав для ухвалення цих рішень. Для викладення своєї позиції щодо можливості призначення справи до судового розгляду першій надається слово стороні підготовчого провадження, яка ініціювала привід для його відкриття. Якщо до суду подано обвинувальний акт, то першому надається слово прокурору. Інші учасники процесу висловлюють свої думки з тих же питань і викладають свої клопотання, після чого знову надається слово стороні – ініціатору для висловлення думки щодо зустрічних клопотань іншої сторони. Суд виходячи зі змісту зустрічних клопотань, які підлягають вирішенню, може повторно ухвалити рішення про можливість продовження судового засідання чи його відкладення, в разі неприбуття його учасників. Якщо суд визнає за можливе продовжити розгляд справи, заслухавши всіх учасників провадження, він виходить до нарадчої кімнати, де вирішує заявлені клопотання та ухвалює відповідне рішення в межах своїх повноважень.

За результатами підготовчого судового засідання, залежно від приводів для відкриття підготовчого провадження та заявлених клопотань, суд має право своєю мотивованою ухвалою прийняти рішення, передбачені ч. 3 ст. 314 КПК України.

Слід зазначити, що у КПК України відсутній перелік питань, які повинен з'ясувати суддя щодо тих матеріалів, які надійшли до суду від прокурора.

О. В. Бабаєва слушно зазначає, що «нова концепція системи кримінальної процесуальної діяльності безпосередньо вплинула і на зміст функціональної діяльності суду в цій стадії кримінального провадження. На відміну від КПК України 1960 року, відповідно до якого суд на даному етапі здійснював не тільки підготовчі дії, а і контроль за дотриманням законності під час досудового розслідування, нове законодавство забезпечує дію засади змагальності у судовому провадженні, у зв'язку з чим суд позбавлено необхідності здійснення контрольної діяльності. Перевірка документів, які надійшли від прокурора здійснюються лише на предмет їх відповідності закону» [8, с. 710]. Втім, на нашу думку, навіть межі такої перевірки повинні бути обов'язково визначені законодавцем, що є необхідною умовою прийняття законного рішення.

У ст. 237 КПК України 1960 року докладно визначав перелік питань при попередньому розгляді справи:

- 1) чи підсудна справа суду, на розгляд якого вона надійшла;
- 2) чи немає підстав для закриття справи або її зупинення;
- 3) чи складено обвинувальний висновок відповідно до вимог цього Кодексу;
- 4) чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу;
- 5) чи не було допущено під час порушення справи, провадження дізнання або досудового слідства таких порушень вимог цього Кодексу, без усунення яких справа не може бути призначена до судового розгляду.

За клопотанням прокурора, обвинуваченого, його захисника чи законного представника, потерпілого чи його представника суддя з'ясовує також питання про те, чи немає підстав для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб.

За клопотанням прокурора, потерпілого чи його представника суддя з'ясовує також питання про те, чи немає підстав для

кваліфікації дій обвинуваченого за статтею Кримінального кодексу, яка передбачає відповідальність за більш тяжкий злочин чи для пред'явлення йому обвинувачення, яке до цього не було пред'явлено [119].

В сучасному кримінально-процесуальному законодавстві країн СНД, де існує така стадія кримінального процесу (РФ, Білорусь, Молдова, Казахстан та інші) закріплено перелік питань, які необхідно з'ясувати при призначенні судового розгляду. До яких відносяться, зокрема, такі: чи підсудна справа суду; чи відсутні обставини для закриття або зупинення справи; чи підлягає зміні або відміні застосований до обвинуваченого запобіжний захід; чи застосовано заходи щодо забезпечення відшкодування завданої злочином шкоди; чи підлягають задоволенню заяви чи клопотання учасників кримінального процесу.

Питання щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час підготовчого провадження заслуговує на особливу увагу. Відповідно до ч. 3 ст. 315 КПК України: «Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. При розгляді таких клопотань суд дотримується правил, передбачених розділом II цього Кодексу. За відсутності зазначених клопотань сторін кримінального провадження застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженим» [112].

У зв'язку з цим виникає проблема визначення строку, на який суд може продовжити у такий спосіб тримання під вартою. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, якій діяв до 15 грудня 2017 року до створення Верховного Суду, у п. 21 свого листа від 4 квітня 2013 року № 511-550/0/4-13 «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового

провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначав, що таке «автоматичне» продовження строку тримання під вартою відбувається винятково в межах дії ухвали слідчого судді. Водночас згідно з приписами ст. 197 КПК строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою може бути продовжено винятково в межах строку досудового розслідування [121].

С. Дячук зауважує, що на практиці виникають ситуації, коли на момент отримання судом обвинувального акту, що надійшов від прокурора, строк, що залишився для тримання обвинуваченого під вартою, становить 2-3 дні. За таких обставин постає питання: чи має право суд під час підготовчого провадження застосовувати положення ст. 331 КПК за аналогією і розглядати питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою у зв'язку із закінченням строку дії ухвали слідчого судді на загальних підставах своєю мотивованою ухвалою скасувати, змінити або продовжити строк дії тримання під вартою до 2-х місяців з дня надходження до суду обвинувального акта? В ході вивчення судової практики з цього приводу з'ясувалось, що окремі судді діють саме у такий спосіб, забезпечуючи право кожного на особисту недоторканість в контексті реалізації принципу правової визначеності, хоча зрозуміло, що закон не містить для цього очевидної правової підстави [47, с. 137-138].

Це також підтверджується емпіричними даними, отриманими в результаті опитування під час якого, судді, прокурори та адвокати наголошують на необхідності встановлення таких строків.

Ці проблемні питання мають бути чітко визначені в нормах КПК України, які регулюють підготовче провадження. Тому пропонуємо доповнити КПК України ст. 314-2 «Питання, які з'ясовуються суддею у підготовчому провадженні» наступного змісту: «Головуючий після виконання вимог, закріплених статтями 342-345, з'ясовує в учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду, та встановлює:

- 1) чи підсудне кримінальне провадження суду, на розгляд якого воно надійшло;
- 2) чи складено обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру відповідно до вимог цього Кодексу;
- 3) чи підтримує прокурор або потерпілий у випадках, передбачених законом, обвинувачення;
- 4) чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу;
- 5) чи не бажають сторони укласти угоду про примирення;
- 6) чи не має підстав для закриття кримінального провадження або його зупинення;
- 7) чи підлягають задоволенню скарги, заяви та клопотання учасників кримінального провадження».

Процесуальний порядок прийняття рішень впливає на механізм їх прийняття, який полягає у тому, що основа рішення складається із двох головних елементів: фактичного (наявність і оцінка доказів та висновки про обставини, які встановлені на підставі аналізу зібраних доказів) та правового (наявність відповідних норм процесуального та кримінального законів). Співвідношення цих елементів, як вірно вказувала П.А. Лупінська, обумовлює законність і обґрунтованість рішення [132, с. 73].

Оскільки в стадії підготовчого провадження має вирішуватися основне питання про можливість судового розгляду, то оцінка доказів має носити обмежений характер: а саме докази мають оцінюватись з точки зору належності та допустимості джерела доказів та засобів їх фіксації, а також достатності для розгляду справи в судовому засіданні по суті.

На жаль, чинний КПК України, не встановлює правил щодо визначення належності та допустимості доказів, які мають бути покладені в основу прийняття рішень в цій стадії кримінального процесу та не відповідає на це питання, як має діяти суддя у підготовчому провадженні, коли виявить:

неповноту досудового розслідування, яка полягає в наступному: не допитані потерпілі та свідки – очевидці, не проведені необхідні експертизи, неправильна кваліфікація дій обвинуваченого в обвинувальному акті відповідно встановленим обставинам; не виконані у досудовому розслідуванні клопотання сторони захисту, які спростовують обвинувачення, не перевірено алібі обвинуваченого, та інші обставини, які унеможливають призначення судового розгляду.

У чинному КПК України скасовано інститут повернення кримінальної справи на додаткове розслідування, якій у механізмі правового регулювання призначався й використовувався, як процесуальний засіб усунення помилок, недоліків досудового розслідування, які унеможливлювали судовий розгляд і вирішення кримінальної справи по суті [38, с. 55-60; 15, с.14; 180, с. 217-221].

Одним із ініціаторів такої новели є В.Т. Маляренко, колишній голова Верховного Суду, який впродовж багатьох років у своїх публікаціях доводив, що інститут повернення справи на додаткове розслідування є анахронізмом. Вказував, що фактично він є перепорою на шляху застосування основних засад судочинства – доступ громадян до правосуддя і розумні строки його здійснення. Наслідки існування цього інституту були надзвичайно негативними» [137, с. 5]. Наведені ним статистичні данні свідчили про чисельні порушення строків розгляду кримінальних справ, довготривале очікування осіб, що тримались під вартою, розгляду кримінальної справи по суті.

«Повертаючи за власною ініціативою справу на додаткове розслідування у зв'язку із неповнотою дізнання чи досудового слідства, суд тим самим ініціює провадження слідчої діяльності». На його думку, «висока якість досудового слідства можлива лише за наявності об'єктивного і сумлінного слідчого та сильної і ефективної прокуратури. Існування інституту повернення судом справи на додаткове розслідування цьому не сприяє. Навпаки, воно вносить елемент меншовартості, безвідповідальності,

сподівань на те, що в разі допущення неповноти слідства чи помилки в застосуванні процесуальних норм є інстанція (судова), яка, якщо сама не зможе надолужити недоліки слідства, поверне справу на досудове розслідування, підкаже, що і як досліджувати в кримінальній справі. Однак, прокурор за відсутності інституту повернення справи для досудового розслідування, зобов'язаний усвідомлювати, що він є остаточною інстанцією, тому його помилки при виконанні функцій у кримінальній справі можуть мати один наслідок – постановлення виправдовувального вироку» [137, с.5-6]. Ця позиція В.Т. Маляренко, підтримана деякими правниками [107, с.5-6], була реалізована в нормах чинного КПК України, що викликало не тільки позитивні відгуки, а і критичні зауваження.

Так, Ю.П. Аленін та Т.В. Лукашкіна вважають, що більшість кримінальних справ направлялось на додаткове розслідування саме за клопотанням захисників, в яких обґрунтовано необхідність більш докладної перевірки заперечень підсудного, доцільністю об'єднання в одному провадженні справи, яка надійшла до суду з іншою, що є в провадженні органів досудового розслідування щодо того ж обвинуваченого тощо. В деяких випадках з клопотанням про направлення справи на досудове розслідування звертався потерпілий, його представник, які вважали, що дії обвинуваченого кваліфіковані неправильно, на їх думку, обвинувачений вчинив більш тяжкий злочин. Отже, в таких випадках рішення суду про направлення справи на додаткове розслідування спрямоване буде на захист інтересів обвинуваченого чи потерпілого і не протирічить публічному інтересу [4, с. 5-6].

Не вдаючись в ці та інші питання щодо необхідності збереження інституту повернення справи на додаткове розслідування в усіх судових стадіях (що може бути окремою темою дисертаційного дослідження), зосередимо увагу на проблемі, чи доцільно зберігати норми цього інституту, що стосуються неповноти досудового розслідування, які виявлені у підготовчому провадженні.

Чинним КПК України, поняття неповноти закріплено лише у ст. 409 та ст. 410, де вони визначені як підстави для скасування судового рішення судом апеляційної інстанції. Що стосується неповноти досудового розслідування і її вплив на прийняття рішень у підготовчому провадженні, то це питання, на наш погляд, на законодавчому рівні не вирішено.

Законодавець, скасовуючи інститут досудового розслідування, увів норми, які забезпечують здійснення процесуального керівництва прокурором, який має відповідати за якість проведеного досудового розслідування.

Проте на практиці через різні причини трапляються випадки, коли органи досудового розслідування обов'язок повного всебічного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження виконують не повно [135; 179, с.298-310].

В.П Шибіко, досліджуючи проблемні питання неможливості повернення справи на додаткове розслідування, зазначає, що чинний КПК України передбачив нові форми досудового розслідування за рішенням суду у кримінальному процесі України, а саме: повернення прокуророві обвинувального акту, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України); надання судом доручень органу досудового розслідування про проведення окремих слідчих (розшукових) дій, але це лише під час судового розгляду (ч. 3 ст. 333 КПК України); виконання прокурором на підставі ухвали суду про відкладення судового розгляду вимог ст.ст. 276-278, 290-293 КПК України у разі висунення ним особі додаткового обвинувачення (ч. 2 ст. 339 КПК України); відновлення досудового розслідування ухвалою слідчого судді (п. 2-4 ч. 1 ст. 303 КПК України); повернення судом матеріалів кримінального провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом і доданими до нього угодами про примирення чи визнання винуватості (глава 35 КПК України); відновлення досудового розслідування у кримінальному

провадженні, пов'язаному із звільненням від кримінальної відповідальності у разі встановлення судом необґрунтованості клопотання прокурора (параграф 2 глави 24). На його думку, нова модель кримінального процесу, в основі якої визначено засаду змагальності сторін, яка діє в системному зв'язку із іншими засадами кримінального провадження, де суд є незалежним і об'єктивним арбітром, а не представником певної сторони і де кожна особа має право на справедливий судовий розгляд [244, с. 142-153].

Це твердження не можна визнати беззаперечним. У юридичній літературі висловлені й інші, а іноді і протилежні точки зору, так М.І Шевчук, вважає, що «не можна повністю позбавити суд будь-якої ініціативи, перетворюючи його в німого регістратора судової дуелі, оскільки пасивний суд не в змозі виконувати передбачену Конституцією України правозахисну роль і забезпечити досягнення цілей правосуддя. Адже перетворення суду в пасивного спостерігача за змаганням сторін, що правомірно розглядає як порушуються гарантовані Конституцією права учасників процесу на судовий захист, просто не допустимо. При тому, що ціллю діяльності суду є необхідність максимально забезпечити реалізацію та захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, які правомірно звернулися до суду за законним та обґрунтованим вирішенням спору, за поновленням порушених прав» [243, с. 294].

На думку А.О. Шульги, «доцільно надати суду право прийняття рішень стосовно направлення кримінального провадження для додаткового розслідування та дозволити реалізувати його тільки за клопотанням сторін, які в цьому зацікавлені. Якщо ж сторони не звертаються з таким клопотанням до суду, то суд, оцінивши зібрані докази (а ті, що були зібрані із порушенням вимог закону не враховуючи, як докази), повинен винести вирок, щодо винуватості або невинуватості обвинуваченого [249, с. 271].

Аналогічну думу висловлює і М.В. Сийпловіч, який до того ж вважає, що «інститут повернення обвинувального акту прокурору на стадії підготовчого провадження потребує вдосконалення, зокрема, щодо

визначення можливості проведення слідчих (розшукових) й інших процесуальних дій, які не були виконані під час досудового розслідування з причин порушення права особи на захист, виключно в інтересах такої особи, для встановлення обставин або перевірки обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження після винесення відповідної ухвали суду» [179, с. 301].

Ми підтримуємо ці пропозиції і вважаємо, що під час підготовчого провадження суд повинен мати можливість повернути обвинувальний акт прокуророві не тільки з підстав недотримання формальних ознак, а і неповноти проведеного досудового розслідування, якщо з таким клопотанням звернулась хоча б одна із сторін.

Підготовче провадження є проміжною стадією між досудовим розслідуванням і судовим розглядом. Основна мета діяльності судді у тому, щоб підготувати з точки зору процесуальних та організаційних умов належний судовий розгляд, бути тим надійним «фільтром», за допомогою якого в основну стадію кримінального процесу не будуть допущені неякісно розслідуванні, з порушенням закону кримінальні справи. Враховуючи те, що наглядові функції прокурора за додержанням законів на стадії досудового розслідування зведені нанівець, тому що прокурор у сучасному кримінальному процесі здійснює нагляд у формі процесуального керівництва (ч. 2 ст. 36 КПК України), а тому він є учасником розслідування і, фактично, виконуючи функцію кримінального переслідування, не може здійснювати нагляд за дотриманням законів. Розглядаючи із цих позицій діяльність суду у підготовчому провадженні, варто, на нашу думку, передбачити тільки у підготовчому провадженні, можливість повергнення судом кримінальної справи на додаткове розслідування, лише за клопотанням хоча б однієї зі сторін. Якщо таке клопотання надходить під час судового розгляду, то суд позбавляється такої можливості.

Тому, пропонуємо ст. 314 доповнити наступним положенням: «У підготовчому провадженні суддя, суд має право повернути прокуророві

обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру з матеріалами кримінальної справи для додаткового розслідування, якщо органами досудового розслідування були необґрунтовано відхилені клопотання про допит певних осіб, дослідження доказів, або вчинення інших процесуальних дій для підтвердження і спростування обставин, з'ясування яких може мати істотне значення для можливості призначення основного судового розгляду. Таке рішення у підготовчому судовому провадженні суд може прийняти лише за клопотанням однієї або обох сторін».

Законодавче вирішення цих питань буде належною правовою підставою прийняття судом законних та обґрунтованих рішень у цій важливій стадії кримінального процесу.

Висновки до розділу 1

Генезис підготовчого провадження, яке у своєму розвитку змінювалось в залежності від форм кримінального судочинства, закріплених в законах (від Руської правди до КПК України 2012 року) та ґрунтовний аналіз сучасного кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн (зокрема, тих, що входили до СНД) свідчить про те, що підготовче провадження є самостійною стадією кримінального процесу, основними завданнями цієї стадії процесу залишаються контроль за досудовим розслідуванням та підготовка до основного судового розгляду.

Доведено, що формулювання процедури підготовчого провадження, визначене у ст. 314 КПК України, має суттєві вади, оскільки не передбачає надходження до суду разом з обвинувальним актом усіх матеріалів досудового розслідування, що впливає на прийняття суддею обґрунтованого та вмотивованого рішення. Запропоновано використовувати досвід деяких зарубіжних держав, щодо удосконалення стадії підготовчого провадження, у КПК яких закріплено чіткий перелік питань, які суд з'ясовує при

попередньому розгляді справи. Запропоновано доповнити КПК України ст. 314-2 «Питання, які з'ясовуються суддею у підготовчому провадженні».

Доведено, що вживана у КПК України 2012 року термінологія «кримінальне провадження» як діяльність правоохоронних та судових органів та як матеріали (паперові носії), в яких зафіксовані результати такої діяльності, є повторною і породжує багато незручностей і неточностей у правозастосовній практиці, тому запропоновано цю термінологію привести у відповідність термінологією, яка вживається у рішеннях Європейського суду з прав людини, а саме – матеріали кримінального провадження у КПК України іменувати кримінальною справою.

Досліджено основні вимоги, яким мають відповідати рішення судді у кримінальному процесі. Визначено, що до основних вимог до рішень у підготовчому провадженні відносяться: законність, обґрунтованість і вмотивованість.

Надано поняття законності рішень судді у підготовчому провадженні, яка полягає у суворому дотриманні вимог Конституції України, норм Кримінального процесуального кодексу України, міжнародних договорів згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та вимог інших актів законодавства і правил застосування положень кримінального закону щодо кваліфікації дій обвинуваченого.

Обґрунтованість рішення суду у підготовчому провадженні означає, що висновки суду мають бути засновані на доказах, зібраних сторонами на досудовому розслідуванні, викладені і проаналізовані у підсумкових документах прокурора – обвинувальному акті, клопотанні про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; захисника – у захисному висновку, які представлені сторонами і розглянуті судом під час судового засідання у підготовчому провадженні. Розглянуті проблемні питання, щодо можливості повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру і матеріалів кримінальної справи на додаткове розслідування.

Обґрунтовано, що у підготовчому провадженні суддя може повернути на додаткове розслідування кримінальну справу у разі неправильної кваліфікації дій обвинуваченого та неповноти досудового розслідування лише за клопотанням однієї із сторін.

Наведена класифікація рішень, що приймаються суддею у стадії підготовчого провадження. Запропоновано в межах цього дослідження використати класифікацію яка визначає дві групи рішень: такі, що пов'язані із перевіркою матеріалів кримінального провадження і ті, що пов'язані із підготовкою до основного судового розгляду. Доведено, що законність, обґрунтованість та вмотивованість рішень судді у цій стадії кримінального процесу обумовлюються дотриманням процесуального порядку їх постановлення.

РОЗДІЛ 2 ЗАКОННІСТЬ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ, ПРИЙНЯТИХ СУДОМ В СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Правові якості рішень суду про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру

Однією із форм закінчення досудового розслідування відповідно до п.3. ч.2 ст. 283 та ст. 291 чинного КПК України є складання слідчим обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, які затверджуються прокурором.

Значення цих процесуальних рішень полягає у тому, що це підсумкові акти, в яких відображені фактичні обставини кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими. Крім цього, з моменту передачі обвинувального акту до суду, особа набуває статус обвинуваченого. Під час підготовчого судового засідання саме на підставі обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру суд робить висновок про можливість призначення судового розгляду. Водночас, відповідно до п.3 ч. 3 ст. 314 КПК України, суд має право повернути обвинувальний акт, що не відповідає вимогам КПК України [113]. Не дивлячись на те, що обвинувальний акт є процесуальним рішенням, у КПК України відсутнє чітке визначення його змісту відповідно закріпленої у п.10 ст. 7 КПК України засади доведеності вини.

Якого ж змісту має бути обвинувальний акт, щоб суд, розглянувши його у підготовчому судовому засіданні, мав змогу ухвалити законне і обґрунтоване рішення?

В юридичній літературі проблемам законності та обґрунтованості процесуальних рішень завжди приділялась значна увага. Вагомий внесок у розвиток теорії процесуальних рішень зробили вчені – процесуалісти різних

часів, зокрема: М.І. Бажанов, М.М. Гродзинський, Н.В. Глинська, Ю.М. Грошевий, В.С. Зеленецький, А.Я.Дубинський, П.А. Лупинська, О.Р. Михайленко та інші. Проблемам форми та змісту документу, якими завершується досудове розслідування (обвинувального висновку чи обвинувального акту) присвятили свої роботи Ю.В. Гришин, В.С. Зубарев, Л.П. Крисін та В.Ф. Статкус, С.П. Єфімічев, А.К. Звірбуль, С.К. Пітірцев, В.А.Коханов і А.В. Савкин, А.Г. Каткова та Т.В. Каткова та інші. Але, ці дослідження були проведені до прийняття нового КПК України. Деякі аспекти змісту обвинувального акту останнім часом розглядалися в роботах К.В. Легких [124,с. 90-91], Т.В. Каткової [98, с.73-75] та інших.

Обвинувальний акт, передбачений у діючому КПК України, за змістом суттєво відрізняється від обвинувального висновку, яким закінчувалося досудове розслідування за КПК 1960 року.

Відповідно до ч. 2 ст. 291 КПК України обвинувальний акт має містити такі відомості: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення; 6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; 7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 7-1) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими; 8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження.

До обвинувального акту додається: 1) реєстр матеріалів досудового розслідування; 2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; 3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу); 4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; 5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації.

Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється [112].

Як бачимо, стаття 291 КПК України не зобов'язує слідчого надати аналіз зібраних у досудовому провадженні доказів та обґрунтувати своє рішення про необхідність направлення кримінального провадження до судового розгляду. Натомість, у теорію і практикою застосування кримінально-процесуальних норм доведено, що будь-яке процесуальне рішення має бути законним, обґрунтованим і вмотивованим.

Емпіричні данні, отримані в результаті проведеного опитування, свідчать про те, що більшість опитаних суддів (93,5%) та адвокатів (100%) вважають, що в обвинувальному акті слідчим має бути викладений аналіз зібраних під час досудового розслідування доказів.

Конституція України однією із засад кримінального судочинства (п. 3 ч. 3 ст. 129) визначає засаду забезпечення доведеності вини [105, с.64]. Це конституційне положення знайшло відображення і у п. 10 ч.1 ст. 7 та ст. 17 КПК України.

Яким же чином засада доведеності вини реалізується у процесуальних рішеннях слідчого, прокурора та суду?

Стаття 110 КПК України визначає, що процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. В цій статті, зокрема, викладені вимоги, які пред'являються до обвинувального акту та постанов слідчого. Слід зазначити, що ч. 4 ст. 110 КПК України є відсилочною до ст. 291 КПК України, яка передбачає зміст обвинувального акту і згідно з якою обвинувальний акт не має містити аналізу доказів, зібраних досудовим розслідуванням, та вмотивованості рішення слідчого щодо направлення кримінального провадження до суду. А постанова слідчого відповідно до п. 2 ч. 5 цієї ж статті 110 КПК має бути обґрунтованою та вмотивованою.

Як вірно зазначає Т.В. Каткова, складається парадоксальна ситуація - в основному документі досудового розслідування слідчий на свій розсуд формулює обвинувачення і додає до нього лише перелік документів (реєстр матеріалів досудового розслідування) і не дає аналізу зібраних доказів, хоча ст. 94 КПК України передбачає, що слідчий, прокурор за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Авторка зазначає, що а ні в повідомленні про підозру, а ні в обвинувальному акті слідчий, прокурор не дають оцінки доказам [98,с. 74].

Вивчення обвинувальних актів, що надходять до суду для призначення підготовчого судового засідання, свідчить про те, що зі змісту обвинувальних актів в багатьох випадках незрозуміло, чому описова частина обставин того чи іншого діяння обвинуваченого має невідповідну кваліфікацію за вказаною в обвинувальному акті статтею Кримінального кодексу України (наприклад описова частина грабіж, а кваліфікація як розбійний напад), а також не містить фактичних обставин кримінального правопорушення).

Як приклад можна навести обвинувальний акт у кримінальному провадженні по обвинуваченню громадянина П. за ч. 3 ст. 187 КК України, який був розглянутий у підготовчому судовому провадженні Жовтневим районним судом м. Кривого Рогу 10 грудня 2015 року.

Під час судового засідання, прокурор вважає, що обвинувальний акт складений із дотриманням встановлених вимог, підстав для закриття справи, внесення подання про визначення підсудності немає, просив призначити справу до судового розгляду. Потерпіла та її представник підтримали прокурора та просили призначити обвинувальний акт до судового розгляду, а також визнати потерпілу цивільним позивачем.

Захисник обвинуваченого вважав за необхідне повернути обвинувальний акт прокурору через наявність в ньому внутрішніх суперечностей, граматичних помилок і описок, а також невідповідності реєстру матеріалів досудового розслідування вимогам ч. 2 ст. 109 КПК України. Також надав скарги на бездіяльність слідчого та прокурора у порушенні порядку розкриття матеріалів кримінального провадження та ознайомлення з доказами, порушення встановленого законом порядку вручення обвинувального акту обвинуваченому, на дії слідчого з неправильної кваліфікації злочину. Обвинувачений підтримав свого захисника та просив повернути обвинувальний акт прокурору для усунення недоліків, зазначив, що йому було надано обвинувальний акт слідчим, а не прокурором.

Прокурор, потерпіла та представник потерпілої заперечував проти задоволення скарг захисника, зазначивши, що матеріали досудового розслідування, обвинувальний акт та реєстр матеріалів до нього було надано обвинуваченому та його захиснику, що свідчить розписка в матеріалах справи. Стосовно кваліфікації дій вказали на те, що вказані питання мають вирішуватись під час судового розгляду справи.

Суд, заслухавши думку учасників судового провадження, вивчивши обвинувальний акт та долучений до нього реєстр матеріалів досудового

розслідування, прийшов до наступного висновку. Відповідно до ч. 4 ст. 110 КПК України обвинувальний акт є процесуальним документом, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудового розслідування. Обвинувальний акт повинен відповідати вимогам, передбаченим ст. 291 КПК України, яка, в свою чергу, містить вичерпний перелік відомостей, які повинен містити обвинувальний акт і вони є обов'язковими для їх виконання слідчим і прокурором. Так, згідно з п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України, обвинувальний акт має містити виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті КК України та формулювання обвинувачення. При цьому, за змістом цієї норми, формулювання обвинувачення в обвинувальному акті викладається після викладу фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, та правової кваліфікації кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті Закону України про кримінальну відповідальність. Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК України обвинувачення – це твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України.

У відповідності до ч. 1 ст. 337 КПК України, судовий розгляд проводиться не в межах повідомлення особі про підозру, а в межах висунутого їй обвинувачення відповідно до обвинувального акту, який є важливим процесуальним документом і основою для захисту обвинуваченого в суді. Формулювання обвинувачення повинно містити посилання на обставини, які у відповідності до положень ст. 91 КПК України входять до предмету доказування, це подія злочину, форма вини, мотив вчинення кримінального правопорушення, вид і розмір шкоди, завданої правопорушенням. Обов'язок доказування цих обставин покладається на слідчого, прокурора та, в установлених КПК України випадках – на

потерпілого (ч. 1 ст. 92 КПК України). З обвинувального акту вбачається, що обвинувачений своїми діями заподіяв майнову шкоду потерпілій на загальну суму 9300 гривень. Однак, з обвинувального акту та реєстру матеріалів досудового розслідування не вбачається, що по кримінальному провадженню проводилася експертиза для визначення розміру матеріальних збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням, проведення якої відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України є обов'язковим і не проведення якої є порушенням вимог ст.ст. 91, 92 та 242 КПК України та порушує право на захист обвинуваченого через не конкретизацію обвинувачення.

Також, згідно до положень п. 9 ч. 2 ст. 291 КПК України, обвинувальний акт має містити дату і місце його складання та затвердження. Як вбачається із наданого до суду обвинувального акту, його було складено 15 вересня 2015 року в приміщенні Тернівського РВ КМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області, за адресою: м. Кривий Ріг, вул. Бірюзова, 2, проте подія злочину відбулася 17 вересня 2015 року, про що внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань 18 вересня 2015 року. Також із реєстру матеріалів досудового розслідування вбачається, що повідомлення про підозру було пред'явлено 18 вересня 2015 року.

Крім того, у датах затвердження вказаного обвинувального акту маються виправлення, які унеможливають встановлення дати його затвердження та які не засвідчені належним чином. Таким чином, через вказані виправлення у даті затвердження суду неможливо достовірно встановити дату затвердження обвинувального акту.

Зазначені неузгодженості обвинувального акту унеможливають перевірку судом дотримання строків і порядку здійснення досудового розслідування та не дозволили колегії судів провести підготовку до судового розгляду і постановити ухвалу про призначення судового розгляду, тому колегія судів прийшла до висновку, що згідно вимог п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України даний обвинувальний акт необхідно повернути прокурору для

усунення виявлених недоліків [69, с.161-162; 70,с. 58-60; 71, с. 266-274; 72, с. 72-74; 73, с.50-56].

Слід відмітити, що ст. 225 КПК України (1960 р.) передбачала, що в описовій частині обвинувального висновку слідчий зазначав обставини справи, яких встановлено на досудовому слідстві: місце, час, способи мотиви і наслідки злочину, вчиненого кожним обвинуваченим, а також докази, які зібрані у справі, відомості про потерпілого, показання кожного із обвинувачених по суті пред'явленого обвинувачення; доводи наведені ними на свій захист і результати їх перевірки, наявність обставин, які обтяжують та пом'якшують покарання. При посиленні на докази обов'язково зазначалися аркуші кримінальної справи [52].

Ці вимоги обвинувального висновку цілком відповідали принципу доведеності вини і забезпечення права на захист. Складений таким чином підсумковий документ досудового розслідування дозволяв обвинуваченому і його захисникові підготуватись до попереднього розгляду справи в суді, своєчасно заявити клопотання про спростування доказів або про їх виключення, та виробити позицію захисту під час судового розгляду.

Слід підтримати точку зору Ю. О. Гришина, який ще у 2000 році, досліджуючи процесуальні особливості закінчення досудового слідства складанням обвинувального акту, довів, що це рішення слідчого має «виражати не просто думку слідчого про винність обвинуваченого, але і його внутрішнє переконання, як результат оцінки зібраних у справі доказів. Це зводить обвинувальний документ до особливо відповідальних актів досудового розслідування» [33, с. 12].

Чинний КПК України зводить нанівець діяльність слідчого, оскільки перекладає на прокурора, який особисто не розслідував кримінальне провадження, а лише здійснював процесуальне керівництво і підтримує державне обвинувачення в суді, робити в усній формі у підготовчому провадженні висновок про необхідність призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акту.

Можна навести безліч прикладів, коли прокурор у підготовчому провадженні, пропонуючи призначити до судового розгляду обвинувальний акт, усно посилається на докази, зазначені в реєстрі матеріалів досудового розслідування, які не мають відношення до обставин справи, або зібрані із грубим порушенням вимог закону, а ці порушення суд виявляє вже під час судового розгляду.

Слід зазначити, що після прийняття нового КПК України прокурори здійснюють не тільки функції нагляду за додержанням закону органом досудового розслідування та підтримання державного обвинувачення в суді, що передбачено у ст. 121 Конституції України, а і здійснюють функцію процесуального керівництва, що по суті суперечить конституційній нормі [105,с. 61].

Як свідчить судова практика, прокурори місцевого рівня здійснюють процесуальне керівництво в середньому у 200-300 проваджень щомісячно. При такому навантаженні бути ознайомленим в усіх подробицях кримінального провадження, яке особисто не розслідував, прокурор не в змозі. А це призводить в багатьох випадках до формальної участі прокурора у підготовчому судовому засіданні.

В гонитві за максимальним розширенням принципу змагальності, законодавець, на нашу думку, безпідставно обмежує у запропонованій КПК України процедурі закінчення досудового розслідування реалізацію таких конституційних засад як доведеності вини, забезпечення обвинуваченому права на захист та обумовлює в багатьох випадках, прийняття судом необґрунтованих та невмотивованих рішень.

ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово вказував на суттєві порушення прав людини під час досудового розслідування, які призвели до прийняття судами України до незаконних рішень, «Помиляйко проти України» від 11.02.2016 року, «Сокіл проти України» від 22.10.2015 року.

Законодавець, заборонивши (ст. 291 КПК України) направлення до суду матеріалів закінченого досудового розслідування, поставив суд у

невизначену ситуацію: які матеріали кримінального провадження можуть бути використані при прийнятті вищезазначених рішень, якщо до початку судового розгляду у підготовчому провадженні є лише обвинувальний акт, реєстр матеріалів досудового розслідування та цивільний позов. Ці документи не можна вважати достатньою інформаційною основою для перевірки обґрунтованості заявлених сторонами клопотань щодо витребування речей, документів, проведення експертиз, виклику свідків та прийняття рішення про можливість призначення судового розгляду. Уникнути цих неузгодженостей можна завдяки закріпленню в КПК України вимог обґрунтованості і вмотивованості обвинувального акту.

Як вірно зазначає Н. В. Глинська, «обґрунтованість – це підтвердження правильності всіх висновків, що містяться в конкретному акті, посиленнями на відповідні норми права, сукупністю зібраних доказів і взаємопов'язаних з ними переконливих доводів.... Встановлення правової вимоги обґрунтованості всіх правових рішень мало б важливе значення для забезпечення прав учасників кримінального процесу, оскільки, з одного боку, унеможлиблюють прийняття голослівних рішень, а звідси й безпідставне обмеження прав і законних інтересів особи, а з другого боку – забезпечить право на їх оскарження, оскільки обізнаність особи в підставах прийняття того чи іншого рішення дозволяє належним чином обґрунтувати скаргу чи клопотання» [28,с. 17].

На нашу думку, вимоги обґрунтованості і вмотивованості мають бути закріплені в КПК України не тільки до постанови слідчого (ч. 5 ст. 110 КПК) та вироку суду (ст. 370 КПК), а і до обвинувального акту.

Ще однією відмінністю обвинувального висновку від обвинувального акту є те, що перший процесуальний документ складався із двох частин: описової та резолютивної; при посиланні на докази, що були зібрані в справі, обов'язково зазначалися відповідні аркуші справи. До обвинувального висновку, у відповідності до положень ст. 224 КПК України 1960 року, приєднувалися наступні додатки: список осіб, що підлягали виклику в судове

засідання; довідка про рух справи та застосування запобіжного заходу; довідки про речові докази, цивільний позов, заходи забезпечення цивільного позову; довідка про судові витрати. Про форму та зміст обвинувального акту нами уже йшлося раніше, тому варто відзначити, що обвинувальний висновок надавав більш детальну інформацію щодо обставин вчиненого кримінального правопорушення, оскільки в ньому містився не тільки перелік процесуальних дій та рішень, але й їх зміст та аналіз. Натомість КПК України передбачено приєднання до обвинувального акту реєстру матеріалів досудового розслідування, в якому зазначається: номер та найменування процесуальної дії, проведеної під час досудового розслідування, а також час її проведення; реквізити процесуальних рішень, прийнятих під час досудового розслідування; вид заходу забезпечення кримінального провадження, дата та строк його застосування. Таке положення значно ускладнює професійну діяльність захисників, що вступили до процесу на стадії підготовчого судового засідання. Після ознайомлення тільки із реєстром матеріалів досудового розслідування та обвинувальним актом захисник не може сформулювати об'єктивну думку щодо допустимості доказів, отриманих під час досудового розслідування, а отже, не може побудувати ефективну лінію захисту.

Слід вказати на те, що в період дії КПК України 1960 року існував інститут додаткового розслідування, застосування якого піддавалося критиці як з боку теоретиків, так і з боку практичних працівників. На відміну від повернення обвинувального акту, інститут додаткового розслідування передбачав проведення додаткових слідчих дій для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб або для кваліфікації дій обвинуваченого за іншою статтею КК України тощо. Що стосується повернення обвинувального акту, то єдиною підставою для такого повернення є його невідповідність вимогам КПК України, тобто ст. 291 КПК України (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України). При цьому, в інформаційному листі ВССУ, якій діяв до 15 грудня 2017 року до створення Верховного Суду, від

03.10.2012 № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначено, що проведення будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, окрім тих, що зазначені в ухвалі про повернення обвинувального акта, заборонено [125]. К. В. Легких, вказує, що положення ч. 8 ст. 223 КПК України забороняють проведення слідчих (розшукових) дій після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду під час судового провадження. Отже, в ухвалі про повернення обвинувального акту не можуть міститися вказівки на проведення слідчих (розшукових) дій, усунення недоліків може відбуватися виключно на підставі аналізу вже проведених заходів. Представлену точку зору підтверджує також аналіз ухвал суду про повернення обвинувального акту. У протилежному випадку інститут повернення обвинувального акту буде повністю відповідати інституту повернення кримінальної справи на додаткове розслідування [124].

Зі змісту п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України випливає, що обвинувальний акт може бути повернуто судом, однак процедуру такого повернення не уточнено. Відповідаючи на питання, чи може адвокат стати ініціатором повернення обвинувального акту, перш за все, необхідно звернутися до положень ч. 4 ст. 46 КПК України, в якій вказано, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює. Права вказаних учасників кримінального провадження містяться у ст. 42 КПК України. Відповідно до п. 12 зазначеної статті КПК України, підозрюваний, обвинувачений мають право заявляти клопотання, отже, користуючись зазначеним положенням, захисник має право заявити клопотання про повернення обвинувального акту.

Що стосується тлумачення підстав повернення обвинувального акту, то вони містяться у вищезазначеному інформаційному листі ВССУ від 03.10.2012 № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу

України» [94]. Так, обвинувальний акт може бути повернуто прокурору якщо у ньому містяться положення, що суперечать одне одному; наведено недопустиму натуралізацію опису злочину; вони не підписані слідчим (крім випадків, коли прокурор склав їх самостійно) чи не затверджені прокурором; до них не долучено передбачені законом додатки. В ухвалі про повернення обвинувального акту суд зобов'язує прокурора усунути виявлені недоліки протягом визначеного ним розумного строку, який має бути достатнім для виправлення допущених недоліків [125]. Отже, метою повернення обвинувального акту є його приведення у відповідність до вимог положень КПК України.

Згідно з узагальненням Апеляційного суду м. Києва, основними причинами повернення обвинувальних актів прокурору є:

- невідповідність обвинувального акту вимогам ч.ч.1, 2 та 3 ст. 291 КПК України, а саме: неповнота анкетних відомостей обвинувачених, потерпілого, фактичних обставин кримінального правопорушення, відсутність підпису прокурора. Так, наприклад, ухвалою судді Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 27.02.2015 р. було повернуто обвинувальний акт у кримінальному провадженні відносно гр. М. по обвинуваченню у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 309 КК України, через невідповідність положенням ст. 291 КПК України А саме: обвинувальний акт не містив всіх фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими та від яких, відповідно, підсудний має право захищатися; неконкретизоване обвинувачення. В обвинувальному акті як обтяжуючу обставину було визначено вчинення кримінального правопорушення у стані наркотичного сп'яніння. Однак, не зазначено, при вчиненні якого саме з декількох кримінальних правопорушень, в яких обвинувачується гр. М., він перебував у такому стані [148];

- недотримання прокурором вимог ч. 4 ст. 291 КПК України та ст. 293 КПК України, як підстава для повернення обвинувального акту. Так,

підставою для повернення обвинувального акту Дарницького районного суду м. Києва від 08.05.2013 р. стала відсутність розписки про вручення прокурором обвинувального акту підозрюваному С. або документів що підтверджують відмову останнього від отримання акту, а також невідповідність доданого до обвинувального акту реєстру матеріалів досудового розслідування вимогам ст. 109 КПК України. Крім того, підозрюваному С. не було надано обвинувальний акт викладений його рідною мовою, що порушує його право, передбачене п. 18 ст. 42 КПК України [148].

На думку М. Вовк, який аналізує практику повернення обвинувальних актів у кримінальних провадженнях, що розслідувалися у 2018 році слідчими прокуратури України, основними причинами повернення судами обвинувальних актів є:

- недотримання вимог ч.2 ст.291 КПК України стосовно змісту обвинувального акта;
- недотримання вимог ч.4 ст. 291 КПК України стосовно додатків обвинувального акта та їх належного оформлення;
- недоліки в оформленні обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування [22, с.57-63].

Із зазначених причин до необхідності провести додаткове досудове розслідування призводить лише недотримання вимог ч. 2 ст. 291 КПК України, щодо змісту обвинувального акта. В інших двох випадках прокурор зобов'язаний виправити зазначені в ухвалі суду недоліки протягом визначеного ним розумного строку і повторно направити обвинувальний акт до суду або ж закрити кримінальне провадження.

Водночас слід зазначити, що у всіх наведених випадках згідно з КПК України прокурора і слідчого позбавлено права проводити слідчі (розшукові) дії та збирати докази у вказаному кримінальному провадженні.

Так, у частині 8 ст. 223 КПК України встановлено, що слідчі (розшукові) дії не можуть проводитись після закінчення строків досудового

розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених у ч. 3 ст. 333 КПК України. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила є недійсними, а встановленні внаслідок них докази – недопустимими.

Разом з тим у ч. 3 ст. 333 КПК України регламентовано, що у разі виникнення під час судового розгляду необхідності у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, які не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії. Приймавши таке рішення, суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для проведення слідчої (розшукової) дії та ознайомлення учасників судового провадження з її результатами.

Єдиним документом рекомендаційного характеру, на підставі якого дозволено проведення слідчих (розшукових) дій після повернення прокурору обвинувального акта, є лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 жовтня 2012 року № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України»[125].

Так, у п. 3 ч.6 п. 2 цього листа зазначено, що проведення будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, окрім тих, що зазначені в ухвалі про повернення обвинувального акта в кримінальному провадженні, не допускається. Докази, отримані під час проведення процесуальних дій, невизначених в ухвалі про повернення зазначених матеріалів кримінального провадження, згідно з ч. 8 ст. 223 КПК є недопустимими.

Таким чином, завдяки цьому листу ВССУ допущено лише тлумачення положень норм КПК України із одночасним збільшенням повноважень суду та фактично легалізовано повернення судом кримінальних проваджень для додаткового розслідування, що суперечить концептуальним засадам кримінального процесуального законодавства.

Відповідно до листа ВССУ і стала формуватись судова практика з цього питання. Так, згідно зі статистичними даними з цього питання за 2018 рік у кримінальних провадженнях, які розслідувались слідчими органів прокуратури, судами повернуто прокурорам 73 обвинувальні акти у зв'язку з невідповідністю їх вимогам КПК України. З них, без проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях до суду направлено тільки 28 обвинувальних актів, або 38,5%. Унаслідок повернення інших 45 обвинувальних актів проводилось досудове розслідування.

Слід підтримати точку зору М. Вовка, який вважає, що будь-які процесуальні дії слідчого або прокурора після повернення судом обвинувального акта, крім складання нового обвинувального акта та направлення його до суду, є незаконним, що може потягти за собою визнання недійсними доказів, отриманих після закінчення досудового розслідування [22, с. 59-60].

На наш погляд, ця негативна практика складається завдяки неузгодженим, неякісним нормам КПК України 2012 року, завдяки яким, слідчий в обвинувальному акті, всупереч вимогам ч. 1 ст. 94 КПК України, не наводить доказів обвинувачення, не робить їх аналізу з точки зору їх належності та допустимості та достатності; прокурор не здійснює належного нагляду за досудовим розслідуванням. А суд, не маючи можливості повернути кримінальне провадження на додаткове розслідування, маскує повернення обвинувального акту прокурору під недоліки в його оформленні. Тому необхідно змінити у КПК України порядок закінчення досудового розслідування і складання обвинувального акту та посилити повноваження суду у підготовчому провадженні.

У контексті тематики нашого дослідження цікавою є думка адвоката Д. Пономаренка, який вважає за доцільне складання захисного висновку та виступ адвоката із так званою «виправдовувальною» промовою одразу ж після промови прокурора у підготовчому провадженні. Свою точку зору Д. Пономаренко обґрунтовує тим, що заперечення на обвинувальний акт

сприяє систематизації позиції захисту, що само по собі вже є вагомим аргументом на користь застосування подібного роду промови, оскільки на підставі інформації, що міститься у вказаному процесуальному рішенні, суд приймає рішення, в тому числі, щодо доцільності застосування запобіжного заходу [156]. Аналогічну думку висловлює і відомий адвокат Я. Зейкан, звертаючи увагу на неврегульованість цього питання чинним КПК України. Він вказує, що адвокати, окрім усних заяв проти викладеного в обвинувальному акті обвинувачення, складають письмові заперечення з посиланнями на п.10 ч.3 ст. 42 КПК України. [82].

Підтримуючи вказану позицію, підкреслимо, що значення обвинувального акту полягає також у систематизації матеріалів кримінального провадження. Обвинувальний акт є першим процесуальним актом, який отримує суд. У ньому зафіксовано результати досудового провадження. Оскільки обвинувальний акт складається слідчим або прокурором, то, звичайно, він має обвинувальний нахил. Тому, з метою формування у суду об'єктивної думки з приводу вини обвинуваченого, доцільно надати захиснику можливість викласти своє бачення у окремому документі «Захисному висновку» щодо вчиненого кримінального правопорушення та ролі підзахисного у ньому, а також щодо викладених у обвинувальному акті доказів.

На підставі викладеного, пропонується привести у відповідність вимоги ст. 291 КПК України до вимог ч. 1 ст. 94 КПК України, а саме: передбачити, що в обвинувальному акті, який має складатись із вступної, описово-мотивувальної та резолютивної частини, слідчий, прокурор мають викласти:

- встановлені у досудовому розслідуванні обставини кримінального правопорушення та їх кваліфікацію за ознаками статті Кримінального кодексу України (надалі КК України);

- аналіз доказів зібраних стосовно обвинувачення із точки зору їх належності та допустимості, а їх сукупності – з точки зору їх достатності і взаємозв'язку (з посиланням на аркуші кримінальної справи);

- показання кожного підозрюваного по суті висунутої підозри, доводи, наведені їм у свій захист та результати їх перевірки слідчим.

Визначити, що матеріали досудового розслідування формуються слідчим у кримінальну справу, яка направляється разом з обвинувальним актом, затвердженим прокурором до суду. Надати право обвинуваченому та його захисникові після ознайомлення із матеріалами кримінальної справи та обвинувальним актом, скласти та направити до суду захисний висновок, який разом з обвинувальним актом буде розглядатись судом у підготовчому засіданні [74].

Для цього пропонується ч. 4 ст. 110 КПК України викласти в наступній редакції: «Обвинувальний акт повинен відповідати вимогам законності, вмотивованості і обґрунтованості та формі, передбаченій у ст. 291 КПК України».

Статтю 291 КПК України «Обвинувальний акт» викласти в наступній редакції:

«1. Після закінчення досудового розслідування, ознайомлення сторін із матеріалами кримінальної справи і вирішення заявлених клопотань слідчий складає обвинувальний акт, який затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема, якщо він не погодився з обвинувальним актом, що був складений слідчим.

2 .Обвинувальний акт складається із вступної, описової і резолютивної частини.

Вступна частина має містити такі відомості:

- прізвище, ім'я, по-батькові та займана посада слідчого, прокурора;
- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

- анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по-батькові; дата, місяць і рік народження; місце народження, місце проживання або місце реєстрації, громадянство паспорт серія, номер, ким і коли виданий, ідентифікаційний номер платника податків).

Описова частина: виклад фактичних обставин справи як їх встановлено на досудовому розслідуванні:

- місце, час способи, мотиви і наслідки кримінального правопорушення, вчиненого кожним з підозрюваних, а також докази, які зібрано в справі; показання кожного з підозрюваних, по суті висунутої їм підозри, доводи, наведені ним на свій захист і результати їх перевірки;
- обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;
- розмір шкоди завданої кримінальним правопорушенням;
- розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);
- дату та місце складання обвинувального акта та його затвердження.

Якщо обвинувальний акт складено мовою, якою не володіє обвинувачений, його має бути перекладено на рідну мову обвинуваченого або іншу мову, якою він володіє. Переклад обвинувального акта приєднується до справи.

До обвинувального акту додаються:

- список осіб, які підлягають виклику у судове засідання, із зазначенням їх адреси і аркушів справи, де викладені їх показання або висновки;
- довідка про рух справи та про застосування запобіжного заходу з зазначенням часу і місця тримання під вартою кожного з обвинувачених, якщо вони заарештовані, та інших заходів забезпечення кримінального провадження;
- довідки про речові докази, про цивільний позов, про заходи вжиті до забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна;
- довідка про судові витрати в справі за час досудового розслідування з посиленням на відповідні аркуші справи.

У списку осіб, які підлягають виклику у судове засідання, з метою нерозголошення відомостей про осіб, щодо яких у порядку, передбаченому Законом застосовані заходи безпеки, замість їх справжніх прізвища, ім'я, по-батькові зазначається псевдонім, а замість адреси – назва органу, якій здійснює заходи безпеки та його адреса.

Після затвердження обвинувального акту прокурором, копія акту вручається під розписку обвинуваченому та його захиснику, разом із копією цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування.

Обвинувачений та його захисник після ознайомлення із обвинувальним актом у разі незгоди з ним, мають впродовж десяти днів, а у разі складності справи, по тяжким та особливо тяжким злочинам – тридцяти днів, додати до справи захисний висновок».

Такі доповнення до КПК України посилять відповідальність слідчого та прокурора за результати своєї діяльності, стануть суттєвою перепорою від необґрунтованого обвинувачення невинуватих осіб та надійним фільтром недопущення до судового розгляду неякісно розслідуваних кримінальних проваджень, а надання обвинуваченому і його захиснику права складати захисний висновок цілком буде відповідати принципу змагальності у кримінальному процесі. Ця пропозиція підтверджується емпіричними даними: її підтримують 93,5 % опитаних суддів, 100% адвокатів, 48,4 % прокурорів, 45,7% слідчих.

Окрему увагу слід приділити питанню про зміст клопотання про застосування судом примусових заходів медичного та виховного характеру.

Зазначимо, що ст. 110 чинного КПК України взагалі не відносить такі клопотання до процесуальних рішень, визначаючи, що рішення прокурора і слідчого приймаються в формі постанови. Але ст. 292 КПК України таке рішення називає не постановою, а клопотанням, і передбачає, що його зміст має відповідати вимогам, аналогічним тим, що відповідно ст. 291 КПК України пред'являються до обвинувального акту. Таким чином, ст. 292 КПК

України не передбачає, що у клопотанні про застосування судом примусових заходів медичного та виховного характеру мають бути наведені докази та їх аналіз, які б підтверджували вчинення суспільно небезпечного діяння неосудною особою або такою, що не досягла віку притягнення до кримінальної відповідальності.

Натомість розробники коментарю до КПК України вказують, що «у клопотанні про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру, крім відомостей, передбачених ч.2 ст. 291 КПК, необхідно вказати інформацію про докази, які підтверджують вчинення суспільно небезпечного діяння, кримінального правопорушення конкретною особою» [114, с.717].

Ці неузгодженості та прогалини у визначенні такого підсумкового рішення досудового розслідування, як клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, та вимог до нього мають бути усунути шляхом доповнення ч. 4 ст. 110 КПК України після слів «обвинувальний акт» словами «клопотання про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру», а ч.2 ст. 292 КПК України після слова «містити» словами «аналіз доказів, зібраних слідчим та прокурором у досудовому розслідуванні та представлених захисником, які підтверджують вчинення особою суспільно небезпечного діяння», тому що цим клопотанням, як і обвинувальному акту, притаманні властивості таких ознак, як законність та обґрунтованість. Направлення до судового розгляду кримінальних проваджень (кримінальні справи), у яких не доведена участь певних осіб у вчиненні суспільно небезпечного діяння, порушує проголошені Конституцією України та ст. 17 КПК України принцип презумпції невинуватості та доведеності вини.

2.2. Рішення суду про затвердження угод

Відповідно до ч.3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти рішення про затвердження угоди або

відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому ст.ст. 468-475 КПК України.

Ці питання відносяться до питань, пов'язаних з перевіркою матеріалів кримінального провадження, зібраних на досудовому розслідуванні. Такі норми вперше на законодавчому рівні запровадили новий процесуальний інститут кримінального провадження на підставі угод.

За даними Державної судової адміністрації у 2016 році у підготовчому провадженні із 29370 прийнятих рішень затверджено угод 13120; відмовлено в затвердженні угод і повернено прокурору для проведення досудового розслідування – 440; у 2017 році із 34423 прийнятих рішень затверджено угод 15979; відмовлено в затвердженні угод і повернено прокурору для проведення досудового розслідування – 395; у 2018 році – із 46307 прийнятих рішень затверджено угод 18094; відмовлено в затвердженні угод і повернено прокурору для проведення досудового розслідування – 292. Ці дані свідчать, що майже половина з усіх рішень, що приймаються судами у підготовчому провадженні, це рішення про затвердження угод про примирення та про визнання винуватості [241].

Вирішення кримінально-правового конфлікту та підстави угод у підготовчому провадженні останнім часом досліджувалося у роботах: М.Й. Вільгушинського [20]. В.Г. Повзик [153], М.В. Сіроткіної [178], О.Ф. Шминдрук [245] та інших.

Як вірно вважає М.В. Сіроткіна основними завданнями цього інституту є спрощення процедури розгляду певної категорії кримінальних проваджень, скорочення процесуальних строків розгляду кримінальних справ, зменшення навантаження на систему судових і правоохоронних органів, сприяння відшкодуванню заподіяної шкоди, гуманізації та втілення механізму відновного правосуддя у процесуальну форму України [178, с. 32-33].

КПК України норми, що регулюють порядок вирішення кримінальних проваджень на підставі угод, зосередив у окремій 35 главі (ст.ст. 468-476).

Відповідно до ст. 468 КПК України у кримінальному провадженні може бути укладено два виду угод: угода примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Запровадження цього процесуального інституту у кримінальний процес України суттєво вплинуло на ефективність кримінального судочинства. Вітчизняні науковці зазначають, що імплементація зарубіжного досвіду вирішення кримінальних конфліктів шляхом угод сприяє гармонізації національного законодавства із законодавством держав Європейського Союзу [20, с. 97-112].

Так, у 2016 році із 29370 рішень ухвалених під час підготовчого провадження 13210 були ухвалені про затвердження угод, у 2017 році із 24443 рішень ухвалених у підготовчому провадженні, 15979 – про затвердження угод [259].

Визначення на законодавчому рівні чіткої і детальної процедури примирення між сторонами є виконанням Україною вимог Рамкового рішення Ради Європейського Союзу (надалі ЄС) «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» (2001/220/JHA від 15 серпня 2001 року), згідно якому кожна країна – учасниця повинна намагатися сприяти медіації в кримінальних справах [114, с.327].

Застосування в Україні цього процесуального інституту впродовж 6 років після прийняття нового КПК України 2012 року виявило, як позитивні наслідки, так і деякі спірні, неврегульовані законом положення, які впливають на законність та обґрунтованість рішень, які приймаються судом у стадії підготовчого провадження.

Ст. 468 КПК України передбачає два різних по суті види угод. Розглянемо кожний з них. Угода про примирення являє собою договір між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, у якому відображаються погоджені сторонами умови відповідальності підозрюваного чи обвинуваченого при наявності вчинення дій підозрюваним (обвинуваченим),

спрямованих на відшкодування матеріальної, моральної шкоди, заподіяної потерпілому.

Сторони (потерпілий та підозрюваний чи обвинувачений) ініціюють укладення договору про примирення. Домовленості стосовно умов угоди про примирення можуть проводитись як самостійно, так і їх представниками (представником потерпілого, захисником). До укладення угоди можуть залучатись і інші особи, які будуть обговорювати та узгоджувати зі сторонами деталі примирення та його реалізацію.

Угода про визнання винуватості являє собою домовленість між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, в якій сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного (обвинуваченого) залежно від його дій після початку кримінального провадження або після письмового повідомлення про підозру щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення.

Як вірно зазначають розробники коментарю до КПК України (2012р.), «закріплення у кримінальному процесуальному законі угоди про визнання винуватості полягає у створенні нової ідеології кримінальної політики нашої держави: протидія злочинності через компроміс, договір. Без угоди про визнання винуватості концепція компромісу позбавлена своєї основи. Правовий інститут, передбачений главою 35 КПК України, має стати не виключною, а звичайною найпоширенішою формою реалізації державного кримінального переслідування у справах публічного обвинувачення» [114, с. 328].

Цей вид кримінального провадження на підставі угод здійснюється тим самим судом, до компетенції якого належить відповідно ст. 31 КПК України судовий розгляд за обов'язковою участю сторін (ч. 2 ст. 474 КПК України).

За результатами провадження на підставі угод суд відповідно змісту угоди може прийняти такі рішення і ухвалити вирок, яким затверджує угоду та призначає узгоджену сторонами міру покарання або постановити ухвалу, в

якій відмовляє в затвердженні угоди та повертає кримінальне провадження прокурору для проведення досудового розслідування. Як вірно зазначає Н.В. Глинська, перше з наведених рішень має характер остаточного, оскільки ним вирішується питання по суті провадження, а суттю є владження кримінально-правового конфлікту між обвинуваченим та потерпілим, або між прокурором та обвинуваченим [27, с. 51-52].

Відповідно до чинного КПК України суд у підготовчому провадженні розглядає угоду про примирення або визнання винуватості підписану сторонами, разом з обвинувальним актом, складеним слідчим та затвердженим прокурором.

Виникає питання, якщо сторони уклали угоду про примирення чи визнання винуватості на початковому етапі досудового розслідування, коли ще не зібрані в повному обсязі необхідні для складання обвинувального акту докази, чи доцільно витрачати час та зусилля на їх збирання (проводити експертизи, витребувати матеріали, які підтверджують характер та розмір шкоди тощо).

Слід зауважити, що запропонована законодавцем форма вирішення кримінального конфлікту на підставі угод мала на меті спрощення кримінального судочинства, а складання обвинувального акту, відповідно до ст. 291 КПК України протирічить цій меті і не відповідає завданням підготовчого провадження.

Слід підтримати точку зору О. Ф. Шминдрук, яка вважає, що «з точки зору завдань, учасників, процедури та процесуальних рішень, провадження на підставі угод не є підготовчим, а являє собою окремий вид провадження (особливий порядок) у суді першої інстанції». На її думку, вбачається доцільним вилучити вказане провадження із глави 27 та регламентувати його у главі 35 КПК України, оскільки при затвердженні судом угод, суд здійснює перевірочні дії щодо суті та способу укладення угод [245, с. 42].

Прикладом є ухвала Бориспільського міського суду Київської області у кримінальному провадженні № 42016111100000115 за обвинуваченням

громадянина Г. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 204, ч. 2 ст.204 КК України. Судом було відмовлено в затвердженні угоди про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченим громадянином Г. Суд, вивчивши матеріали кримінального провадження, дійшов до висновку, що дії громадянина Г., який тривалий час незаконно масово виготовляв з метою збуту у підпільному цеху алкогольні напої у великих розмірах, є небезпечними для великої кількості громадян, умови угоди не відповідають інтересам суспільства, існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним [224].

У кримінальному провадженні по обвинуваченню громадянина П. у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 309 КК України, № 1201710310000840 Фастівський міжрайонний суд своєю ухвалою відмовив у затвердженні угоди про визнання винуватості, оскільки у підготовчому провадженні захисник обвинуваченого заявив клопотання про відмову в затвердженні угоди і надав документи, що його підзахисний пройшов курс лікування від наркоманії, тому наявні підстави, визначені кримінальним законом (ч. 4 ст.309 КК України) для звільнення громадянина П. від кримінальної відповідальності [236].

Наведені приклади свідчать про те, що судова практика йде шляхом вивчення у підготовчому провадженні умов та підстав складання угод, що підлягають затвердженню.

Розглянемо питання, як процедура, передбачена чинним КПК України, гарантує прийняття судом обґрунтованих рішень про затвердження угод.

Суд, отримавши обвинувальний акт з угодою, не пізніше п'яти днів з дня його надходження має призначити підготовче судове засідання, визначити дату, час та місце його проведення, про що постановляє ухвалу про призначення підготовчого судового засідання. Одночасно із прийнятим рішенням про призначення кримінального провадження до підготовчого судового засідання суд, що здійснює судові провадження, для реалізації покладених на нього обов'язків щодо застосування добровільності укладення

угоди та перевірки її на відповідність вимогам КПК України та кримінального закону (частини 6, 7 ст. 474 КПК), враховуючи, що невиконання вимог, встановлених частинами 5-7 ст. 474 КПК, є підставою для апеляційного та касаційного оскарження (3,4 статей 394, 424 КПК), а в разі підтвердження таких порушень – скасування судового рішення, а також те, що суд під час підготовчого судового засідання може прийняти рішення, яке по своїй суті є завершальним для судового провадження у суді першої інстанції (ухвалити вирок), має витребувати документи, подані сторонами під час досудового розслідування [125].

У судові засідання викликаються сторони укладення угоди та інші учасники судового провадження. Як впливає зі змісту ч. 2 ст. 474 КПК України, провадження на підставі угоди здійснюється за обов'язкової участі її сторін, а неявка інших учасників, належним чином повідомлених про час та місце судового засідання, не є перешкодою для його проведення.

Але, затверджуючи угоду про примирення, суд зобов'язаний перевірити в тому числі добровільність її укладення, а для цього необхідно з'ясувати думку потерпілого, розгляд угоди без участі потерпілого є неприпустимим. У зв'язку з цим, у випадку, якщо потерпілий не з'явиться в судові засідання, розгляд справи необхідно відкласти, належним чином повідомивши потерпілого про новий час і місце її розгляду.

Непоодинокими є випадки, коли до початку підготовчого провадження можуть змінитись умови щодо укладення та наслідків угоди про примирення.

Так, ухвалою Млинівського районного Рівненської області, який розглядав у підготовчому провадженні кримінальне провадження № 12017180160000059 відносно громадянина К. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України, було відмовлено в затвердженні угоди про примирення між обвинуваченим К. та потерпілою Л. оскільки остання звернулась до суду з клопотанням про призначення судового розгляду у загальному порядку, посилаючись на те, що змінилися

обставини, які стали в свій час підставою для укладення договору про примирення [232].

Розгляд кримінального провадження на підставі угод у підготовчому провадженні здійснюється на підставі ст. ст. 474-475 КПК України. У ході підготовчої частини судового засідання суд повинен перевірити, чи відповідає кримінальне провадження на підставі угоди правилам територіальної підсудності, а для цього, - чи відповідає обвинувальний акт вимогам ст. 291 КПК України

У разі, якщо кримінальне провадження надійшло із порушенням правил територіальної підсудності, передбачених ст. 32 КПК, або є підстави для заміни підсудності, передбачені абзацом 2 ч. 1 ст. 34 КПК, суд постановляє відповідну ухвалу і направляє кримінальне провадження разом з усіма матеріалами кримінального провадження до відповідного суду для призначення підсудності.

Якщо обвинувальний акт не відповідає вимогам ст. 291 КПК України, суд постановляє ухвалу про повернення його прокурору. Якщо підстав для направлення кримінального провадження для визначення підсудності та повернення обвинувального акта прокурору не має, суд переходить безпосередньо до вирішення питання про можливість затвердження угоди про примирення або визнання винуватості у порядку, передбаченому ст. 474 КПК України.

Для затвердження угоди про визнання винуватості суд повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: що має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожну обставину, щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має право мовчати і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатись самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що

свідчать на його користь; наслідки укладення і затвердження угод, передбачені ст. 473 КПК; характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим; вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом (ч. 4 ст. 474 КПК України).

З метою затвердження угоди про примирення суд повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: що він має право на справедливий судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожную обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має право мовчати і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатись самостійно; допитувати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і додати докази, що свідчать на його користь; наслідки укладення та затвердження угод, передбачені ст. 473 КПК України; характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим; вид покарання, а також інші заходи які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом (ч. 5 ст. 474 КПК). Крім того, у разі вирішення питання щодо можливості затвердження угоди про примирення суд зобов'язаний з'ясувати у потерпілого, чи цілком він зрозуміє наслідки укладення угоди передбачені ст. 473 КПК України.

Після того суд зобов'язаний переконатись, що укладення угоди є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи будь-яких інших обставин, ніж ті що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, які подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судові засідання осіб та опитати їх.

Відповідно до ст. 7, ст. 474 КПК України суд відмовляє у затвердженні угоди, якщо:

- умови суперечать вимогам КПК та/або закону, в тому числі допущена неправильна кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким, ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;
- умови угоди не відповідають інтересам суспільства;
- умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;
- існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирились;
- очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе зобов'язань;
- відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.
- Невідповідність умов угоди вимогам кримінального закону може проявлятися, наприклад, у неправильній кваліфікації кримінального правопорушення [91; 94].

Так, Жовтневий районний суд м. Запоріжжя своєю ухвалою у кримінальному провадженні № 1 – кп/331/286/2017 відносно особи 1 у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України відмовив в затвердженні угоди про примирення оскільки дії обвинуваченого, раніше судимого за корисні злочини, невірні кваліфіковані за ч.1 ст. 185 КК України [227].

Невідповідність умов угоди вимогам кримінального закону має місце також у разі, якщо узгоджене сторонами покарання не відповідає правилам призначення покарання, передбаченим Розділом XI Кримінального кодексу України. Наприклад, ухвалою Кузнецовського міського суду Рівненської області від 28 липня 2015 року було відмовлено в затвердженні угоди про примирення, укладеної між потерпілим та підозрюваним у кримінальному провадженні за ч. 1 та ч. 2 ст. 185 КК України, та повернуто кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування.

Підставою для відмови в затвердженні угоди стало те, що умови угоди не відповідають ст. 65 КК України. В ухвалі суду було зазначено: «Як вбачається з угоди про примирення, сторони визначили та узгодили покарання, яке Особа 1 повинен нести за ч.1 ст. 185 КК України у вигляді обмеження волі строком на один рік. Проте санкція ч.1 ст. 185 КК України не передбачає призначення покарання особам, які вчинили ці злочини, у вигляді обмеження волі. Відповідно до ст. 65 КК України суд призначає покарання у межах, встановлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин за винятком випадків, передбачених частиною другою статті 53 цього Кодексу. Таким чином, призначення покарання, не передбаченого санкцією частини статті Особливої частини КК України, суперечить ст. 65 КК України» [231].

Невідповідність умов угоди вимогам КПК може проявлятися в такому:

- 1) угода про примирення укладена щодо суспільно небезпечних діянь, не передбачених ч.3 ст. 469 КПК України;
- 2) угода про визнання винуватості укладена щодо суспільно небезпечних діянь, не передбачених ч.4 ст. 469 КПК України;
- 3) укладено угоду про примирення або угоду про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи;
- 4) укладено угоду про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий;
- 5) укладено угоду про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому кримінальним правопорушенням завдано шкоди не лише державним та суспільним інтересам;

6) укладено угоду про примирення в кримінальному провадженні, в якому одним кримінальним правопорушенням завдано шкоди декільком потерпілим, з одним потерпілим;

7) зміст угоди про примирення не відповідає вимогам ст. 471 КПК України;

8) зміст угоди про визнання винуватості не відповідає вимогам ст. 472 КПК України.

Усі ці обставини, відповідно чинного КПК України, суд має дослідити у підготовчому провадженні. Але, на наш погляд, це суперечить завданням стадії підготовчого провадження. Для постановлення обґрунтованого рішення про вмотивованість затвердження угод суду необхідно дослідити обставини кримінального правопорушення, шляхом допиту обвинуваченого та потерпілого, у разі потреби і й інші докази, у тому числі і представлені сторонами під час розгляду питання про затвердження угод. Але аналіз судової практики свідчить про те, що матеріали кримінального провадження досліджуються далеко не завжди. В одних випадках суд, отримавши обвинувальний акт з угодою та призначаючи підготовче судове засідання, витребує матеріали кримінального провадження у прокурора, в інших випадках уже у підготовчому засіданні, перевіряючи добровільність укладення угоди, суд зобов'язує прокурора надати матеріали кримінального провадження, а ще в інших – матеріали кримінального провадження взагалі не досліджуються.

Емпіричні дані, отриманні в результаті проведеного опитування, свідчать що більшість опитаних суддів, прокурорів та адвокатів (89,1%) підтримують необхідність вилучення із підготовчого провадження справ на підставі угод.

На підставі викладеного вважаємо, що затвердження судом угод має розглядатись не в підготовчому провадженні, а за спеціальною процедурою, передбаченою главою 35 КПК України.

Тому пропонується виключити з ч. 3 ст. 314 КПК України п.1 «Затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 КПК України».

2.3. Законність та обґрунтованість рішень суду про зупинення та закриття кримінального провадження

Існування у кримінальному процесі інституту зупинення кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) обумовлено необхідністю виконання завдань кримінального процесу, до яких відноситься захист особи і суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду та захист особи від незаконного притягнення до відповідальності і обмеження її свобод (ст. 2 КПК України), а також дотримання розумних строків судового розгляду (ст. 28 КПК України).

На необхідність дотримання розумних строків звертав увагу Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у Постанові №11 від 17.10.2014 р., в який наголосив, що оцінюючи спосіб здійснення судом своїх повноважень слід враховувати, зокрема, обґрунтованість відкладення та зупинення кримінального провадження [162].

Інститут зупинення кримінального провадження був і залишається предметом досліджень багатьох вітчизняних та закордонних вчених, таких як Ю.П. Аленін, В.М. Биков, Б.Т. Безлепкін, Ю. М. Грошевий, А.Я. Дубинський, П.С. Елькінд, С.В. Закірова, Х.Ж. Кенжаєв, О.В. Капліна, Г.К. Кожевніков, Л. М. Лобойко, П.А. Лупинська, І.А. Малютін, А.А. Сеньков, М.С. Строгович, В.М. Тертишник, О.Г. Шило, Ю.П. Янович та інші.

Проблемним питанням зупинення судового розгляду торкалися у своїх дослідженнях Л.Н. Гуртієва [39,40], І.С. Кривонос [110], Ю.А. Кричун та П.С. Степанов [120], Н.Я. Отчак та Н.В. Малицька [152], В.О. Попелюшко [158] та інші.

Під зупиненням провадження у судових стадіях слід вважати тимчасову перерву на невизначений строк в процесуальній діяльності суду, що обумовлена, передбаченим законом обставинами, які починаються з моменту винесення рішення про зупинення провадження і закінчуються прийняттям судом ухвали про його відновлення або закриття, коли ці обставини перестають існувати.

Чинний КПК України передбачає у ст. 335 можливість зупинення судового провадження:

«1. У разі якщо обвинувачений ухилився від суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, суд зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його розшуку або видужання і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору» [115].

У юридичній науці та правозастосовній практиці не має єдиної думки щодо можливості застосування положень ст. 335 КПК України у підготовчому провадженні.

Так, Н. Я. Отчак та Н. В. Малицька [152, с. 385] вважають, що у підготовчому провадженні не передбачено процесуальну можливість зупинити кримінальне провадження, отже – це етап, який здійснюється за правилами судового розгляду. Зокрема, Листом ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ, якій діяв до 15 грудня 2017 року до створення Верховного Суду, від 03.10.2012р. «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до КПК України» роз'яснено наступне:

згідно зі ст. 335 КПК України суд вправі зупинити підготовче провадження, якщо обвинувачений ухилився від суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, до його розшуку або видужання.

Цю точку зору підтримує і О. Ф. Шминдрук, посилаючись на приклади судових ухвал у підготовчому провадженні. Зокрема, на ухвалу Герцаївського районного суду Чернігівської області від 25 травня 2015 року, постановленою у підготовчому судовому засіданні, якою було зупинено кримінальне провадження по обвинуваченню Особи 1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК України, та доручено проведення розшуку Слідчому СВ Герцаївського РВ УМВС України в Чернігівській області та прокурору прокуратури Герцаївського району Чернігівській області [245, с. 125-126].

Але відсутність у переліку рішень, що приймаються у підготовчому провадженні (ч. 3 ст. 314 КПК), зупинення судового провадження надає суддям можливість не ухвалювати таке рішення.

Так, ухвалою Колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Херсонської області в ухвалі справа № 667/8623/15-к від 26 квітня 2016 року проголошено: «доводи прокурора, в частині того, що суд мав би оголосити розшук Особи 1 відповідно до вимог ст. 335 КПК України, судова колегія знаходить безпідставним, оскільки вони не ґрунтуються на Законі так, як ст. 335 КПК України, на яку посилається прокурор в обґрунтування оголошення обвинуваченого в розшук, визначає підстави зупинення судового провадження під час судового розгляду, де однією із підстав зупинення судового провадження є оголошення обвинуваченого в розшук. Частиною 3 статті 314 КПК України не передбачено прийняття такого рішення, як зупинення провадження» [221].

Невизначеність в ст. 314 КПК України повного переліку рішень, які приймаються у підготовчому провадженні, є наслідком різноманітного

тлумачення та практичного застосування судами України положень ст.335 КПК України.

На наш погляд, в стадії підготовчого провадження суд має право за наявності підстав зупинити процесуальну судову діяльність.

Розглянемо питання, які ж підстави мають бути покладені в обґрунтування судового рішення у підготовчому провадженні про зупинення судового провадження.

Слід погодитись із законодавцем, що підставами зупинення можуть бути випадки: якщо обвинувачений ухилився від явки до суду; обвинувачений захворів на психічну чи іншу тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні.

Для прийняття рішення про зупинення кримінального провадження та одночасного оголошення в розшук обвинуваченого суд має встановити, що обвинувачений був завчасно повідомлений у встановленому законом порядку про дату і місце підготовчого провадження, але місце його перебування невідоме, а вжиті судом заходи по забезпеченню його явки до суду не дали позитивних результатів.

Прикладом може бути ухвала, Роздільнянського районного суду Одеської області від 09 лютого 2016 року, постановленою у підготовчому засіданні, було оголошено в розшук Особу 1, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.185 КК України; кримінальне провадження зупинено до розшуку обвинуваченого; організацію проведення розшуку доручено керівнику Роздільнянської місцевої прокуратури. В обґрунтування свого рішення суд вказав: «01.10.2015 року до Роздільнянського районного суду Одеської області з прокуратури Роздільнянського району надійшов обвинувальний акт з додатками по обвинуваченню Особи 1, обвинуваченого у вчиненні злочину за ч.1 ст.185 КК України. До обвинуваченого Особи 1 на досудовому слідстві 28.09.2015 року обрана міра запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання, термін якого закінчився. В підготовчі судові засідання, призначені на

27.10.2015 року на 11 годин, на 13.11.2015 року на 10 годин, на 30.11.2015 року на 12 годин, на 16.12.2015 року на 10 годин, обвинувачений не прибув, хоч і був повідомлений належним чином про дату, час і місце його проведення шляхом направлення рекомендованим поштовим повідомленням за адресою, вказаною в обвинувальному акті. Поштова кореспонденція повернута до суду з відміткою пошти про те, що за вказаною адресою Особа 1 не проживає. Ухвалою суду від 16.12.2015 року Роздільнянському ВП ГУНП Одеській області було доручено здійснити привід обвинуваченого Особи 1 в судове засідання на 26.01.2016 року на 10 годин 40 хвилин. Ухвала про привід не виконана у зв'язку з тим, що Особа 1 виїхав за межі Роздільнянського району Одеської області без засобів зв'язку, зі слів сусідів, до м. Одеси у пошуках роботи, на зв'язок він не виходив і його місце знаходження до цього часу не відомо. Суд повторив привід обвинуваченого Особи 1 у судове засідання на 09.02.2016 року на 10 годин 30 хвилин, але ухвала про привід повторно не виконана з тієї ж причини, у зв'язку з відсутністю обвинуваченого за місцем його мешкання, вказаним в обвинувальному акті. Враховуючи вищевикладене, суд вважає, що Особа 1 навмисно ухилявся від суду, і є достатні підстави для оголошення його у розшук, та зупинення судового провадження по обвинуваченню його у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст.185 КК України до його розшуку та для приводу його в судове засідання для участі в розгляді обвинувального акту за його участю» [235].

Прикладом застосування судами України у підготовчому провадженні ст. 335 КПК України може також стати кримінальне провадження Жовтневого районного суду м. Кривий Ріг стосовно громадянина В., який обвинувачується органами досудового розслідування у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст. 185 КПК України. Обвинувачений громадянин В. систематично не з'являвся до суду, на судові виклики не реагував, про причини неявки в суд не повідомляв. Ухвалою суду від 23.09.2016 року обвинувачений був підданий приводу у підготовче судове засідання, однак

відповідно матеріалам, отриманим в результаті виконання ухвали суду про привід обвинуваченого В., місце його знаходження не відомо, за місцем реєстрації він не проживав і не з'являвся, що підтверджується письмовими поясненнями сусідів.

У судовому засіданні прокурор заявив клопотання про оголошення розшуку обвинуваченого В. та зупинення провадження в зв'язку з тим, що він систематично не з'являється до суду і ухиляється від органів правосуддя. Це клопотання було задоволено на підставі ст. 335 КПК України [79].

Слід підтримати точку зору І.С. Кривонос, яка вважає, що «форми ухилення від суду та кримінальної відповідальності є наступні: таємна зміна місця перебування; проживання за підробленими документами або без документів та реєстрації» [110, с. 9].

В обґрунтування про зупинення підготовчого провадження мають бути покладені надані суду документи, що підтверджують умисне ухилення обвинуваченого від явки до суду. Прокурором має бути надано клопотання до суду про оголошення розшуку обвинуваченого.

У підготовчому провадженні судом може бути отримана інформація про захворювання обвинуваченого, яке унеможлиблює його явку у судові засідання. У таких випадках деякі суди посилаючись на ст. 335 КПК України приймають рішення про зупинення підготовчого провадження.

Прикладом є ухвала Дніпровського районного суду м. Херсону від 03 листопада 2015 року, постановлена у підготовчому провадженні, якою було зупинено кримінальне провадження по обвинуваченню Особи 1 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 185, ч. 1 ст. 357, ч. 4 ст. 358, ч. 2 ст. 289 КК України у зв'язку з його хворобою до його видужання. На підставі довідки, виданої Дар'ївською виправною колонією УДПтСУ в Херсонській області (№10) та медичної довідки, виданою Міжобласною багатoproфільною лікарнею від 30.10.2015 року, судом було встановлено, що обвинувачений знаходиться на стаціонарному лікуванні в Міжобласній багатoproфільній лікарні при Дар'ївській виправній колонії УДПтСУ в

Херсонській області (№10) з діагнозом: гіпертонічна хвороба III ступеню, ішемічна хвороба серця: атеросклеротичний і постінфарктний кардіосклероз, наслідки гострого порушення мозкового кровообігу у вигляді помірного лівобічного геміпарезу, сечокам'яна хвороба, кістозна хвороба нирок. Тривалість стаціонарного лікування до 30 днів [226].

Зазначимо, як і у випадках про зупинення підготовчого провадження у зв'язку з переховуванням обвинуваченого, застосування ст. 335 КПК України, у зв'язку з хворобою обвинуваченого, не відповідає вимогам ч. 3 ст. 314 КПК України.

Розглянемо питання, яке тяжке захворювання може бути підставою для зупинення. На думку О.Ф. Шминдрук: «Тяжке захворювання обвинуваченого є підставою для зупинення судового провадження у разі, якщо це захворювання є тривалого характеру, перешкоджає явці обвинуваченого в судові засідання, оскільки це може бути небезпечним для здоров'я його самого, так і створювати небезпеку для інших осіб (інфекційне захворювання), а також вона має бути включена до переліку захворювань, затвердженого спільним наказом Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України № 1348/5/572 від 15 серпня 2014 року «Про затвердження порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»» [245, с. 127; 139].

Ю.А. Кричун та П.С. Степанов, досліджуючи проблемні питання зупинення судового провадження, вважають, що «цей Перелік не стільки для визначення тяжкості хвороби, скільки для визначення того, чи є хвороба, якою хворіє засуджений, такою, що може бути перешкодою відбування покарання. Очевидним є те, що тяжке захворювання не є категорією об'єктивною, на відміну, наприклад, від: важкого психічного порушення; важкого стану; важкого протікання захворювання. Водночас навіть за наявності захворювання обвинуваченого, визначеного у переліку, не обов'язково повинна відбуватись зупинка судового провадження. Провадження зупиняється лише в тому випадку, коли захворювання

обвинуваченого виключає його участь у судовому провадженні. Це положення є справедливим і логічним, оскільки відновлення судового провадження повинно відбуватись після медичного висновку про нормалізацію стану особи та висновку суду про можливість особи брати участь у судовому провадженні, а не після повного остаточного одужання особи» [120, с. 42].

В юридичній літературі немає єдиної точки зору, щодо питання форми документа, яким підтверджується захворювання обвинуваченого, яке лишає його можливості брати участь у судовому засіданні.

О.Ф. Шминдрук, вважає: «Наявність тривалого тяжкого захворювання або психічного захворювання обвинуваченого та його характер мають бути встановлені на підставі довідки лікаря, виданої відповідним медичним закладом» [245, с.127].

Ю.А. Кричун та П.С. Степанов, наголошують, що «гарантією виключення довільного підходу до вирішення питання про зупинення провадження у кримінальній справі могло б стати положення про обов'язковість висновку судово-медичної експертизи » [120, с. 43].

Найбільш справедливою є позиція І.С. Кривонос, яка вважає, «що у КПК України доцільно передбачити два варіанти висновків щодо тяжкості та перебігу хвороби підозрюваного: 1) медичну довідку лікаря-спеціаліста; 2) висновок судово-медичної експертизи; а у випадку тимчасового психічного захворювання підозрюваного – висновок судово-психіатричної експертизи. При цьому слід передбачити, що медична довідка, видана особистим лікарем, дає підставу для зупинення розслідування на термін до 10 днів. У випадку, якщо хвороба триває довше, ніж 10 днів, слідчий, прокурор повинні призначити судово-медичну експертизу, для вирішення питання про можливість участі особи у проведенні слідчих (розшукових) дій» [110, с.9]. Ці положення можна було б застосовувати і при вирішенні питання про зупинення підготовчого провадження.

Емпіричні дані, отримані у результаті проведеного опитування, свідчать про те, що усі опитані судді, прокурори та адвокати підтримують пропозиції щодо надання суду у підготовчому провадженні права винести рішення про зупинення призначення судового розгляду. Тому пропонуємо доповнити ч. 3 ст. 314 КПК України пунктом 1-1 «зупинити призначення судового розгляду у разі тяжкої хвороби обвинуваченого чи у зв'язку з оголошенням його розшуку. У разі розшуку та явки обвинуваченого чи його одужання суд виносить відповідну ухвалу і призначає підготовче судове засідання».

Одним із рішень, які суд має право прийняти у підготовчому провадженні відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України є закриття провадження. Під закриттям кримінального провадження розуміється таке закінчення судового розгляду, яке відбувається за наявності обставин, що виключають кримінальне провадження або при наявності підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, передбачених пунктами 4-8 частини 1 або частиною 2 ст. 284 КПК України.

Аналіз змісту цих положень закону дозволяє дійти висновку, що законодавець передбачив дві різні за змістом групи підстав для закриття кримінального провадження. До першої групи відносяться нейтральні (процесуальні) підстави, а саме:

- набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою (п.4 ч. 1 ст. 284 КПК);
- помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (п.5 ч. 1 ст. 284 КПК);
- існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню (п.6 ч. 1 ст. 284 КПК);
- потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п.7 ч. 1 ст. 284 КПК);

- стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу (п.8 ч. 1 ст. 284 КПК);

- існує не скасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 цієї частини, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося із дотриманням вимог щодо підслідності (п.10 ч. 1 ст. 284 КПК);

- прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення (п.2 ч.2 ст. 284 КПК).

До другої групи підстав закриття кримінального провадження відносяться підстави закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності (п.1 ч. 2 ст. 284 КПК).

Для прийняття законного та обґрунтованого рішення про закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав суду необхідно з'ясувати у кожному конкретному випадку наявність цих підстав на момент підготовчого провадження:

- для закриття кримінального провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України суду необхідно з'ясувати, що на момент здійснення підготовчого провадження набрав чинності закон, яким було декриміналізовано діяння особи. Суду в даному випадку достатньо посилатися на цей закон, вказавши, коли він набрав законної сили;

- для закриття кримінального провадження на підставі п.5 ч. 1 ст. 284 КПК України суду необхідно встановити дві обставини: по перше, факт смерті особи, що підтверджено відповідним офіційним документом (свідоцтвом про смерть або рішення суду про визнання факту смерті або висновок судово-медичної експертизи тощо), а по-друге – відсутність клопотання про продовження судового розгляду для реабілітації померлого;

- для закриття кримінального провадження на підставі п.6 ч. 1 ст. 284 КПК України суду необхідно з'ясувати, що на момент підготовчого судового засідання існує вирок або ухвала суду про закриття кримінального

провадження, що набрало законної сили за цим самим обвинуваченням, у зв'язку з чим суд повинен дослідити вказані процесуальні документи;

- для закриття кримінального провадження на підставі п.7 ч. 1 ст. 284 КПК України суду необхідно встановити: по-перше, що це провадження відповідно до ст. 477 КПК України належить до приватного обвинувачення, а по-друге, що потерпілий або його представник подали до суду письмове клопотання про відмову від обвинувачення і закриття кримінального провадження та переконатись у цьому безпосередньо підтвердженнями цих осіб у суді.

Розглядаючи питання про закриття у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, суд повинен роз'яснити обвинуваченому і потерпілому його правові наслідки і переконатись у добровільності клопотання. У разі, якщо клопотання потерпілого є добровільним та він його підтримує, суд повинен закрити провадження. Для перевірки добровільності клопотання про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення явка потерпілого має бути обов'язковою. Для закриття кримінального провадження на підставі п.8 ч. 1 ст. 284 КПК України суду необхідно встановити, що іноземна держава, яка видала особу, не давала згоду на її видачу стосовно вчиненого особою злочину до її видачі, не зазначеного в запиті про видачу (ч.4 ст. 576 КПК). При цьому, слід мати на увазі, що тут мова йде про кримінальне правопорушення, вчинене особою до її видачі і не зазначеного в запиті, а не про кримінальне правопорушення, стосовно якого особу видано, оскільки кримінальне провадження щодо даного кримінального правопорушення не закривається. Для закриття кримінального провадження на підставі п.10 ч.1 ст. 284 КПК України суду необхідно долучити до матеріалів провадження належним чином завірену копію постанови слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, щодо того ж самого діяння, яке розглядається судом у підготовчому

провадженні; перевірити що ця постанова не скасована у встановленому законом порядку. Для закриття кримінального провадження на підставі п.2 ч.2 ст. 284 КПК України суду необхідно встановити: по-перше, що прокурор надав суду постанову про відмову від обвинувачення, а по-друге, що потерпілий не скористався правом на підтримання обвинувачення в суді, передбаченим ч.1 ст. 340 КПК України.

Слід зауважити, що Законом України № 63- VIII від 25.12.2014 року ч. 2 ст. 284 КПК України була доповнена п. 3, згідно з яким кримінальне провадження закривається судом, якщо досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Як вбачається зі змісту п.2 ч. 3 ст. 314 КПК України суд має право закрити кримінальне провадження на підставах передбачених ч.2 ст. 284 КПК України. Таким чином, відповідно п.3 ч. 2 ст. 284 КПК України у підготовчому провадженні суд має право закрити кримінальне провадження при досягненні податкового компромісу у справах про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 212 КПК України. Але, процедура оформлення такого податкового компромісу Податковим кодексом (підрозділ 9-2 розділу XX «Перехідних положень») не розроблена, що потребує додаткового дослідження.

Законом України № 314 - VII від 23.0.2013 року та змінами внесеними Законом № 1207 - VII від 15.04.2014 року ст. 284 КПК України була доповнена частиною 3 наступного змісту: «Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє

ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом» [115].

Але у ст. 314 КПК немає посилання на ч. 3 ст. 284 КПК України. А це означає, що суд у підготовчому провадженні не може постановити ухвалу про закриття кримінального провадження стосовно юридичної особи.

На наш погляд, така позиція законодавця є логічною, оскільки підстави для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру можуть бути підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду справи по суті.

Ухвала суду про закриття кримінального провадження з нейтральних підстав за своєю процесуальною формою не відрізняється від загальних вимог ухвал суду і складається з трьох частин: вступної, мотивувальної та резолютивної.

У вступній частині зазначається: дата і місце її постановлення; назва та склад суду, секретаря судового засідання, найменування кримінального провадження; прізвище, ім'я і по батькові підозрюваного, обвинуваченого, року, місяця і дня його народження і місця проживання; закон України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа; сторони кримінального провадження та інші учасники судового провадження.

У мотивувальній частині ухвали суд, посилаючись на наявність відповідної підстави закриття кримінального провадження, передбаченої пп. 4-8,10 ч.1, пп. 2 ,3 ч.2 ст. 284 КПК України, а також обставини, якими ці підстави підтверджуються, обґрунтовує своє рішення.

Нейтральні (процесуальні) підстави не стосуються питання винуватості чи невинуватості особи, тому мотивувальна частина ухвали про закриття кримінального провадження в жодному разі не повинна містити формулювання про винуватість чи невинуватість особи у вчиненні певного кримінального правопорушення.

Натомість закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності являє собою зовсім іншу за змістом та наслідками форму закінчення кримінального провадження.

Тривалий час у юридичній науці одним із дискусійних було питання щодо законності закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності і співвідношенням цього рішення ст. 62 Конституції України та принципу презумпції невинуватості, закріпленому у п.10 ст. 7 та ст. 17 КПК України [245, с. 89; 29,с.12; 109, с. 12; 174, с. 4] та інші.

Ухвала про звільнення особи від кримінальної відповідальності за своєю суттю є актом правосуддя, оскільки нею суд фактично визнає особу винною у вчиненні кримінального правопорушення і після цього звільняє її від кримінальної відповідальності. А це суперечить принципу презумпції невинуватості, проголошеному у Конституції України, відповідно до якого особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню доки її вину не буде доведено у законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду [105].

В науці кримінального права звільнення особи від кримінальної відповідальності розглядається як передбачена законом відмова держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, обмежень її певних прав і свобод, визначених у Кримінальному кодексі України [17, с. 185-186]. Найбільш поширену думку з цього приводу надає В.С. Єгоров, який вважає, що звільнення від кримінальної відповідальності – це незастосування до особи, винної у вчиненні суспільно-небезпечного діяння, негативних наслідків, передбачених законом за його вчинення, у зв'язку із відпаданням або суттєвим зниженням суспільної небезпеки злочинного діяння або особи, яка його вчинила [50, с. 50].

Таким чином, ключовим моментом є визначення судом винуватості особи у вчиненні суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України.

Слід зазначити, що проблема закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у чинному КПК України визначена недостатньо докладно. У ст.ст. 284-286, 288-289 КПК України передбачена можливість закриття кримінального провадження слідчим та прокурором, які його розпочали та здійснювали, загальні положення кримінального провадження у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності та вимоги до клопотання прокурора про таке закриття, процесуальний порядок розгляду клопотання та процедура відновлення провадження при відмові від поручительства. У цих статтях детально регламентовані дії слідчого та прокурора. Але в подальшому розгляд клопотання передбачений у підготовчому провадженні (п. 2 ч.3 ст. 314 КПК), що є нелогічним, тому що рішення по такому клопотанню має іншу правову природу, оскільки у судовому засіданні при його розгляді ухвалою суду вирішується питання щодо винуватості особи. А як відомо, це питання відповідно ч. 1 ст.17 КПК України може бути вирішено лише вироком суду, що набрав законної сили.

Як вірно зауважує О. Ф. Шминдрук, «завданням провадження із закриття та звільнення особи від кримінальної відповідальності є вирішення кримінального провадження по суті, тобто здійснення правосуддя, оскільки для закриття кримінального провадження суду необхідно встановити наявність діяння, яке містить ознаки певного кримінального правопорушення, винуватість особи, а також підстави для звільнення цієї особи від кримінальної відповідальності, передбачені ст. 45-49 КК України».

Склад учасників та процедура цього виду провадження є аналогічною процедурі судового розгляду з урахуванням особливостей, встановлених ст. 288 КПК України. Так, після проведення підготовчої частини, передбаченої ст.ст. 342-345 КПК України, суд переходить безпосередньо до розгляду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, у ході якого здійснюється повноцінне судове слідство.

За результатами зазначеного виду провадження суд постановляє одну із таких ухвал: про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності (ч. 3 ст. 288 КПК України), або про відмову в задоволенні клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності та повернення клопотання прокурору для здійснення кримінального провадження в загальному порядку, або продовження судового провадження в загальному порядку, якщо таке клопотання надійшло до суду після направлення обвинувального акта (ч. 4 ст. 288 КПК України)» [247, с. 160-161].

Як бачимо, усі перелічені підстави вимагають визнання особи винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, а таке визнання може бути тільки у обвинувальному вирокі суду, а не в ухвалі про закриття кримінального провадження. Але на практиці ці питання вирішуються саме ухвалою суду.

Прикладом того, що суди, розглядаючи провадження про звільнення особи від кримінальної відповідальності у підготовчому провадженні посилаються на докази, що підтверджують винність особи, є ухвала Гусятинського районного суду Тернопільської області у кримінальному провадженні № 12017210070000217 від 10.08.2017 року відносно громадянина Ф. за ч.1 ст. 310 КК України [214], ухвала Острозького районного суду Рівненської області у кримінальному провадженні № 12017180170000298 від 14.07.2017 року відносно громадянина Р. за ч.1 ст. 310 КК України та інші [225].

Таким чином, провадження із закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності за ст.ст. 45-49 КК України не можна віднести до підготовчого провадження, а має розглядатися в особливому порядку. Такий особливий порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності можна визначити такими ознаками: 1) він здійснюється на підставі спеціального приводу - клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст.ст. 45-49

КК України; 2) може бути розпочатий як впродовж досудового розслідування, так і після його закінчення, а також при розгляді судом справи по суті; 3) має здійснюватися за обов'язковою участю прокурора, підозрюваного/обвинуваченого та потерпілого; 4) підсумковим документом розгляду клопотання прокурора має бути вирок про визнання обвинуваченого винуватим та звільнення його особи від кримінальної відповідальності.

Тому пропонується норми, що регулюють порядок закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності виділити в окремий параграф 1-1 глави 30 КПК України, який іменувати: «Спрошене провадження щодо закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності, за ст. 45-49 КК України», в якій зосередити ст.ст. 285-286 чинного КПК України, а ст. 288 КПК України, викласти в наступній редакції: «Розгляд судом у спрощеному порядку клопотання прокурора про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності» в наступній редакції:

«1. Розгляд клопотання прокурора здійснюється судом у спрощеному порядку у присутності сторін кримінального провадження та потерпілого в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом, із особливостями, встановленими цією статтею.

2. Суд зобов'язаний з'ясувати думку потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

3. Суд своїм вирокom закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

4. У разі встановлення судом необґрунтованості клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд своєю ухвалою

відмовляє у його задоволенні та повертає клопотання прокурору для здійснення кримінального провадження в загальному порядку або продовжує судове провадження в загальному порядку, якщо таке клопотання надійшло після направлення обвинувального акта до суду.

5. Вирок суду про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності може бути оскаржений в апеляційному порядку».

Крім того, необхідно із п.2 ч.2 ст. 314 КПК України виключити слова «або частиною другою ст. 284 цього Кодексу».

На наш погляд, вирок суду про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності має бути обґрунтованим і вмотивованим та складатися з трьох частин: вступної, описово-мотивувальної та резолютивної.

У вступній частині вироку має зазначатися: дата і місце її постановлення; назва та склад суду, секретаря судового засідання, найменування кримінального провадження; прізвище ім'я по батькові підозрюваного, обвинуваченого, року, місяця і дня його народження і місця проживання; закон України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа; сторони кримінального провадження та інші учасники судового провадження.

В описово-мотивувальній частині вироку суд повинен зазначити: чи мало місце кримінальне правопорушення; чи вчинене кримінальне правопорушення цією особою; кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на статтю, частини статті Закону України про кримінальну відповідальність; посилання на докази, які підтверджують винуватість особи у вчиненні цього кримінального правопорушення (з посиланням на аркуші справи), зібрані на досудовому розслідуванні, проти яких не заперечують сторони, розмір шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, якщо вона мала місце, і відомості про її відшкодування; умови та підстави

звільнення особи від кримінальної відповідальності, передбачені конкретною статтею Загальної або Особливої частини Кримінального кодексу України; обставини, якими ці підстави обґрунтовуються.

У резолютивній частині вироку мають бути сформульовані рішення суду про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності з посиланням на відповідну статтю КК України; строк і порядок вступу ухвали в законну силу та порядок її оскарження.

Такі вимоги до рішення суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності унеможливають безпідставне закриття кримінальних проваджень у таких випадках, коли обвинувачені під тиском незаконних дій осіб, що ведуть розслідування, визнають себе винними у вчиненні кримінальних правопорушень, які вони не вчиняли, і забезпечить дотримання прав і свобод громадян у кримінальному судочинстві.

2.4. Рішення суду про направлення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності

Одним із рішень, яке приймає суд у підготовчому провадженні, є ухвала про направлення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку непідсудності кримінального провадження (п.4 ч.3 ст. 314 КПК України). Правила дотримання підсудності є важливою гарантією забезпечення права кожного при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону [141;103; 65; 87].

Значний внесок у вивчення теоретичних основ інституту підсудності зробили такі відомі правознавці, як С.І. Вікторовський, Л.Є. Володимиров,

С.В. Познишев, М.М. Розін, В.К. Случевський, Д.Г. Тальберг, І.Я. Фойніцький, Ю.М. Грошевий, К.Ф. Гуценко, Г.П. Івлєв, В.Т. Маляренко, М.М. Міхеєнко, В.В. Молдован, В.Т. Нор, Г.М. Омеляненко, М.М. Полянський, І.Л. Петрухін, М.В. Савицький, М.І. Сірий, Ю.І. Стецовський, М.С. Строгович, В.М. Тертишник, М. О. Чельцов, В.І. Шишкін, М.Є. Шуміло, М.Л. Якуб та інші.

Серед робіт, в яких досліджувалися проблеми підсудності слід згадати дисертаційне дослідження С.В. Оверчук «Поняття та види підсудності у кримінальному процесі України» 2005 р., яке ґрунтувалось на положеннях КПК України 1960 року [149].

Проблемами визначення підсудності після прийняття нового КПК України у 2012 році, та внесення змін до нього у 2017 році, у зв'язку зі створенням Верховного Суду розглядались у роботах О.В. Бабаєвої [5], О.Ф. Шминдрук[245], О.В. Калужинського [96], В.Г. Пожар [154], В.О. Попелюшко[159] та інших.

За чинним КПК України 2012 року можна виділити такі види підсудності: територіальна (ч.1 ст. 32 КПК України), персональна (ч.2 ст. 32 КПК України), інстанційна (ст. 33 КПК України) та за зв'язком проваджень (ст. 217, 334 КПК України).

В.Г. Пожар, досліджуючи співвідношення понять «підсудності та компетентності суду» вважає, що під терміном «підсудність» необхідно розуміти певне відношення між юридичною справою та судом, через яке залежно від сукупності ознак і властивостей справи закон встановлює, у якому суді і якому складі вона розглядається [154, с.246].

Значення інституту підсудності полягає в тому, що він 1) сприяє реалізації засади рівності усіх учасників кримінального провадження; 2) гарантує розгляд і вирішення кримінальних справ законним, компетентним, незалежним і безстороннім судом, що своєю чергою, забезпечується об'єктивним і неупередженим розподілом матеріалів кримінального провадження між суддями, формуванням компетентного суду для

конкретного судового провадження, визначенням, відповідно, судді, колегії суддів, а також присяжних автоматизованою системою документообігу суду; 3) спонукає до неухильного дотримання засади законності, оскільки ухвалення судового рішення незаконним складом суду судом та/або з порушенням правил підсудності у будь-якому разі підлягає скасуванню; 4) усуває суб'єктивізм і безпідставність у вирішенні питань підсудності; 5) дає учасникам провадження (обвинуваченим, підсудним, потерпілим тощо) можливості наперед знати, в якому складі суду буде розглядатись кримінальне провадження за їх участю [159, с.205].

Згідно п. 6 ст. 412 КПК, порушення правил підсудності є однією із підстав скасування судового рішення, а тому, якщо у підготовчому засіданні суд виявить, що кримінальне провадження йому не підсудне, він зобов'язаний направити кримінальне провадження до відповідного суду для визначення підсудності.

Перевірити підсудність кримінального провадження означає з'ясувати, чи має право конкретний суд, з огляду на встановлені КПК України правила визначення підсудності, приймати до розгляду конкретне кримінальне провадження.

Рішення про кримінальне провадження непідсудне суду, означає, що воно надійшло з порушенням правил територіальної підсудності, визначених ст. 32 КПК України, які передбачають:

- кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення;
- у разі якщо було вчинено кілька кримінальних правопорушень, кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено більш тяжке правопорушення;
- якщо було вчинено декілька кримінальних правопорушень, однакових за тяжкістю, кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено останнє за часом кримінальне правопорушення;

- якщо місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, кримінальне провадження здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування (ч. 1 ст. 32 КПК України).

Чинним КПК України вперше врегульовано питання про територіальну підсудність при здійсненні кримінального провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення. Для забезпечення об'єктивності судового розгляду щодо судді, який вчинив кримінальне правопорушення, законом передбачено заборону розглядати справу в тому суді, в якому той обіймав чи обіймає посаду судді. Таке провадження буде здійснювати суд, найбільш територіально наближений до цього суду іншої адміністративно-територіальної одиниці. Конкретний суд, який буде здійснювати судовий розгляд щодо судді, має визначатися за тими самими правилами, що і направлення справи з одного суду до іншого (ч.2 ст. 32 КПК України).

Ще однією новелою чинного КПК є визначення підсудності кримінального провадження, досудове розслідування щодо якого здійснювалось територіальним управлінням Національного антикорупційного бюро України.

Так, у разі, якщо кримінальне правопорушення, досудове розслідування якого проводилось територіальним управлінням Національного антикорупційного бюро України, вчинено в межах територіальної юрисдикції місцевого суду за місцем знаходження відповідного територіального управління Національного антикорупційного бюро України, то кримінальне провадження здійснюватиме суд, найбільш територіально наближений до суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління Національного антикорупційного бюро України, іншої адміністративно-територіальної одиниці (АР Крим, області, міст Києва чи Севастополя) (ч. 3 ст. 32 КПК України).

7 червня 2018 року Президент України П. Порошенко підписав Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», відповідно якому Вищий антикорупційний суд є постійно діючим спеціалізованим судом у системі судоустрою України [58].

Вищому антикорупційному суду України підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних злочинів та злочинів вчинених із зловживанням службовим становищем.

Відповідно до п. Г-1 ч.2 Прикінцевих положень цього Закону КПК України доповнений ст. 33-1, якою встановлено, що Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних злочинів, передбачених в примітці статті 45 Кримінального кодексу України, статтями 206⁻², 209, 211, 366⁻¹ Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених пунктами 1-3 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Таким чином, до компетенції Вищого антикорупційного суду належить розгляд кримінальних проваджень про злочини, які Кримінальним кодексом України визначено корупційними, а саме, злочини, передбачені ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», **262** – «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем», **308** – «Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем», **312** – «Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем», **313** – «Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням», **320** – «Порушення

встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», **357** - «Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження», **410** - «Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем» Кримінального кодексу України, у випадках їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями **210** – «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням», **354** – «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації», **364** – «Зловживання владою або службовим становищем», **364**¹ - «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», **365**² - «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», **368** – «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», **368**² - «Незаконне збагачення», **368**³ - «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», **368**⁴ - «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», **369** - «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», **369**² - «Зловживання впливом» Кримінального кодексу України.

Крім того до компетенції спеціалізованого суду належить розгляд кримінальних проваджень про злочини, передбачені статтями 206⁻², 209, 211, 366¹ Кримінального кодексу України (стаття 206⁻² – «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації», 209 – «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», 211 – «видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження до бюджету або

збільшують витрати бюджету всупереч закону», 366¹ - «Декларування недостовірної інформації»).

Проте слід зазначити, що Вищий антикорупційний суд буде розглядати не будь-яке кримінальне провадження про вищезазначені злочини, а лише за наявності хоча б однієї з умов, передбачених пунктами 1-3 частини 5 статті 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Проблемні питання визначення територіальної підсудності Вищому антикорупційному суду будуть вирішені після формування системи судів цієї ланки судової влади.

Розглядаючи питання щодо процесуальної форми рішення, якими суд у підготовчому провадженні направляє справу для визначення підсудності апеляційним судом, слід зауважити, що судова практика іде різними шляхами, хоча відповідно ст. 369 КПК України суд приймає рішення у формі ухвал і вироків. Таким чином, у підготовчому провадженні суд вирішує питання підсудності у формі ухвали.

Але, ст. 34 КПК України передбачає, що питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного апеляційного суду вирішується за поданням місцевого суду або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня винесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала (ч. 2 ст. 34 КПК України).

Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також направлення провадження з одного суду апеляційної інстанції до іншого вирішується колегією суддів Верховного суду за поданням суду апеляційної інстанції або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня винесення такого подання, про що постановляється вмотивована ухвала (ч. 3 ст. 34 КПК України).

Підстави направлення кримінального провадження з одного до іншого суду передбачені у п. 1-4 ст. 34 КПК України, яка визначає, якщо:

- 1) до початку судового розгляду виявилось, що кримінальне провадження надійшло до суду з порушенням правил територіальної підсудності;
- 2) після задоволення відводів (самовідводів) чи інших випадках неможливо утворити склад суду для судового розгляду;
- 3) обвинувачений чи потерпілий працює або працював в суді, до підсудності якого належить здійснення кримінального провадження;
- 4) ліквідовано суд або з визначених законом підстав припинено роботу суду, який здійснював судове провадження.

До початку судового розгляду у виняткових випадках кримінальне провадження з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження може бути передано на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків, а також у разі неможливості здійснювати відповідним судом правосуддя (зокрема, надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, режим воєнного або надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції тощо).

Ці підстави можуть бути виявлені як до початку підготовчого провадження, так і під час судового засідання у підготовчому провадженні, а також під час судового розгляду справи по суті.

В практичній діяльності суддів у зв'язку з проведенням антитерористичної операції / операція Об'єднаних сил (надалі АТО/ООС) і тимчасовою окупацією частини Донецької та Луганської областей виникло чимало проблем.

Розпорядженням Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 2 вересня 2014 року №2710/38- 14 була визначена територіальна підсудність справ. Згідно з яким визначена територіальна підсудність кримінальних проваджень 17 судів Луганської області та 35 судів Донецької області [172]. 25.01.2016 року в це розпорядження були внесені Вищим спеціалізованим судом України з

розгляду цивільних та кримінальних справ зміни підсудності Станічно-Луганського та Новопокровського судів Луганської області [164].

Тому, суди України визначають підсудність кримінальних правопорушень, визначених у цих регіонах, відповідно цьому розпорядженню.

Так, Жовтневий суд м. Запоріжжя, розглядаючи 12 жовтня 2017 року у підготовчому судовому засіданні обвинувальний акт у кримінальному провадженні № 22017080000000002, який надійшов з прокуратури Запорізької області стосовно гр. І у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 283-3 КК України, встановив, що гр. І., починаючи з травня 2014 року по 30 січня 2017 року, виїхавши на непідконтрольну територію Луганської області, брав участь у незаконних заборонених формуваннях, створених терористичними організаціями «ДНР» та «ЛНР» - у збройному формуванні «Запорізька рота», яка розташована у м. Луганську, вул. Радянська, буд. 79, а також у військовій поліції ЛНР, яка дислокується в м. Луганськ, вул. Павлівська, 18.

Своєю ухвалою суд, посилаючись на розпорядження Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 2 вересня 2014 року №2710/38- 14 визначив, що обвинувальний акт відносно гр. І. має розглядатись Білокурацьким районним судом Луганської області чи Троїцьким судом Луганської області і направив обвинувальний акт до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ для направлення кримінального провадження за підсудністю [229].

Аналогічною є ухвала Красноармійського міськрайонного суду Донецької області від 16 жовтня 2014 року у кримінальному провадженні № 22014050000000332 відносно гр. С. у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст. 258-3 КК України [230].

Приводами для розгляду питання колегією суддів відповідного суду апеляційної інстанції закон визначає: 1) подання місцевого суду; 2) клопотання сторони чи потерпілого.

Н. П. Сиза звертає увагу на те, що КПК, запроваджуючи новий процесуальний акт суду – подання, не визначає його процесуальну форму. Видається, що подання місцевого суду та клопотання сторони чи потерпілого про направлення кримінального провадження до іншого суду повинно містити, окрім необхідних реквізитів, обґрунтування наявності обставин, що передбачені ч. 1 ст. 34 КПК. На її думку, подання, яке надсилається до суду апеляційної інстанції, повинно бути підписано головою місцевого суду. Якщо ж питання ініціюється стороною чи потерпілим, їх клопотання повинно надсилатися до суду апеляційної інстанції через місцевий суд, до якого надійшло кримінальне провадження. До одержання рішення суду апеляційної інстанції судове провадження місцевим судом не може продовжуватись [175, с. 130].

У судовій практиці немає єдиного підходу стосовно того, на підставі якого процесуального документу вирішується питання про підсудність. Так, ухвалою Апеляційного суду Житомирської області від 29 лютого 2016 року було задоволено подання голови Королівського районного суду м. Житомира щодо визначення підсудності кримінального провадження щодо Особі 1, обвинуваченої у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 122 КК України та направлено кримінальне провадження до Богунського районного суду м. Житомира [219].

Є приклади, коли з поданням до апеляційного суду звертались не голова суду, а безпосередньо суддя, який розглядав кримінальне провадження у підготовчому судовому засіданні. Так, ухвалою Апеляційного суду Хмельницької області від 21 грудня 2015 року було задоволено подання судді Хмельницького міськрайонного суду про визначення підсудності кримінального провадження щодо Особи 1, обвинуваченої у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 258-3 КК України [222].

Найбільш поширеною є практика тих суддів, які розглянувши обвинувальний акт чи постанову про застосування заходів медичного чи виховного характеру у підготовчому судовому засіданні, і встановивши підстави непідсудності кримінального провадження, виносять відповідну ухвалу.

Так, ухвалою Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області було винесено ухвалу про непідсудність кримінального провадження стосовно Особи 1 і Особи 2 цьому суду і направлення його до Апеляційного суду Миколаївської області, який своєю ухвалою від 12 лютого 2016 року визначив відповідну підсудність [220].

Така позиція відповідає вимогам ст. 369 КПК України, оскільки однією із форм судового рішення є саме ухвала, а не подання, яке передбачено цією статтею. До того ж, у підготовчому судовому засіданні може бути заявлений відвід або самовідвід, і суд має постановити відповідне рішення – ухвалу, а не подання.

На наш погляд, саме на підставі ухвали місцевого суду у підготовчому провадженні про направлення провадження до апеляційного суду, апеляційний суд постановляє своє рішення також у формі ухвали, в якій визначає підсудність конкретному суду.

Тому пропонується внести зміни до КПК України, в яких чітко визначити процесуальну форму рішення суду у підготовчому провадженні стосовно визначення підсудності, а саме:

Викласти ч. 2 ст. 34 КПК України в такій редакції: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного апеляційного суду вирішується колегією суддів суду апеляційної інстанції на підставі ухвали місцевого суду не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали, про що постановляється вмотивована ухвала». А ч. 3 ст. 34 КПК України сформулювати так: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного

апеляційного суду до іншого вирішуються колегією суддів на підставі ухвали відповідного суду апеляційної інстанції не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали, про що постановляється вмотивована ухвала».

Як вірно зазначає О. В. Калужинський, до способів отримання інформації про ознаки кримінального провадження, завдяки яким суд може з'ясувати питання про підсудність кримінального провадження можна віднести: 1) аналіз судом змісту поданих йому матеріалів провадження; 2) аналіз заявлених учасниками судового провадження клопотань щодо зміни підсудності та думок інших учасників судового провадження щодо можливості їх задоволення; 3) здійснення судом самостійних дій щодо з'ясування підсудності шляхом заслуховування учасників судового провадження [96, с. 8].

Ухвала суду про направлення кримінального провадження до Апеляційного суду для визначення підсудності має обґрунтовуватися не тільки фактами, викладеними в обвинувальному акті чи клопотанні про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, а також усіма матеріалами, зібраними у досудовому провадженні. Це ще раз підтверджує необхідність направлення до суду не тільки обвинувального акту чи постанови про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру та реєстру матеріалів досудового провадження, а і матеріалів кримінального провадження, з якими суд мав би можливість заздалегідь ознайомитись і прийняти у судовому засіданні ухвалу із посиланням на аркуші справи про визначення непідсудності і необхідності направлення кримінального провадження до відповідного апеляційного чи Верховного Суду для визначення підсудності іншому суду.

У зв'язку із проведенням на частині Луганської та Донецької областей антитерористичної операції / операції Об'єднаних сил, в практичній діяльності судів на цих територіях виникли спірні питання щодо визначення підсудності кримінальних проваджень щодо обвинувачення осіб, учасників АТО/ООС. В січні 2018 року у Верховній Раді України зареєстровано

законопроект про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Ініціатори проекту пропонують змінити підсудність кримінальних проваджень щодо обвинувачення у вчиненні кримінальних правопорушень, вчинених на території та у період проведення антитерористичної операції, оскільки за їх словами, на практиці мають місце випадки, коли суди Донецької та Луганської областей виправдовують осіб, причетних до злочинів проти основ громадської безпеки та злочинів проти основ національної безпеки України, і водночас нерідко за наявності спірних обставин виносять обвинувальні вироки стосовно учасників антитерористичної операції.

Цим законопроектом пропонується встановити, що кримінальні провадження щодо обвинувачення учасників АТО/ООС у вчиненні злочинів на території проведення антитерористичної операції здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого зареєстрований обвинувачений (підсудний). Але цей законопроект не був розглянутий Верховною Радою України.

На наш погляд, така пропозиція визначення підсудності стосовно обвинувачених-учасників АТО/ООС за вчинення злочинів на території проведення АТО/ООС до юрисдикції за місцем проживання та реєстрації є недоцільною, оскільки протирічить встановленим у КПК України загальним правилам про підсудність.

Висновки до розділу 2

Досліджено загальні вимоги, яким має відповідати основні підсумкові документи досудового розслідування – обвинувальний акт чи клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Доведено, що запропонована у статті 291 КПК України форма та зміст обвинувального акту, а у ст. 292 КПК України клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, які є підсумковими документами досудового розслідування, не відповідають вимогам

обґрунтованості і вмотивованості, і ,як наслідок, законності, оскільки не забезпечують реалізацію конституційного принципу (п. 10 ч.1 ст.7 та ст. 17 КПК України) доведеності вини і не відповідають вимогам ст. 110 та ст. 94 КПК України.

Запропоновано передбачити у КПК України вимоги обґрунтованості та вмотивованості обвинувального акту і клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, аналогічні вимогам до таких рішень, як ухвала та вирок суду.

Визначено, що розгляд угод у підготовчому провадженні не відповідає завданням цієї стадії кримінального процесу, а являє собою особливий вид провадження у суді першої інстанції і має бути передбачений у главі 35 КПК України, оскільки при затвердженні угод суд має з'ясовувати (шляхом допиту обвинуваченого та дослідження доказів, наданих сторонами) перелік питань, зазначених у ст.ст. 469,471,472 КПК України.

Доведено, що інформація про те, що обвинувачений переховується від суду чи захворів важкою хворобою може надійти до суду у підготовчому провадженні, тому немає сенсу таку справу призначати до судового розгляду. Пропонується ст. 314 КПК України доповнити положенням, що рішенням суду у підготовчому провадженні може бути зупинення призначення судового розгляду за підставами, передбаченими у ст. 335 КПК України (у разі тяжкої хвороби обвинуваченого та у зв'язку з оголошенням його розшуку).

У роботі доведено, що закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності за ст.ст. 45-49 КК України не можна віднести до підготовчого провадження, оскільки судом мають бути досліджені докази, що підтверджують винність особи у вчиненні злочину. Тому норми, що регулюють порядок закриття кримінального провадження зі звільненням від кримінальної відповідальності пропонується виділити в окремий параграф глави 30 КПК України.

Розглянуто проблемні питання визначення підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду, що створено в Україні, та підсудність кримінальних проваджень, розслідуваних на територіях Донецької та Луганської областей. Доведено, що чинний КПК України не визначає форму рішення місцевого суду про підсудність (подання чи ухвали). Запропоновано, ч. 2 ст. 34 КПК України викласти в наступній редакції: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного апеляційного суду вирішується колегією суддів суду апеляційної інстанції на підставі ухвали місцевого суду не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали про що постановляється вмотивована ухвала».

РОЗДІЛ 3 РІШЕННЯ СУДУ ПО ПРИЗНАЧЕННЮ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

3.1. Загальні вимоги до рішень суду по призначенню судового розгляду та процесуальний порядок їх прийняття

Одним із рішень, яке суд приймає у підготовчому провадженні є рішення про призначення судового розгляду на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру (п. 5 ч.3 ст. 314 КПК України). Це рішення має важливе значення у кримінальному судочинстві, оскільки його законність та обґрунтованість впливають і забезпечують подальший розгляд справи у основній центральній стадії кримінального процесу – судовому розгляді. Специфіка підготовчого провадження полягає в тому, що, призначаючи кримінальне провадження (кримінальну справу) до судового розгляду, суд не вирішує і не може вирішувати заздалегідь ні юридичних, ні фактичних підстав того рішення, до якого він прийде в результаті судового розгляду у наступній стадії кримінального процесу.

Встановивши у підготовчому засіданні, яке відбувається відповідно правил, передбачених ст. 314 КПК України, що кримінальне провадження підсудне даному суду, відсутні підстави для повернення обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; відсутні підстави для закриття або зупинення кримінального провадження, чи винесення рішення на підставі угод, суд обговорює з учасниками підготовчого судового засідання можливість призначення судового розгляду та вирішує заявлені клопотання.

Відповідно до ч. 2 ст. 315 КПК України з метою підготовки до судового розгляду суд:

- 1) визначає дату і місце судового розгляду;

- 2) з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд;
- 3) з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді;
- 4) розглядає клопотання учасників судового провадження про:
 - здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту;
 - витребування певних речей чи документів;
 - здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні.
- 5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки судового розгляду.

Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, у тому числі, запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. При розгляді таких клопотань суд додержується правил, передбачених розділом II КПК України. За відсутності зазначених клопотань сторін кримінального провадження застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженням (ст. 315 КПК) [112].

Усі ці питання, що вирішує суд, призначаючи кримінальне провадження до розгляду, на думку О. Ф. Шминдрук, можна розділити на чотири групи: до першої відноситься дії суду, пов'язані з організацією судового розгляду (п.1,2 ч. 2 ст. 315 КПК), до другої – дії суду пов'язані з визначенням складу учасників судового розгляду (п.3 ч. 2 ст.315 КПК); до третьої – дії суду щодо розгляду судом клопотань учасників судового провадження; до четвертої – належать інші дії (п. 4 ч. 2 ст.315 КПК України), необхідні для підготовки судового розгляду (п. 5 ч. 2 ст.315 КПК) [245,с. 129 - 135].

Дана класифікація не є досконалою, оскільки її автором не розглянуто питання щодо дій суду у підготовчому провадженні щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 303 КПК України (про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій

відмовлено у визнанні потерпілою) та п. 6 ч. 1 ст. 303 КПК України (дії при застосуванні заходів безпеки – особами до яких можуть бути застосовані заходи безпеки).

Розглянемо детальніше сутність кожної із зазначених груп рішень, які приймаються судом у підготовчому судовому засіданні.

Визначення дати та місця проведення судового розгляду. Дату та місце проведення судового розгляду суд призначає з урахуванням складності провадження, кількості обвинувачених, актуальності справи і певного суспільного резонансу вчиненого злочину, забезпечення безпеки самого судового процесу. Відповідно до ч. 3 ст. 318 КПК судове засідання має відбуватись у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. У разі необхідності окремі процесуальні дії можуть вчинятись поза межами приміщення суду.

Проблемні питання застосування відеоконференції досліджувались у дисертації І. В. Черниченко у 2014 році [241].

Проведення судового засідання в режимі відеоконференції передбачено ст. 336 КПК України. Згідно із ч. 1 цієї статті дистанційне судове провадження призначається у разі:

- 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження у судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;
- 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження;
- 5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

На наш погляд, прийняття рішення про застосування відеоконференції можливо не тільки для проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, а і дорослих осіб, які знаходяться за межами населених

пунктів і за уважних причин не мають можливості прибути у судові засідання. Дані про це мають міститися у матеріалах кримінального провадження, з якими суддя мав би можливість ознайомитись до початку судового засідання у підготовчому провадженні.

Відповідно до ч. 2 ст. 336 КПК України суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного судового провадження, суд може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою ухвалою, обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Суд має право прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, в якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього не заперечує.

Ці питання обговорюються з учасниками кримінального провадження і в підготовчому судовому засіданні.

Використання режиму відеоконференції дозволяє: істотно прискорити строки здійснення досудового розслідування та судового розгляду, зменшити фінансові витрати на проїзд викликаних до суду осіб, етапування в'язнів, утримання конвойної служби, реалізацію однієї з основних засад судочинства – повного фіксування судового процесу технічними засобами, забезпечення участі осіб, які не мають можливості з поважних причин з'явитись для проведення слідчих (розшукових) дій чи в судові засідання, забезпечити особисту безпеку та захист учасників кримінального провадження від ймовірної помсти або непрямих погроз, тиску чи залякування тощо [230, с. 14].

Так, ухвалою Каланчацького районного суду Херсонської області від 03 липня 2015 року, постановленою у підготовчому судовому засіданні, за результатами розгляду клопотання про проведення судового розгляду у режимі відеоконференції було вирішено: «Проведення судового засідання щодо розгляду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності

з передачею на поруки трудовому колективу Особа 1, обвинуваченому у вчиненні злочинів передбачених ч.3 ст. 358, ч. 1 ст. 190 КК України, призначене на 10 годин 00 хвилин 14 липня 2015 року, здійснювати у дистанційному режимі відеоконференції між Каланчацьким районним судом Херсонської області, який розташовано за адресою: с.м.т. Каланчак, Каланчацького району, Херсонської області, вул.. Леніна 26, та Чаплинським районним судом Херсонської області, що розташований за адресою: с.м.т. Чаплинка, Чаплинського району Херсонської області, вул. Космонавтів, 23; долучити Чаплинському районного суду Херсонської області забезпечити проведення відеоконференції відповідно до вимог КПК України. Хід і результати процесуальних дій, проведених в режимі відеоконференції, фіксувати за допомогою технічних засобів відеозапису. Роз'яснити Особа 1, що в разі відмови проводити судові засідання у дистанційному режимі відеоконференції, судом буде забезпечена її безпосередня участь у судовому засіданні» [229].

Також суд має вирішити інші питання щодо місця і часу проведення судового розгляду (наприклад, про забезпечення достатності охорони приміщення суду; про утворення умов роботи представників засобів масової інформації при розгляді резонансних справ тощо).

Одним із важливих рішень у підготовчому провадженні є рішення суду про закриті чи відкриті судові засідання, яке слід призначити (п. 2 ч.2 ст. 315 КПК України).

Як вірно зазначає О. В. Бабаєва, «забезпечення прозорості судової процедури дає змогу ефективніше протидіяти випадкам прийняття неправосудних рішень, судової тяганини, порушення розумних строків розгляду справ у суді, неможливості сторін ознайомитись із матеріалами справи чи прийнятим рішенням суду, тощо.

У забезпеченні такої діяльності суду важливу роль відіграє засада гласності і відкритості судового провадження, яка закріплена у ст. 129 Конституції України та у ст. 11 Закону України «Про судоустрій та статус

суддів». Положення щодо відкритості судового процесу знаходять своє відображення також у Кримінальному процесуальному кодексі України» [5, с. 286].

За загальним правилом, кримінальне провадження у судах усіх інстанцій здійснюється відкрито, тобто таким чином реалізується така засада кримінального судочинства, як гласність. Водночас, у певних випадках, передбачених КПК України, цей принцип гласності може бути обмежений. Так, відповідно до ч. 2 ст. 27 КПК України, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього кримінального провадження або його окремої частини лише у таких випадках: 1) якщо обвинувачений є неповнолітнім; 2) розгляду справи про злочин проти статевої свободи та особистої недоторканості особи; 3) необхідності запобігати розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Слід підтримати думку В. П. Гончара, який вважає, що обмеження принципу гласності судового процесу можуть бути застосовані судом виключно у випадках, коли є достатні підстави вважати, що в ході відкритого судового розгляду: 1) буде завдано шкоди національній безпеці України, інтересам фізичних чи юридичних осіб внаслідок розголошення таємниці, що охороняється законом; 2) без добровільної згоди можуть бути розголошені її особисті данні, відомості про її приватне життя або обставини, що ганьблять та принижують її честь та гідність; 3) буде завдано необґрунтованої шкоди неповнолітній особі, яка бере участь у судовому розгляді, або інтересів якої стосується такий розгляд; 4) будуть досліджені обставини, розголошення яких може згубно вплинути на суспільну мораль, призвести до масових порушень громадського порядку; 5) може виникнути реальна загроза для

життя і здоров'я суддів, працівників апарату суду, учасників судового розгляду, якщо інші заходи не здатні забезпечити їх безпеку [31, с. 76].

Вирішуючи питання про закритий судовий розгляд, або його частину, суд повинен встановити відповідні для цього підстави. Так, якщо призначення судового розгляду на підставі п. 3 ст. 27 КПК України відбувається, як правило, за клопотанням осіб, щодо яких можуть бути розголошені такі відомості, суд не зобов'язаний задовольняти таке клопотання автоматично, наприклад, лише через бажання про те одного з учасників провадження, оскільки це може порушити засади відкритості судового розгляду. Прийняття такого рішення судом можливе лише на підставі оцінки наявних обставин та внутрішнього переконання, що у даному випадку тісно пов'язано з нормами етики і моралі. Іншим чином вирішується це питання, якщо підставою для прийняття рішення про закритий судовий розгляд є можливість розголошення таємниці, що охороняється законом (п. 4 ч. 2 ст. 27 КПК).

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про інформацію», інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [62]. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною чи юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватись за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Відносини пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом. Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюється законами.

До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг,

житло, медичне обслуговування, та соціальне забезпечення, а також соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; 4) про факти порушення прав і свобод людини і громадянина; 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; 6) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Щодо службової інформації, то вона може міститись лише у документах суб'єктів владних повноважень, визначених ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації», що стосується їх діяльності, зокрема стаття 9, чітко окреслює коло інформації, яка може належати до категорії «службова»: 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішню службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напрямку діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Отже, якщо інформація належить до вказаного кола, вона може отримати статус «службової». У випадку віднесення певної інформації до службової відповідно до частини 2 статті 9 Закону документам, що її містять, присвоюється гриф «для службового користування». Проте віднесення інформації до службової не означає, що вона не є публічною. Свій «публічний статус» вона зберігає, проте переходить до інформації з обмеженим доступом.

До таємної інформації належить: державна таємниця (статті 1 та 8 Закону України «Про державну таємницю») [55]; адвокатська таємниця (ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [56]; банківська таємниця (ст. 60 Закону України «Про банки та банківську

діяльність») [54]; комерційна таємниця (ст. 36, ст. 162 Господарського кодексу України) [32]; таємниця усиновлення (ст. 266 Сімейного кодексу України) [177] та ін.

Слід підтримати точку зору О. Є. Бабаєвої, яка вважає що обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог: 1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошення інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Доступ до інформації обмежується лише за умови наявності всіх трьох вимог. При хоча б однієї з них інформація є відкритою (частина 2 статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації») [60].

Таким чином, приймаючи у підготовчому провадженні рішення про проведення закритого судового розгляду (або його частини), суд повинен на підставі існуючих фактичних даних та положень національного законодавства, визначити характер інформації, що міститься у кримінальному провадженні. За наявності таких даних, суд або зобов'язаний прийняти рішення про проведення закритого судового розгляду (наприклад, коли інформація що міститься у матеріалах кримінального провадження становить державну таємницю), або прийняти таке рішення на підставі внутрішнього переконання (наприклад, щодо відомостей про особисте та сімейне життя чи обставини, які принижують гідність особи, тощо) [7, с. 289].

Рішення суду пов'язані із визначенням складу учасників судового розгляду. Суд, ґрунтуючись на матеріалах кримінального провадження, беручи до уваги клопотання учасників кримінального провадження вирішує

питання про коло учасників судового розгляду, при необхідності додатково залучає до участі у судовому розгляді осіб, які не були вказані у додатку до обвинувального акту – свідків, перекладачів, експертів.

Особливої уваги потребує вирішення питання про судовий розгляд судом присяжних. Проведення у суді присяжних є особливим порядком у суді першої інстанції, передбаченим параграфом 2 глави 30 розділу IV КПК України, який полягає у розгляді та вирішенні кримінальних проваджень колегією суддів у складі професійних суддів і присяжних.

Підставою для прийняття судом такого рішення у підготовчому провадженні є клопотання обвинуваченого у вчиненні злочину, за яким передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених підсудне суду присяжних відносно всіх обвинувачених, якщо хоча б один із них заявив клопотання про такий розгляд (ч. 3 ст. 31 КПК України). Про розгляд кримінального провадження (кримінальної справи) судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних суд постановляє ухвалу.

Не вдаючись до проблем, що виникають у застосуванні законодавства про суд присяжних, зазначимо, що у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Антикорупційний суд» залишається невирішеним питання, з яких суддів і присяжних буде складатись суд присяжних у разі вчинення обвинуваченим не тільки злочинів, підсудних Антикорупційному суду, а й інших, передбачених Кримінальним Кодексом злочинів, за які може бути призначено покарання у вигляді довічного ув'язнення. Вирішення цього проблемного питання залежить від функціонування Антикорупційного суду та його осередків в областях.

На наш погляд, у цих випадках суд присяжних має бути сформований із суддів Антикорупційного суду та списку присяжних, які обираються для функціонування Антикорупційного суду.

Рішення суду щодо розгляду судом клопотань учасників судового провадження. Пункт 4 ч.2 ст. 315 КПК України надає вичерпний перелік клопотань учасників судового провадження про:

- здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту;
- витребування певних речей чи документів;
- здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні.

Здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту, зокрема, свідків обвинувачення чи захисту. Відповідно до ч. 7 ст. 101 КПК України для допиту під час судового розгляду може бути викликаний експерт за клопотанням однієї із сторін або ж судом за власною ініціативою (ч. 1 ст. 356 КПК) для роз'яснення чи доповнення ним свого висновку. Крім того, для допиту малолітнього чи неповнолітнього (за розсудом суду) свідка чи потерпілого відповідно до ч. 1 ст. 354 КПК викликаються законний представник, педагог чи психолог, а за необхідності лікар. Для допиту неповнолітнього обвинуваченого, який не досяг шістнадцятирічного віку або якщо його визнано розумово відсталим, згідно ч. 1 ст. 491 КПК, за рішенням суду або за клопотанням захисника викликаються законний представник, педагог чи психолог, а за необхідності – лікар.

У практичній суддівській діяльності виникає безліч випадків, коли саме в стадії підготовчого судового розгляду його учасники заявляють клопотання про призначення експертиз (додаткових, комісійних, комплексних), висновки яких необхідні суду для прийняття обґрунтованого рішення про можливість та необхідність судового розгляду [66].

Так, у кримінальному провадженні відносно громадянина К. який обвинувачувався у спричиненні своїй дружині тяжких тілесних ушкоджень, під час підготовчого провадження захисник обвинуваченого заявив клопотання про призначення судово-психіатричної експертизи, оскільки обвинувачений за декілька місяців до судового засідання намагався вчинити суїцид, і з приводу цього був госпіталізований на стаціонарне лікування.

За іншим провадженням представник потерпілого Н., якому були спричинені тілесні ушкодження середньої тяжкості, надав суду медичну документацію про продовження потерпілим лікування та ускладнень, що призвели до ампутації ноги. У зв'язку з цим, виникла потреба у встановленні іншого ступеню тяжкості тілесних ушкоджень, що призведе до зміни в обвинувальному акті кваліфікації кримінального провадження. У цих та аналогічних випадках було б доречно задовольнити клопотання сторін.

Надання суду права у підготовчому судовому засіданні розглядати такі клопотання про призначення експертиз суттєво вплинуло б на обґрунтованість прийнятих судом рішень у цій стадії кримінального процесу та значно скоротило б строки судового розгляду [76, с. 33].

Іще одне питання стосується витребування певних речей та документів. Якщо у сторін при отриманні певних речей чи матеріалів (доказів) виникають труднощі, суд, призначаючи справу до судового розгляду під час підготовчого судового засідання, у разі задоволення клопотань про дослідження цих речей чи матеріалів повинен сприяти учасникам судового провадження в їх витребуванні шляхом відповідних запитів, судових доручень тощо. Зазначимо, що відповідно до частин 2, 3 ст. 93 КПК сторони та потерпілий збирають докази шляхом витребування та отримання їх від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб. Це можуть бути речі, документи, відомості, висновки експертів, акти перевірок тощо.

Відхилення судом клопотань учасників судового провадження про допит певних осіб, дослідження доказів або вчинення інших процесуальних дій на підтвердження чи спростування обставин, з'ясування яких могло мати істотне значення для ухвалення законного та обґрунтованого та справедливого судового рішення, згідно вимогам п.1 ч.1 ст. 410 КПК визнається неповнотою судового розгляду та є підставою для скасування або заміни судового рішення при розгляді справи в суді апеляційної інстанції.

Задовольняючи клопотання, суд має врахувати позицію сторін та потерпілого, які мають довести, що відомості, які містяться у різних речах та документах, мають значення для цього кримінального провадження. Сторони мають також довести суду, що обставини, для з'ясування яких вони прохають допитати певних осіб чи витребувати певні речі або документи не були їм відомі під час досудового розслідування і стали їм відомі після відкриття матеріалів досудового розслідування відповідно ст. 290 КПК України [68].

В цій площині виникає питання, чи має право суд задовольнити клопотання про виклик певних осіб, якщо таке клопотання було заявлено ще у досудовому провадженні, але органами досудового розслідування в його задоволенні було необґрунтовано відмовлено.

Емпіричні дані, отримані в результаті проведеного опитування свідчать про те, що більшість опитаних суддів (85,4%) та адвокатів (92,7%) вважають, що, призначаючи справу до судового розгляду, суд має право задовольнити клопотання про виклик певних осіб у судове засідання, якщо раніше під час досудового розслідування в задоволенні такого клопотання було відмовлено. Таке положення буде сприяти більш повній реалізації у судовому засіданні принципу забезпечення кожному права на захист.

Тому пропонується доповнити п. 4 ст. 315 КПК України положенням наступного змісту: «в тому числі і у разі, якщо у клопотанні про допит певних осіб під час досудового розслідування було відмовлено».

На наш погляд, у КПК має бути вирішено це питання, а саме: надати можливість суду задовольняти такі клопотання під час підготовчого судового розгляду, оскільки не завжди рішення органів розслідування щодо відмови клопотань сторони захисту є законними та обґрунтованими.

До інших рішень про вчинення дій, необхідних для підготовки до судового розгляду слід віднести рішення про:

- забезпечення участі захисника для здійснення захисту за призначенням і в порядку, передбаченому ст. 49 КПК України, та відповідно

до положень Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, ратифікованою постановою Верховної Ради України від 10 листопада 1994 року № 240/94-ВР (із змінами та доповненнями). Про залучення захисника за призначенням суд постановляє ухвалу;

- визнання особи законним представником обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача або представником потерпілого, цивільного позивача і відповідача, якщо рішення про це не було прийнято під час досудового розслідування;

- визнання потерпілого цивільним позивачем, якщо позов останнім не був заявлений під час досудового розслідування. Також суд за клопотанням цивільного позивача для забезпечення цивільного позову до набрання судовим рішенням законної сили може відповідно до ч. 2 ст. 170 КПК вирішити питання про накладення арешту на майно, якщо таких заходів не вжито раніше. Про задоволення клопотання суд у порядку визначеному статтями 172- 173 КПК України, постановляє ухвалу. У тому ж порядку розглядається клопотання прокурора про накладення арешту на майно з метою забезпечення можливої конфіскації майна.

У разі надходження від учасників судового провадження клопотань про обрання, заміну чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження, перелік яких визначено ч. 2 ст. 131 КПК, суд розглядає їх відповідно до правил, передбачених статтями 131-213 КПК, з урахуванням положень п. п. 3, 4 ст. 5 Конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Як визначають розробники КПК України, «Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обирати, змінити чи скасувати запобіжний захід, обраний обвинуваченому. При цьому слід звернути увагу, що при вирішенні питання обрання обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, заміну менш суворого запобіжного заходу на взяття під варту чи заміну

запобіжного заходу на інший менш суворий запобіжний захід явка обвинуваченого та його захисника у підготовчє судове засідання визнається обов'язковою. Суд з урахуванням думки інших присутніх учасників підготовчого судового засідання вирішує питання про обрання, доцільність заміни чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжного заходу, обраного обвинуваченому з урахуванням ризиків, визначених ст. 177 КПК України, та обставин кримінального провадження. За відсутності зазначених клопотань від сторін кримінального провадження застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженням та відповідно обраний запобіжний захід щодо обвинуваченої особи незмінним» [115, с. 13-14].

Але диспозиція ст. 315 КПК України не містить конкретної вказівки на це право суду у підготовчому провадженні. На цей недолік, який був у КПК України 1960 року і залишився у КПК України 2012 року неодноразово вказував у своїх рішеннях ЄСПЛ у справах: «Харченко проти України» від 10.02.2011 року, «Чанєв проти України» від 9.10.2014 року [256; 257].

Так зокрема, у рішенні ЄСПЛ «Чанєв проти України» встановлено, що новий КПК України чітко та точно не врегульовує питання щодо тримання особи під вартою у період після закінчення досудового розслідування та до початку судового розгляду. Також зазначено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України (ст. 331) надає суду право вирішувати питання щодо продовження тримання обвинуваченого під вартою протягом двомісячного строку з дня надходження обвинувального акту до суду, навіть якщо вже закінчився строк дії попередньої ухвали про тримання під вартою, постановленої слідчим суддею під час досудового розслідування.

Як вірно зазначає Д. Б. Стемковський, відповідно до усталеної практики ЄСПЛ не допускається тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого без судового рішення (зокрема, рішення від 19 жовтня 2014 року у справі «Едуард Шабалін проти Росії»), в тому числі і

«автоматичного» продовження застосування такого запобіжного заходу. У частині 3 ст. 331 КПК України врегульовано питання продовження застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час судового розгляду, що здійснюється за правилами глави 28, розділу IV КПК України.

Таким чином, положення ч. 3 ст. 331 КПК України не застосовуються під час здійснення підготовчого провадження, процесуальний порядок якого визначено главою 27, розділу IV КПК України.

Ураховуючи наведене та практику ЄСПЛ, з метою недопущення порушення права особи на свободу та особисту недоторканість необхідно враховувати, що застосування ч. 3 ст. 331 КПК України під час підготовчого провадження є помилковим та не ґрунтується на вимогах кримінального процесуального законодавства.

Крім того, за відсутністю відповідних клопотань сторін суд під час підготовчого судового засідання уповноважений поставити перед сторонами провадження питання щодо запобіжного заходу, для якого КПК України передбачає обмежений строк дії, оскільки на цій стадії процесу вже суд відповідає за дотримання розумних строків розгляду [185, с. 167-168]. Тому вважаємо, ці неузгодженості слід усунути шляхом внесення доповнення у ст. 315 КПК України наступного змісту: «розглядає питання про продовження обрання, заміну або скасування запобіжного заходу».

До п'ятої групи слід віднести рішення суду щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора. І хоча ст. 315 КПК України не містить такого виду рішень, але про них йдеться у п. п. 5, 6 ч. 1 ст. 303 КПК України. Так, п.5 ч.1 ст. 303 КПК України визначає, що у підготовчому провадженні можуть бути оскаржені рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілим.

Як бачимо, таке рішення може бути оскаржено лише особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою, і не надає такого права її представнику.

Таке положення суттєво звужує права особи, постраждалої від злочину. Надання особі статусу потерпілого включає можливість участі у кримінальному провадженні адвоката, який буде відстоювати інтереси особи, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоду. Тому пропонується п.5 ч. 1 ст. 303 КПК України доповнити словами: «та представником особи, якій відмовлено у визнанні потерпілим».

Визнання потерпілого цивільним позивачем, а також визнання особи законним представником обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача або представником потерпілого, цивільного позивача і відповідача, якщо рішення про це не було прийнято під час досудового розслідування, має важливе значення для подальшого здійснення ними своїх процесуальних прав, або представництва інтересів своїх довірителів. Рішення про визнання даних осіб учасниками процесу у підготовчому провадженні дає їм реальну можливість завчасно підготуватись до судового розгляду, в тому числі шляхом ознайомлення з матеріалами справи, підготовки заяв, клопотань, зібрання додаткових доказів тощо, що в свою чергу сприяє більш ефективному її розгляду та вирішенню [158, с. 34]. При вирішенні цих питань суду необхідно керуватись положеннями ст. ст. 44, 55, 58, 61-64 КПК України.

Пункт 6 ч. 1 ст. 303 КПК України також передбачає можливість оскарження у підготовчому провадженні дій чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки, передбачених законом.

Слід зазначити, що чинний КПК України, на відміну від КПК України 1960 року, не передбачає підстав та порядку забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві. На наш погляд, цю прогалину чинного КПК України слід усунути, доповнивши главою «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», в якій викласти коло осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки, їх права та обов'язки, порядок призначення та скасування заходів безпеки, порядок

скасування рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки та їх незаконного скасування.

Оскільки норми глави «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» мають значний обсяг, конкретна їх реалізація наведена в додатку 1 Проекті закону України «Про внесення змін і доповнень до КПК України». У межах нашого дослідження зазначимо, що прийняття судом у підготовчому провадженні рішення про застосування заходів безпеки є гарантією прав осіб у кримінальному судочинстві.

В юридичній літературі останнім часом обговорюється питання щодо можливостей оскарження у підготовчому провадженні повідомлення про підозру [18].

Законом України № 2147- VIII від 3.10.2017 року частина 1 ст. 303 КПК України була доповнена п.10, відповідно до якого слідчому судді може бути оскаржено «повідомлення слідчого, прокурора про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом – підозрюваним, його захисником чи законним представником» [112].

Таким чином, відповідно до цього пункту повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути оскаржено слідчому судді, але не у підготовчому провадженні.

Як бачимо, повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути оскаржено не пізніше звернення органів досудового розслідування до суду з обвинувальним актом. Таким чином, законодавець дає однозначну відповідь на це питання – оскарження повідомлення про підозру має відбуватись тільки на стадії досудового розслідування. Такий порядок спонукає сторону захисту на першочерговому етапі досудового розслідування висловити свої доводи щодо необґрунтованості і незаконності повідомлення про підозру і відстоювати

позицію захисту у слідчого судді, а не відкладати оскарження цього рішення до підготовчого провадження.

Це положення підтверджується й емпіричними даними проведеного опитування. Більшість суддів (99,9%), прокурорів (92,5%), адвокатів (85,3%), слідчих (90,1%) вважають, що повідомлення про підозру може бути оскаржено тільки слідчому судді під час досудового розслідування.

Розгляд скарг на рішення дії чи бездіяльності слідчого та прокурора у підготовчому провадженні є однією із форм судового контролю за законністю проведення досудового розслідування та відповідає завданням підготовчого провадження. Крім того, завдяки такому контролю забезпечується законність і повнота судового розгляду, а також гарантується реалізація такої засади кримінального провадження, як забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчого та прокурора. Обмеження права учасників кримінального провадження на оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора відсутністю матеріалів кримінального провадження є неприпустимим. У зв'язку з викладеним, у разі наявності скарги на рішення дії чи бездіяльності слідчого або прокурора та заперечення на ухвалу слідчого судді для перевірки їх обґрунтованості, вбачається доцільним щоб органи досудового розслідування направляли до суду у підготовче провадження усі матеріали досудового слідства, сформовані у кримінальну справу [88].

На наш погляд, не є досконалими положення ст. 317 КПК України, яка передбачає, що:

1. Документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали що мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності і є матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою).

2. Після призначення справи до судового розгляду головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитись з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання. Під час ознайомлення учасники судового провадження мають право робити із матеріалів необхідні виписки та копії.

3. Матеріали про застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не надаються.

Таким чином, на працівників суду, які не розслідували кримінальну справу, покладено чимале навантаження щодо систематизації матеріалів досудового розслідування. Це особливо стосується матеріалів у кримінальних провадженнях по багатоепізодних злочинах, вчинених злочинними групами, в яких необхідно системно ставитись до кожного епізоду, викласти зібрані у досудовому провадженні докази. Як свідчить проведене опитування суддів 93,9 % яких, дотримуються думки що матеріали кримінальної справи мають формуватись слідчим, який її розслідував, як це було визначено у КПК України (в редакції 1960 р.), до цих матеріалів має долучатись обвинувальний акт із посиланням на отримані докази та висновок захисту у разі якщо сторона захисту не погоджується із висновками, викладеними у обвинувальному акті.

Отримання судом у підготовчому провадженні таким чином сформованої кримінальної справи надасть суду можливість у найкоротші строки прийняти законне та обґрунтоване рішення, яке оформлюється ухвалою суду.

В ухвалі про призначення судового розгляду зазначається:

- у вступній частині – дата і місце її постановлення, найменування суду, прізвище і ініціали судді (суддів), секретаря судового засідання та інших учасників судового провадження, найменування (номер) кримінального провадження, від кого й коли надійшов обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, правова

кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (її частини) закону України про кримінальну відповідальність, запобіжний захід, застосований до обвинуваченого (вид та дата його обрання), інші заходи забезпечення кримінального провадження, дата ухвалення рішення про призначення підготовчого судового засідання;

- у мотивувальній частині – короткий зміст результатів проведення підготовчого судового засідання, узагальнений виклад позицій учасників судового провадження щодо можливості його призначення, заявлених під час підготовчого судового засідання клопотань і результатів їх розгляду, визначення порядку судового розгляду (відкрита чи закрита форма засідання), мотиви, з яких виходив суд при постановленні ухвали й положення закону, якими він керувався;

- у резолютивній частині – рішення про призначення судового розгляду, дата, час і місце його проведення, склад суду (проведення судового розгляду кримінального провадження суддею одноособово, колегіально чи судом присяжних), який здійснюватиме судовий розгляд, у відкритому чи закритому судовому засіданні він здійснюватиметься, про виклик у судові засідання осіб, які братимуть участь у судовому розгляді (п. 4 Листа від 03.10.2012р.), копія такої ухвали надсилається учасникам судового провадження не пізніше ніж за п'ять днів до початку судового розгляду.

3.2. Рішення суду при призначенні судового розгляду щодо витребування висновку органу пробації

Дотримання прав і свобод людини є однією з найважливіших умов для побудови демократичної держави. Під час здійснення кримінального судочинства дане положення набуває особливого значення. Не дивлячись на те, що КПК України було прийнято у 2012 році з урахуванням міжнародного досвіду у сфері кримінального судочинства, за останні майже вісім років його застосування законодавцем внесено низку змін.

Так, на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» № 1492-VIII від 07.09.2016 року [56], частину 3 ст. 314 КПК України доповнено п. 6, який визначає, що у підготовчому провадженні суд може прийняти таке рішення «доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь», та ст.314-1 КПК України «складання досудової доповіді» [107].

Дослідженням різних аспектів пробації займалися такі вчені, як Д. Вітфілд [21], В. Кожухар [102], П. Маланчук і А. Голодна[136], В. Меркулова [138], Н. Орловская [151], В. Туляков [194], [184], М. Хавронюк [147; 239], Д. Ягунов [251; 252], та багато інших.

Розглянемо питання, що ж собою уявляє служба пробації і яке відношення вона має до кримінального судочинства. Термін «пробація» є новим для законодавства України. Створення органів пробації є ще одним кроком України на шляху євроінтеграції.

Державна служба пробації, яка перебуває поза сферою впливу поліції та в'язниць, отримала свою назву від одного з найбільш поширених за кордоном видів альтернативних покарань, яке полягає у випробуванні умовним засудженням і відстрочкою від виконання вироку. Як альтернатива ув'язненню пробація (випробування) являє собою встановлення нагляду за злочинцем, який залишається в суспільстві, але судом на нього покладені певні зобов'язання й обмеження.

«Пробація» (від лат. *probare* – «випробовувати», «віддавати під нагляд») означає «випробування» або «умовне звільнення (від покарання)». Зазначений юридичний термін здебільшого застосовується у західних правових системах. Проте у переважній більшості країн використовується не власне термін «пробація», а йдеться про «*probation servise*», тобто «пробаційні (іспитові) послуги» чи «іспитове (випробувальне) обслуговування», а також «*probation order*» – «іспитовий (пробаційний) наказ» [102, с. 84].

Закон України «Про пробацію» від 5 лютого 2015 року надає наступне визначення терміну «пробація» - це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань. Не пов'язаних з позбавленням волі та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [63].

Відповідно до цього закону метою пробації є забезпечення безпеки суспільства.

Д. Б. Ягунов, який досліджує сучасний стан та перспективи пробації в Україні, зазначає, що «це визначення «перекочувало» до чинного Закону України «Про пробацію» із законопроекту, розробленого ще у 2008 році робочою групою ЮНІСЕФ, проте, здається, мало хто з очільників сучасного Міністерства юстиції України розуміє сутність цієї позитивістської ідеї та взагалі основне питання кримінології. І це не є дивним, адже мало хто зізнається в симпатіях до ідей Ломброзо, Феррі, Гарофало та Дріля.

Проблема полягає у тому, що Міністерство юстиції України при проведенні реформи пробації та розбудові відповідної організаційної структури проігнорувало та вперто продовжує ігнорувати вкрай важливу історичну трансформацію концепції пробації, де пробація поступово трансформувалася з однією форми до іншої та набувала ознак зовсім іншого філософсько-правового концепту:

- 1) пробація як релігійне місіонерство;
- 2) пробація як медико-психологічна терапевтична діяльність;
- 3) пробація як форма соціальної роботи;
- 4) пробація як вимушена необхідність внаслідок системної кризи реабілітаційної парадигми («*Nothing Works*»);

- 5) пробація як вимушена альтернатива ув'язненню;
- 6) пробація як «менеджмент та економія коштів»;
- 6) пробація як «ізоляція та забезпечення суспільства».

Відтак з огляду на задекларовані Міністерством юстиції України тренди реформи пробації складається враження, що начебто столітньої історії пробації не було взагалі [252, с. 1].

На його думку, здійснення функції служби пробації в Україні відбувається лише за рахунок міжнародної фінансової допомоги, оскільки в самому законі зазначено, що його норми застосовуються у 2016, 2017 та у 2018 році, виходячи з наявних фінансових ресурсів. А створення системи пробації в Україні відбувається без належного концептуального обґрунтування і без врахування майже 200-літнього досвіду використання цієї моделі в країнах Європи [252, с. 6-7]. Не дивлячись на негативні прогнози, Державна служба пробації в Україні продовжує існувати.

У країнах Європи процес розвитку пробації відбувався по-різному, але мав загальні ознаки, до яких відносяться:

- незастосування до засудженого покарання у виді ув'язнення, або взагалі – звільнення від покарання (на підставі спеціального соціального дослідження особистості правопорушника);
- застосування пробації до правопорушника залежно від обставин (вчиненого злочину, особистості, соціального оточення правопорушника);
- здійснення нагляду, який відрізняється від поліцейського нагляду та включає соціальну допомогу правопорушнику в процесі ресоціалізації.

Позитивними наслідками застосування пробації вважається, що завдяки залишенню правопорушника у суспільстві збільшуються шанси його успішного виправлення, оскільки зберігаються корисні соціальні зв'язки (наприклад, перебування в сім'ї) робота (відтак надається можливість компенсації шкоди потерпілим), вдається уникнути негативного впливу кримінального середовища, інших засуджених у в'язницях (досягається мета забезпечення правопорядку).

Фінансування системи пробації для держави обходиться дешевше, ніж утримання місць позбавлення волі: забезпечення функціонування інфраструктури, виплати заробітної плати персоналу, утримання засуджених» [102, с. 89].

Л. І. Олефір, досліджуючи генезис виникнення пробації як форми соціально-правового контролю за засудженими, вважає, що поява інституту пробації була зумовлена важливими соціальними і культурними тенденціями у країнах Західної Європи та Північної Америки, коли реформи у сфері виконавчої служби почали будувати на ідеях гуманізму, обґрунтовуючи той факт, що в'язниця не може забезпечити соціалізацію правопорушників, після ув'язнення вони не можуть повернутись до нормального життя та праці у суспільстві. Отже, пробація – це відносно нова концепція, історичний розвиток якої почався в ХІХ ст.

Історично склалось так, що становлення філософії тюремного ув'язнення припадає на епоху Просвітництва, коли у ХVІІІ ст. замість старих жорстких форм покарання було введено покарання у вигляді позбавлення волі. Починаючи з другої половини ХVІІІ ст. проблема соціальної реабілітації та виправлення засуджених у місцях позбавлення волі стає досить актуальною.

З часом, в результаті діяльності міжнародних організацій, зокрема, проведення міжнародних конференцій та форумів, з'явилась можливість впровадження в систему кримінальних покарань ряду кран світу, так званих, традиційних альтернатив позбавленню волі – штрафу, відстрочки тюремного ув'язнення, громадських робіт, різних форм виправних робіт.

Це суттєво вплинуло на те, що була визнана об'єктивна роль кримінально-виконавчої системи в загальнодержавному механізмі соціального управління, і держава почала визначати альтернативні заходи впливу на злочинність, основні принципи кримінальної відповідальності, що не передбачали позбавлення волі, мету, систему і види покарань, створення

нових умов для каяття злочинців та надання їм певної соціальної допомоги [150, с. 445].

В. Кожухар, аналізуючи Європейські правила пробації і використання їх у реформуванні кримінально-виконавчої служби України, вважає, що: «В Україні розвиток інституту виконання покарань невід’ємний від державної політики щодо адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Кримінально-виконавча система України зазнає кардинального реформування. Крім того, слід змінювати традиції суспільства, вчити громадян виявляти терпимість, підвищувати їх рівень правової культури і моральності. Тоді заходи щодо примусу будуть сприйняті суспільством як такі, що мають право на існування.

Це не означає, що за вчинений злочин суспільство не повинно карати злочинця. Принцип невідворотності покарання є обов’язковим, і за вчинення будь-якого злочину винний має бути покараний. Але кримінальне покарання – це найсуворіший захід, і в установах виконання покарань слід утримувати осіб, небезпечних для суспільства, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Принцип гуманізму має стати невід’ємною складовою нової кримінально-виконавчої політики держави. Розуміння застосування покарання як кримінально-виконавчої діяльності, не позбавленої людяності у ставленні до засудженого, одержує вищу юридичну силу, спираючись на авторитет закону. Уявлення про гуманізм як про милосердя слід інкорпорувати в правову систему, в діяльність органів та установ виконання покарань» [102, с. 90].

Сьогодні пробація є невід’ємним елементом системи кримінальної юстиції у європейських країнах. Останнім документом, який встановлює європейські принципи пробації, стала Рекомендація № СМ/(2010)1 Комітету міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи з пробації, прийнята 20 січня 2010 року (далі – Правила) [171].

У Правилах пробація визначається як система виконання у суспільстві покарань, призначених правопорушнику, що включає коло заходів виховного впливу, таких, як нагляд, контроль та надання допомоги, що мають на меті залучення засудженого до суспільного життя та забезпечення безпеки суспільства.

Правила містять 17 принципів пробації, які є обов'язковими для країн – членів Ради Європи. Зокрема, зазначено, що мета служби пробації полягає у зменшенні рецидивної злочинності шляхом встановлення позитивних взаємин з правопорушниками для здійснення контролю (включаючи нагляд у необхідних випадках), керівництва та надання їм допомоги, а також залучення до життя у суспільстві. У такий спосіб пробація сприяє забезпеченню громадської безпеки та справедливому відправленню правосуддя» [102, с. 87-88].

В Україні напрямки та шляхи розвитку інституту пробації визначені в Указі Президента України від 20 травня 2015 року № 276 «Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» [212].

В ракурсі тематики нашого дослідження необхідно також зазначити, що у Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України йдеться про те, що метою запровадження процедури досудової пробації є, в тому числі, забезпечення суду об'єктивною інформацією про соціальну характеристику особи, що притягується до кримінальної відповідальності [77].

Тому, підготовка досудових доповідей щодо обвинувачених була включена як одне із завдань пробації (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію»). Аналогічна пропозиція міститься п. 42 Рекомендації Комітету Міністрів державам – членам про Правила Ради Європи про пробації. В ній, зокрема, йдеться про те, що в залежності від національної правової системи служба пробації може підготувати доповідь суду у справі обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення для того, що б допомогти суду

прийняти рішення про те, чи слід визнавати його винним, або яке покарання або міра відповідатимуть вчиненому [168]. Аналіз практики застосування інституту пробації у міжнародному та європейському законодавстві [49], [139], і дозволяє зробити висновок про відсутність такого поняття як «досудова доповідь», оскільки і у Мінімальних стандартних правилах ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням, і у Рекомендації Комітету Міністрів державам – членам про пробації йдеться про «доповідь суду». А ці терміни мають різне змістовне навантаження.

Розглядаючи питання пробації відповідно до положень національного законодавства, варто звернути увагу на колізію, що міститься в положеннях КПК України та нормах Закону України «Про пробацію». Так, відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону України «Про пробацію», підставою для застосування пробації письмовий запит суду до органу пробації про надання досудової доповіді щодо обвинуваченого; однак у ст. 314-1 КПК України зазначено, що рішення суду про складання досудової доповіді приймається у формі ухвали суду.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію» на службу пробації покладається підготовка досудових доповідей. Відповідні зміни були внесені і до КПК України, статтею 314-1 передбачено складання досудової доповіді з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, а також прийняття судового рішення про міру покарання.

Частина 2 ст. 314-1 КПК України передбачає, що досудова доповідь складається щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

Форма, зміст та порядок складання досудової доповіді про обвинуваченого визначаються законодавством.

Досудова доповідь не складається:

- 1) щодо особи, стосовно якої прокурором складено клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;
- 2) щодо особи, яка вже відбуває покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі;
- 3) щодо неповнолітнього, стосовно якого прокурором у порядку, передбаченому статтею 497 цього Кодексу, складено клопотання про застосування до нього примусових заходів виховного характеру;
- 4) щодо неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, за наявності підстави для застосування примусових заходів виховного характеру відповідно до параграфа 2 глави 38 розділу VI цього Кодексу;
- 5) щодо особи, стосовно якої прокурором складено клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру;
- 6) щодо особи, до якої застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, проте вона вчинила новий злочин протягом не відбутої частини покарання;
- 7) у разі якщо під час підготовчого судового засідання ухвалено судове рішення про затвердження угоди, передбаченої цим Кодексом.

Досудова доповідь не може використовуватися у кримінальному провадженні як доказ винуватості обвинуваченого у вчиненні злочину. Досудова доповідь долучається до матеріалів кримінального провадження» [112].

Порядок складання досудової доповіді визначений у Наказі Міністерства юстиції України від 27 січня 2017 року № 200/5 «Про затвердження Порядку складання досудової доповіді»[146].

Згідно з цим наказом досудова доповідь стосовно особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, повинна містити: соціально-психологічну характеристику, в якій надається інформація про особистість обвинуваченого та умови його життя відповідно до факторів ризику, що

впливають на поведінку обвинуваченого; особистісні характеристики; оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення; висновок про можливість виправлення без позбавлення або обмеження волі на певний строк з урахуванням доступних програм та послуг, за умови реалізації яких можливо досягнути належної поведінки без застосування покарань, пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

Судова практика йде шляхом одночасного призначення кримінального провадження до судового розгляду та доручення представнику уповноваженого органу з питань пробації скласти досудову доповідь, що зазначається в ухвалі суду.

Так, Дніпровський районний суд м. Дніпродзержинська, розглянувши у відкритому підготовчому судовому засіданні кримінальне провадження відносно громадянки С., раніше неодноразово судимої, обвинуваченої у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 185, ч. 2 ст.190 КК України, постановив призначити кримінальне провадження до судового розгляду з метою забезпечення суду інформацією, яка характеризує обвинувачену і може бути врахована судом при призначенні покарання, доручити представнику уповноваженого органу з питань пробації в 10 денний строк скласти судову доповідь відносно громадянки С., яку направити на адресу суду [216].

Аналогічні ухвали постановлені Ніжинським міськрайонним судом Чернігівської області у кримінальному провадженні стосовно гр. К, обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 236 КК України [233].

Димитровським міським судом Донецької області у кримінальному провадженні стосовно гр. Ю, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст. 286 КК України [215].

Ріпкінським районним судом Чернігівської області у кримінальному провадженні стосовно гр. Т, який обвинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 286, ч. 1 ст. 135 КК України [217].

Бахмацьким районним судом Чернігівської області у кримінальному провадженні стосовно гр. Б. обвинуваченого у скоєнні злочину, передбаченому ч.1 ст. 268 КК України [223].

Відповідно звіту Державної установи «Центр пробації» за 2018 рік на виконання до уповноважених органів з питань пробації надійшло 35 641 ухвала суду щодо складення досудової доповіді (на 62 % більше ніж за аналогічний період минулого року – 22 151), з них стосовно неповнолітніх – 3335.

Найбільшу кількість вищевказаних ухвал отримано уповноваженими органами з питань пробації Донецької – 3363 або 9 % від загальної кількості отриманих по Україні ухвал та Дніпропетровської областей – 2730 або 8 %.

Найменше надійшло таких ухвал до Волинської – 529, Тернопільської – 269 та Луганської областей – 428, що становить в середньому по 1 % від загальної кількості отриманих по Україні.

Середній показник по Україні кількості отриманих ухвал суду до одного уповноваженого органу з питань пробації становить 64 %.

У 2018 року лише Локачинський районний сектор філії Державної установи «Центр пробації» у Волинській області не отримав жодної ухвали суду про підготовку досудової доповіді.

Загалом по Україні в 2018 р. складено 33 272 досудові доповіді, що становить 93 % від отриманих ухвал суду (за аналогічний період минулого року 20 411 або 92 % від отриманих ухвал).

У 25 608 досудових доповідей (77 %) у висновку вказано про можливість виправлення обвинуваченого без позбавлення волі або обмеження волі на певний строк.

У 23 259 (70 %) випадках обвинувачений брав участь у складенні досудової доповіді. У 2555 (8 %) справах за матеріалами досудової доповіді наявні повідомлення про відмову від участі.

2018 року до органів пробації надійшло на виконання близько 125 ухвал місцевих загальних судів про складення досудової доповіді стосовно

повнолітніх осіб, які обвинувачуються в учиненні особливо тяжкого злочину та тяжкого, нижня межа санкції якого перевищує 5 років позбавлення волі.

Найбільшу кількість ухвал щодо підготовки досудових доповідей стосовно повнолітніх осіб, які обвинувачуються у вчиненні особливо тяжкого злочину та тяжкого, нижня межа санкції якого перевищує 5 років позбавлення волі, отримано органами пробації м. Києва та Київської області (20 або 1,3 % від загальної кількості отриманих ухвал про складення досудової доповіді), Кіровоградської (18 або 1,3 %) та Івано-Франківської областей (10 або 1,4 %).

Близько 76 % таких ухвал отримано щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні тяжкого злочину, нижня межа санкції якого перевищує 5 років позбавлення волі, та 24 % – особливо тяжкого.

З метою забезпечення належного контролю за станом реалізації органами пробації досудової пробації та надання методичної допомоги відділом досудової пробації систематично вибірково запитувались матеріали з органів пробації для проведення досліджень з деяких питань.

Зокрема, вивчалось питання надання висновків про неможливість виправлення без ізоляції від суспільства. Обвинувачені, стосовно яких надані такі висновки, – це особи, які неодноразово засуджені; більшість з них перебуває на диспансерному обліку в нарколога; жоден не має постійного місця роботи; деякі вчинили кримінальне правопорушення під час іспитового строку. Рівні ризику вчинення повторних злочинів і ризики небезпеки для суспільства визначені переважно високі та дуже високі.

Отже, вищезазначені висновки зроблені відносно категорії осіб, які для задоволення своїх життєвих потреб свідомо обирають злочинний шлях, мають наркотичну й алкогольну залежність, не мають бажання змінювати спосіб життя або не мають для цього корисного досвіду та міцних соціальних зв'язків [81].

Ретельний аналіз даних, що містяться у цьому звіті, свідчить про те, що Державна установа «Центр пробації» та її служби на місцях виконують

обов'язки по складанню досудових доповідей по значній кількості кримінальних справ, які розглядаються у підготовчому провадженні і призначаються до судового розгляду.

На наш погляд, складання таких досудових доповідей протирічить вимогам таких основних засад кримінального судочинства, як презумпція невинуватості, яка передбачена у п. 10 ст.7 КПК України, та забезпечення права на захист, яка передбачена п. 13 ст. 7 КПК України.

Виникає питання, чи потрібно на орган пробації, який створено з метою соціальної адаптації засуджених, покласти обов'язок збирати інформацію, що характеризує обвинуваченого, стосовно якого ще не постановлено вирок суду?

На наш погляд, це положення не відповідає завданням підготовчого провадження і протирічить п.4 ч.1 ст. 91 КПК України, яка покладає на слідчого обов'язок доказування «обставин, які впливають на ступень тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження» [114].

Слід підтримати точку зору Т. В. Каткової, яка вважає, що п. 4 ч. 1 ст. 91 КПК України дає детальну відповідь на те, яка інформація про особистість обвинуваченого має міститися у матеріалах кримінального провадження. Тому перекладати на осіб, які не є суб'єктами доказування, обов'язок збору інформації про особистість обвинуваченого (характеристику з місця роботи, характеристику з місця навчання, характеристику за місцем проживання, допит свідків – сусідів, складання акту обстеження житлових умов, витребування довідок тощо) на органи пробації є зайвим і створює умови для корупційних дій з боку посадових осіб органів пробації [99, с. 301]. Слідчий, що розслідує обставини вчиненого підозрюваним кримінального правопорушення, краще усіх обізнаний стосовно джерел, з яких можна отримати доказову інформацію, що характеризує підозрюваного.

Ці джерела відображаються у протоколах допиту самого підозрюваного, допитах свідків, потерпілих, протоколах інших слідчих (розшукових) дій (обшуку, доступу до речей і документів). Вивчення і отримання слідчим даних, що характеризують підозрюваного, впливає на рішення слідчого при обранні запобіжного заходу, при визначенні кваліфікації злочину (ознака повторності). Тому доручати цю діяльність органам пробації є недоцільним і незаконним. До того ж, із зібраними стосовно підозрюваного/обвинуваченого даними він і його захисник мають бути ознайомлені ще до направлення кримінального провадження (кримінальної справи) до суду і мають право заявити клопотання у разі незгоди з отриманою інформацією. Приєднання до справи висновку органу пробації перед судовим розглядом порушує право обвинуваченого на захист.

Згідно вищенаведеному звіту, орган пробації надає висновок про неможливість виправлення деяких категорій осіб без ізоляції їх від суспільства. Вважаємо, що такі висновки є прямим тиском на суд при призначенні покарання, пов'язаного з позбавленням волі і унеможливорює реалізацію обвинуваченим права на справедливий суд, на що зверталася увага Європейським судом з прав людини [57; 61].

Емпіричними даними, отриманими в результаті проведеного опитування, підтверджено, що більшість: 98,5% - суддів, 85,7% - прокурорів, 95,4% - адвокатів вважають не потрібним у підготовчому провадженні призначення судом досудової доповіді.

Тому пропонується, виключити з КПК України п. 6 ч. 3 ст. 314 і ст. 314-1 КПК України та із ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію» речення «та забезпечує суд інформацією, що характеризує обвинуваченого». Оскільки цією інформацією суд має забезпечувати слідчий, який проводив досудове розслідування.

Висновки до розділу 3

Рішення суду про призначення судового розгляду має важливе значення у кримінальному судочинстві, оскільки його законність та обґрунтованість впливають і забезпечують подальший розгляд справи у основній центральній стадії – судовому розгляді.

Розглянуто проблемні питання судового розгляду в режимі відеоконференції; призначення судового розгляду у відкритому чи закритому судовому засіданні; розголошення конфіденційної інформації та призначення судового розгляду судом присяжних. Обґрунтовано, що суд присяжних по кримінальній справі, за якою обвинувачуються особи, підсудні Антикорупційному суду, має складатись із суддів Антикорупційного суду та списку присяжних, які обираються для функціонування Антикорупційного суду.

Запропоновано надати суду право при вирішенні клопотань сторін у підготовчому провадженні вирішувати питання про витребування певних речей та документів; про призначення експертиз; про виклик в якості свідків осіб, якщо у задоволенні такого клопотання було відмовлено на стадії досудового розслідування. Пункт 6 ч. 1 ст. 303 КПК України, передбачає можливість оскарження у підготовчому провадженні дій чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки, передбачених законом. Визначено, що чинний КПК України на відміну від КПК України 1960 року не передбачає підстав та порядку забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві. Тому запропоновано цю прогалину чинного КПК усунути і доповнити параграфом 7 глави 3 «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», в якій викласти коло осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки; їх права та обов'язки, порядок призначення та скасування заходів безпеки, порядок скасування рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки та їх незаконного скасування.

У роботі доведено, що матеріали кримінальної справи мають систематизуватися і формуватися органами досудового розслідування,

особливо це стосується багатоепізодних злочинів вчинених групою осіб, а не працівниками суду, які мають великі навантаження і не розслідували кримінальну справу та не мають часу і відповідного досвіду.

Дані про особистість підозрюваного/обвинуваченого має збирати та досліджувати слідчий на досудовому розслідуванні, що є його обов'язком і входить до предмету доказування, передбаченого п.4 ч.1 ст. 91 КПК України, а не орган пробації, створений для соціальної адаптації вже засуджених осіб до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Приєднання до справи висновку органу пробації перед судовим розглядом порушує право обвинуваченого на захист. Тому пропонується, виключити з КПК України п. 6 ч. 3 ст. 314 і ст. 314-1 КПК України та із ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію» речення «та забезпечує суд інформацією, що характеризує обвинуваченого», оскільки цією інформацією суд має забезпечувати слідчий, який проводив досудове розслідування.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено і вирішено наукове завдання щодо визначення генези та змісту процесуальних рішень судді у підготовчому провадженні, розкрито сутність понять законності, обґрунтованості і вмотивованості процесуальних рішень у цій стадії кримінального процесу, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення нормативного забезпечення правозастосовної діяльності у кримінальному провадженні.

На підставі отриманих в результаті дослідження результатів зроблено наступні висновки:

1. Підготовче провадження є самостійною стадією кримінального процесу, яка у своєму розвитку змінювалась в залежності від форм кримінального судочинства, закріплених в законах (від Руської правди до КПК України 2012 року). На підставі ґрунтовного аналізу сучасного кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн, зокрема, тих, що входили до складу СНД, зроблено висновок, що основними завданнями цієї стадії процесу залишаються контроль за досудовим розслідуванням та підготовка до основного судового розгляду.

Доведено, що формулювання процедури підготовчого провадження, визначене у ст. 314 КПК України має суттєві вади, оскільки не передбачає надходження до суду разом з обвинувальним актом усіх матеріалів досудового розслідування, що впливає на прийняття суддею обґрунтованого та вмотивованого рішення. Винесення невмотивованого судового рішення, згідно із практикою Європейського суду з прав людини є порушенням права на справедливий суд, гарантованого ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист з прав людини та основоположних свобод.

2. Визначено, що вживана у чинному КПК України термінологія «кримінальне провадження» як діяльність правоохоронних та судових органів та як матеріали (паперові носії), в яких зафіксовані результати такої

діяльності, є повторною і породжує багато незручностей та неточностей у правозастосовній практиці, тому запропоновано цю термінологію привести у відповідність з термінологією, яка вживається у рішеннях Європейського суду з прав людини, а саме: матеріали кримінального провадження йменувати «кримінальною справою».

3. Надано поняття законності рішень у підготовчому провадженні, яка полягає у суворому дотриманні вимог Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства, та правил застосування положень Кримінального закону щодо кваліфікації дій обвинуваченого. Обґрунтованість рішення у підготовчому провадженні має бути заснована на доказах, зібраних сторонами у досудовому розслідуванні, викладених та проаналізованих у підсумкових документах: прокурором – в обвинувальному акті або клопотанні про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, захисником – у захисному висновку, які мають бути представлені сторонами і розглянуті судом у підготовчому провадженні.

4. Доведено, що передбачена у ст. 291 КПК України форма і зміст обвинувального акту, а у ст. 292 КПК України форма та зміст клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру не відповідають вимогам обґрунтованості і вмотивованості і, як наслідок, законності, оскільки не забезпечують реалізацію конституційного принципу доведеності вини, передбаченого п. 10 ч. 1 ст. 17 КПК України, та не відповідають вимогам ст. 110 та ст. 94 КПК України. Пропонується передбачити у КПК України вимоги обґрунтованості і вмотивованості до цих підсумкових рішень досудового розслідування, аналогічним вимогам до таких рішень, як постанова слідчого/прокурора, ухвала та вирок суду.

5. Обґрунтована можливість повернення прокуророві на додаткове розслідування лише із стадії підготовчого провадження обвинувального акту та клопотання про застосування примусових заходів медичного або

виховного характеру, матеріалів кримінального провадження у разі помилкової кваліфікації дій обвинуваченого та суттєвої неповноти досудового розслідування за клопотанням однієї або обох сторін.

6. Доведено, що розгляд угод у підготовчому провадженні не відповідає завданням цієї стадії кримінального процесу, а являє собою особливий вид провадження у суді першої інстанції і має бути передбачений у главі 35 КПК України, оскільки при затвердженні угод суд має з'ясовувати (шляхом допиту обвинуваченого та дослідження доказів, наданих сторонами) перелік питань, зазначених у ст.ст. 469, 471, 472 КПК України.

7. Пропонується доповнити ст. 314 КПК України положенням про те, що рішенням суду у підготовчому провадженні може бути зупинення призначення судового розгляду за підставами, передбаченими у ст. 335 КПК України (у разі тяжкої хвороби обвинуваченого та у зв'язку з оголошенням його розшуку).

8. Доведено, що закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності за ст.ст. 45 – 49 КК України не можна віднести до підготовчого провадження, оскільки судом мають бути досліджені докази, що підтверджують винуватість особи у вчиненні злочину. Тому норми, що регулюють порядок закриття кримінального провадження зі звільненням від кримінальної відповідальності, пропонується виділити в окремий параграф глави 30 КПК України, в якому зосередити норми ст.ст. 285, 286 чинного КПК України. А ст. 288 КПК України викласти у наступній редакції: «Розгляд судом у спрощеному порядку клопотання прокурора у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності з постановленням вироку».

9. Визначення підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду та підсудності кримінальних проваджень, що розслідувалися на територіях Донецької та Луганської областей, має здійснюватись на підставі ухвали, оскільки чинний КПК України не визначає форму рішення місцевого суду про підсудність (подання чи ухвали).

Запропоновано, ч. 2 ст. 34 КПК України викласти в наступній редакції: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного апеляційного суду вирішується колегією суддів суду апеляційної інстанції на підставі ухвали місцевого суду не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали, про що постановляється вмотивована ухвала».

10. Обґрунтовано, що рішення суду про призначення судового розгляду має забезпечувати подальший розгляд справи у основній центральній стадії – судовому розгляді. Рішення судді у підготовчому провадженні щодо призначення судового розгляду в режимі відеоконференції, у відкритому чи закритому судовому засіданні, обмеження розголошення конфіденційної інформації та призначення судового розгляду судом присяжних, має ґрунтуватися на доказах, зібраних у досудовому розслідуванні, та враховувати клопотання, заяви та думку як сторони обвинувачення, так і сторони захисту.

11. З метою забезпечення можливості оскарження у підготовчому провадженні дій чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки, передбачених законом, запропоновано КПК України доповнити параграфом 7 глави 3 «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», в якій визначити коло осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки, їх права та обов'язки, порядок призначення та скасування заходів безпеки, скасування рішень про відмову у застосуванні заходів безпеки та їх незаконного скасування.

12. Засада розумності строків під час кримінального провадження, визначена ст. 28 КПК України, впливає із завдання швидкого розслідування і судового розгляду, що забезпечує кожному право на справедливий суд. Пропонується встановлення у КПК України строку, протягом якого має бути призначено підготовче провадження (десять діб з дня надходження справи до суду і тридцять діб – у разі складності справи).

13. Чинний КПК України не передбачає переліку питань, які мають бути з'ясовані суддею у підготовчому провадженні, а також не визначає порядок формування складу суду при колегіальному розгляді кримінальної справи. Запропоновано доповнити КПК України статтею «Питання, які з'ясовуються суддею у підготовчому провадженні».

14. Доведена необхідність реформування процесуального порядку завершення досудового розслідування. Покладення на органи досудового слідства обов'язку щодо систематизації усіх матеріалів кримінальної справи, складання обґрунтованого та вмотивованого обвинувального акту чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, ознайомлення з ними усіх учасників кримінального провадження, надання можливості стороні захисту складання свого захисного висновку у разі незгоди з цими документами. Після чого усі матеріали кримінальної справи мають бути направлені до суду.

15. У роботі доведено, що дані про особистість підозрюваного/обвинуваченого має збирати та досліджувати слідчий під час досудового розслідування, що є його обов'язком і входить до предмету доказування, передбаченого п.4 ч.1 ст. 91 КПК України, а не орган пробації, створений для соціальної адаптації осіб, вже засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Приєднання до справи висновку органу пробації перед судовим розглядом порушує право обвинуваченого на захист. Тому пропонується, виключити з КПК України п. 6 ч. 3 ст. 314 і ст.314-1 КПК України та з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про пробацію» речення «та забезпечує суд інформацією, що характеризує обвинуваченого», оскільки цією інформацією суд має забезпечувати слідчий, який проводив досудове розслідування.

У дисертації містяться також інші положення і висновки щодо підвищення якості рішень судді/суду у підготовчому провадженні. Дисертанткою у додатку 1 викладені пропозиції удосконалення норм КПК України, які стосуються підготовчого провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдюков М. Г. Судебное решение. М.: Госюриздат, 1959. 231 с.
2. Алексеев С. С. Общая теория права. Т.2 М.: Юрид.лит.,1982. 359 с.
3. Аленін Ю. П. Прийняття процесуальних рішень за новим кримінальним процесуальним законодавством України: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2012. 137 с.
4. Аленін Ю., Лукашкіна Т. Кримінальне судочинство як сфера захисту публічних та приватних інтересів. Юридичний вісник. 2011. №4. С. 68-73.
5. Бабаєва О.В Підготовче провадження у системі стадій кримінального процесу України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. юрид. універ. ім. Я. Мудрого. Х., 2019. 22с.
6. Бабаєва О. В. Особливості доказування в підготовчому провадженні за новим кримінальним процесуальним кодексом України. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет конференції, (27 листопада 2013 року, м. Одеса). Одеса: «Юридична література». 2013. 504 с.
7. Бабаєва О. В. Особливості підготовчого провадження у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Сучасний стан та перспективи розвитку сектору безпеки України: публічно-правові аспекти (16 квітня 2015 року, м. Харків) : збірка наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: «Плеяда», 2015. 334с.
8. Бабаєва О.В. Щодо необхідності визначення питань, які з'ясовує суддя у підготовчому провадженні. Правове життя сучасної України: матеріали міжнародної наук.-практ. конференції, присвяч.. ювілею академіка С.В.Ківалова, 16-17 травня 2014 р. м. Одеса у 2-х т. Одеса: «Юридична література». 2014. Т.1. С.709-712.

9. Бабаєва О.В. Еволюція стадії підготовчого провадження у кримінальному процесуальному праві України. Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. № 1(8). С. 225-235.
10. Бабаєва О.В. Закриття кримінального провадження в стадії підготовчого провадження. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. вип. 3. Т.2. С. 114-117.
11. Бабаєва О.В. Підготовче провадження як самостійна стадія в системі кримінального судочинства України. Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія «Право». 2015. Вип. 35.Т.3. Ч. 2.С. 126-132.
12. Бажанов М.И. Законность и обоснованность основных судебных актов в советском уголовном судопроизводстве : дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Х., 1967. 474 с.
13. Бажанов М. И. Законность и обоснованность основных судебных актов в советском уголовном судопроизводстве : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 1967. 34 с.
14. Бажанов М. И. Проверка законности и обоснованности определений вышестоящих судов (процессуальные нарушения как основания отмены). Ученые записки Харьковского юридического института. 1955. Вып. 6. С.85-98
15. Бажанов М. И. Предание суду в уголовном процессе. Х.: Юрид. лит, 1975. 75 с.
16. Барабаш Т. М. Суд як суб'єкт правозастосування при ухваленні судових рішень у кримінальному провадженні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 2. С. 84-88.
17. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Вісник Асоціації кримінального права України. 2013. Вид. 1. С.185-207.
18. Безпалый Т. Скасування повідомлення про підозру. URL: <https://www.slideshare.net/UBA-komitet/ss-82152470>.
19. Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. К. : «Юридична думка», 2007. 992с.

20. Вільгушинський М. Й. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції України: актуальні проблеми впровадження та застосування. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2012. № 6 (9). С. 97-112.
21. Вітфілд Д. Вступ до служби пробації: монографія. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Атіка, 2004. 236 с.
22. Вовк М. Проблемні питання стосовно повернення прокурору судом обвинувальних актів та шляхи їх вирішення. Вісник прокуратури. 2019. Вип. 2. С. 57-63.
23. Гапотченко Г. М. Окремі питання процедури підготовчого судового провадження за новим кримінальним процесуальним кодексом України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Є. О. Дідоренка. - 2012. №4. С.93-100.
24. Геселев О. В. Концепції праворозуміння та проблеми обґрунтування процесуальних рішень у кримінальному судочинстві. Філософсько-правовий аспект. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2006. № 2. С. 179-184.
25. Глинська Н. В. Класифікація кримінальних процесуальних рішень та її значення для визначення специфіки стандартів їх доброякісності. Питання боротьби зі злочинністю. 2014. Вип. 27. С. 142-155.
26. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. К.: Видавництво «Істина», 2014. 588с.
27. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень : дис. ... д-ра юрид наук: 12.00.09. Харків, 2015. 462 с.
28. Глинська Н. В. Обґрунтованість рішень у кримінальному процесі : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 20 с.
29. Глобенко Г. І. Закриття кримінального провадження з nereабілітуючих підстав : автореф. дис. ... канд.. юрид наук : 12.00.09. Х., 2007. 20 с.

30. Гловюк І. В. Деякі аспекти доказування у кримінальному провадженні на підставі угод. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3. С. 343-346.
31. Гончар В. П. Мета та підстави обмеження гласності судового процесу. Вісник академії адвокатури. 2014. № 1 (29). Том 11. С.70-77.
32. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15>.
33. Гришин Ю. О. Закінчення досудового слідства із складанням обвинувального акта : автореф. дис.. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2000. 19 с.
34. Грошевой Ю. М. Законность и обоснованность приговора советского суда: дисс. ... канд. юрид. Наук : 12.00.09. Харків, 1965. 308 с.
35. Грошевой Ю. М. Законность и обоснованность приговора советского суда: автореф. дис.. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 1965. 21 с.
36. Грошевой Ю. М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе. Х.: «Вища школа», 1979. 149 с.
37. Грошовий Ю. М. Кримінальний процес України. Харків : Право, 2000. 480 с.
38. Гультай М. М. Виявлення і виправлення слідчих та судових помилок у кримінальному процесі України (стадії досудового розслідування, попереднього розгляду справи суддею, судового розгляду та апеляційного провадження): монографія . Харків : Вид-во «Кроссруд , 2008. 184 с.
39. Гуртиева Л. Н. Законодательное закрепление оснований отложения уголовного производства судом первой инстанции в новом УПК Украины. Юридичний вісник. 2013. № 1. С. 87 – 93.
40. Гуртиева Л. Н. Законодательное закрепление оснований приостановления уголовного производства судом первой инстанции в новом УПК Украины. Актуальні проблеми держави та права: збірник наукових праць. Голов. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В.М. Дрьомін. Одеса: Юридична література, 2013. Вип. 69. С. 112-121.

41. Гуртієва Л. М. Засоби збирання та перевірки доказів судом на стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових статей. Чернівці, 2015. № 4. С. 306-314.
42. Гуртієва Л. М. Аналіз положень ч. 2 ст. 110 КПК України щодо видів судових рішень. Правова держава. 2016. № 23. С. 125 – 129.
43. Гуртієва Л. М. Наукові концепції підстав прийняття судових рішень у кримінальному судочинстві. Молодий вчений. 2016. № 7 (34) липень. С. 238 – 241.
44. Гуртієва Л. М. Правова природа та поняття судового рішення у кримінальному провадженні України. Правова держава. 2016. № 22. С. 116 – 121.
45. Гуськова А. П. Процессуальные решения в современном уголовном судопроизводстве. Их правовая природа и особенности. Вестник ОГУ. 2011. № 3. С. 49-53.
46. Дубинский А. Я. Правовые и организационные проблемы исполнения процессуальных решений следователя : автореф. дис.. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1984. 46 с.
47. Дячук С. Стадія підготовчого провадження та її особливості. Слово національної школи суддів. 2013. № 4 (5). С.131 – 138.
48. Дячук С. І. Застосування кримінального процесуального законодавства на підготовчому провадженні у суді першої інстанції. Наукові записки: Юридичні науки. 2013. Т.144 – 145. С.142 – 146.
49. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_036.
50. Єгоров В. С. Освобождение от уголовной ответственности : монографія. Нижний Новгород. 2003. 191 с.
51. Єні О. В., Матієк Л. Г. Підготовче провадження як елемент судового провадження в суді першої інстанції. Часопис Київського університету права. 2013. № 2. С. 286-289.

52. Жук О. В. Узагальнення причин повернення обвинувальних актів з підготовчого судового засідання районними судами міста Києва за період часу з дня набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року по 31 березня 2014 року. URL : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/29/>.
53. Загальна декларація прав людини : резолюція Генеральної асамблеї ООН від 10.12.1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
54. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 20.03.1991 р. №872-XII. URL : https://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141587.html.
55. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3855-12>.
56. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
57. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини : Закон України»: від 23 лютого 2006 р. 3477-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_036 10.
58. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2447-19>.
59. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених : Закон України від 07.09.2016 р. № 1492-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1492-19>.
60. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
61. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України: № 192-VIII від 12.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/192-19>.
62. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: sfs.gov.ua/diyalnist/-/dpa-i-gromadskist/normativno-pravova...u.../53366.html.

63. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. ст.93.
64. Про ратифікацію Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>.
65. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402– VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
66. Замкова Я. В. Висновок експерта як одна із підстав обґрунтованості рішення суду в стадії підготовчого провадження. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару (01 грудня 2017 року). Львів: ЛьвДУВС. 2017. С. 39 – 41.
67. Замкова Я. В. Виникнення та значення стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Ужгород, 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 103 – 106.
68. Замкова Я. В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». Одеса, 2015. Вип. 18. Т.2. С. 152 – 154.
69. Замкова Я. В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». Одеса, 2016. Вип. 19. С. 162 – 164.
70. Замкова Я. В. Обвинительный акт – итоговый документ досудебного расследования (сравнительный анализ). Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 14 квітня 2016 року. Одеса : ОДУВС, 2016. С. 58 – 60.

71. Замкова Я. В. Обвинувальний акт - як підстава підготовчого провадження у суді першої інстанції. Науковий вісник Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ: збірник наукових праць. 2016. №2 (81). С. 266 – 274.
72. Замкова Я. В. Особливості складання реєстру матеріалів досудового розслідування. Сучасна кримінально-правова політика України : законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи подолання) : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016). Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. С. 72 – 74.
73. Замкова Я. В. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень за ст. 366 КК України. Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України : сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали науково-практичної конференції , 11 грудня 2015. Х. : Право, 2015. С. 50 – 56.
74. Замкова Я. В. Повноваження адвоката у контрольно-судовому провадженні. Актуальні проблеми реформування адвокатури України: круглий стіл (Харків, 3 червня 2016). Х., 2016. С. 4.
75. Замкова Я. В. Правові якості рішень суду в підготовчому провадженні. Матеріали науково-практичної конференції (Одеса, 07 квітня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 69 – 72 .
76. Замкова Я. В. Проблемні питання щодо можливості призначення експертизи в підготовчому провадженні. Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. , присвяченої 100 – річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки та техніки України М. В. Салтевського (Харків, 7-8 листопада 2017р.). Харків: Право, 2017. С. 33.
77. Замкова Я.В. Складання досудової доповіді органом пробації. Міжнародне право: матер. між нар. наук. практ. конф. (Одеса, 25.11.2016р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 72 – 75

78. Замкова Я. В. Кримінальне провадження чи кримінальна справа – проблеми термінології за КПК України. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 року). Тернопіль: Вектор, 2019. Т. 1. – С. 298 – 299.
79. Замковая Я. В. Законность и обоснованность решений суда о розыске обвиняемого в подготовительном производстве. *Legea si viata, Publicatie stiintifico-pructica*. Moldova. 2016. № 12/3. С. 27-30.
80. Захаров Д. О. Рішення апеляційного суду та їх правові властивості. Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 квіт. 2002 р.). Київ–Харків : Юрінком-Інтер, 2002. 288 с.
81. Звіт за 2019 р. : Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=197.
82. Зейкан Я. Як бути адвокату, котрий уже в суді вступає в справу та якому не відкривалися матеріали останньої під час досудового слідства? URL: kdka.org.ua/2016/01/16/.
83. Зеленецкий В. С., Глинская Н. В. Теория и практика обоснованности решений в уголовном процессе. Серия «Юридичний радник». Харьков: Страйд, 2006. 336 с.
84. Землянська В. В. Кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, Гетьманату Скоропадського та Директорії : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2002. 172 с.
85. Зражевська Н. О. Розвиток інституту попереднього розгляду справи у кримінальному судочинстві. Науковий вісник Київського Національного університету внутрішніх справ. 2008. № 3. С. 163 – 173.
86. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні. К.: Юрінком Інтер, 2017. 545 с.
87. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах : затв. наказом Держ. суд. адміністрації від 17.12.2013 р. №173. URL: <https://court.gov.ua/instructions/>.

88. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 листопада 2012 р. №1640/0/4-12 «Про деякі питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1640740-12>.
89. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 10-1717/0/4-12 від 11 листопада 2012 року «Про деякі питання порядку судового провадження з перегляду судових рішень у суді апеляційної інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1717740-12>.
90. Інформаційний лист ВССУ «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України»: від 03.10.2012 р. № 223-1430/0/4-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1430740-12>.
91. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.14.2013 р. № 223-558/0/4-13 «Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223- 1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод». URL: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html.
92. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2012 р. № 223-1446/0/4-12 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». URL: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html.
93. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 р. № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». URL: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html

94. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод». URL: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html.
95. Калиновський К. Б. Уголовный процесс зарубежных государств: учеб. пособие. Петрозаводск, 2000. 37 с.
96. Калужинський О. В. Оціночна діяльність судді у підготовчому провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид наук: 12.00.09. Львів, 2015. 20 с.
97. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практич. посіб. Х.: Право, 2011. 136с.
98. Каткова Т. В. Чи відповідає форма і сутність обвинувального акту засадам кримінального судочинства. Кримінальне провадження : новації процесуальної теорії та криміналістичної практики (матеріали науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2013 року, м. Сімферополь-Алушта). Таврійський нац. ун-т імені В.І. Вернадського. Сімферополь : ДІАЙП, 2013. 185 с.
99. Каткова Т. В. Чи потрібна досудова доповідь органу пробації у судовому розгляді? Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі: матеріали ІХ Міжнародної науково - практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет (1 березня 2019 р.). Тернопіль: Вектор, 2019. Т. 1. 394 с.
100. Ковтун Н. Н. Генезис института предания суду в российском уголовном процессе. Уголовное судопроизводство: теория и практика. М.: Юрайт, 2011. С. 745–767.
101. Когутич І. І. Судові рішення в кримінальному провадженні: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. 183 с.
102. Кожухар В. Європейські правила пробації та реформування кримінально-виконавчої служби України. Вісник прокуратури. 2018. № 10. С.84-91.

103. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
104. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. Амстердам – Київ, 1996. С. 12 – 17.
105. Конституція України (з постатейними матеріалами). Х.: Інтеллект-Прогрес, 2007. 676 с.
106. Коршунов А. М. Отражение, деятельность, познание. М., 1979. 216 с.
107. Котнюк Ю. Реалізація положень нового Кримінального процесуального кодексу, як і передрікали скептики, викликає безліч питань. Сьогодні поговоримо про наслідки ліквідації такого інституту, як повернення кримінальної справи на додаткове розслідування і заміни його іншим, закладеним у новий КПК, механізмом. URL: <http://cripo.com.ua/likbez?p=147162>.
108. Котубей І. І. Фактичні обставини кримінального провадження та їх встановлення судом першої інстанції. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2014. № 7. С. 208 – 211.
109. Крет Г. Р. Теоретичні, правові та прикладні аспекти закриття кримінальних справ у суді : автореф. дис. ... канд.. юрид наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 20 с.
110. Кривонос І. С. Інститут зупинення досудового розслідування у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд.. юрид наук : 12.00.09. Х., 2015. 20 с.
111. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошовий та ін.; за заг. ред.. В.Я. Тацій та ін. Х.: Право, 2013. 824 с.
112. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI : станом на 12.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2921>.
113. Кримінальний процесуальний кодекс України. Х. :Одисей, 2012. 360 с.

114. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т.- Т. 1 / О.М. Бандурка та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, та ін. Х.: Право, 2012. 768 с.
115. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2-х т. / Є.М. Блажківський та ін.; за заг. ред. В.Я.Тація, та ін. Т. 2. Х.: Право, 2012 . 664с.
116. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред.. С.В, Ківалова та ін. Харків: Одисей, 2013. 1104 с.
117. Кримінальний процесуальний кодекс: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Гончаренко та ін. К. : Юстиніан, 2012. 1224 с.
118. Кримінально-процесуальне право України: підручник / За заг. ред. Ю.П. Аленіна. Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. 816 с.
119. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28.12. 1960 р. № 1001-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1001-05>.
120. Кричун Ю.А., Степанов П.С. Проблемні питання зупинення судового провадження. Держава та регіони. Серія «Право». 2015. №2 (48). С.41 – 45.
121. Крушинський С. Проблеми подання доказів на стадії підготовчого провадження в суді першої інстанції. Слово національної школи суддів України. 2015. № 2(11). С. 110-118.
122. Крушинський С. А. Проблеми подання доказів у стадії підготовчого провадження. Молодий вчений (Юридичні науки). 2015. № 2 (17). С. 787-790.
123. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. К.: «Дрім Арт», 2013. 224 с.
124. Легких К. В. Використання недоліків обвинувального акту стороною захисту як форма кримінального позову. Кримінальне провадження : новації процесуальної теорії та криміналістичної практики: матеріали науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2013 року, м. Сімферополь-Алушта / відповід. ред. М.А. Михайлов, Т.В. Омельченко. Сімферополь : ДІАЙП, 2013. 185 с.

125. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 жовтня 2012 року №223-1430/0/04-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2012. № 6. С.8.
126. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 квітня 2013 року №511-550/0/4-13 «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0511740-13>.
127. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник. К.: Істина, 2014. 432с.
128. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014. 280 с.
129. Лукашкина Т. В. Доказывание как этап правоприменительного процесса. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса). Одеса: Юридична література, 2013. С. 30-36.
130. Лукашкіна Т. В. Роль суду в доказуванні у кримінальному процесі (за проектом КПК). Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Одеса: Фенікс, 2012. Т. 2, С. 401 – 403.
131. Лупинская П. А. Законность и обоснованность решения в уголовном судопроизводстве. М.: Изд-во ВЮЗИ, 1972. 79 с.
132. Лупинская П. А. Решение в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство и практика. М.: Юрист, 2006. 174 с.
133. Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и форма. М.: Юрид. лит., 1976. 168 с.
134. Лупинская П. А. Судебные решения: содержание и форма. Российская юстиция. 2001. № 11. С. 57 – 60.

135. Луцик В. Інститут повернення кримінальної справи прокурору: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: [http:// revolution.all.ru/ law/ 00277706_0.html](http://revolution.all.ru/law/00277706_0.html).
136. Маланчук М. П. Пробація в Україні: бути чи не бути. «Молодий вчений». Сумський державний університет. 2016. № 12 (40). С. 598 – 601 .
137. Маляренко В. Т. Щодо повернення судом кримінальної справи на додаткове розслідування та прокурору. URL: [www.viaduk.net/clientsvsu/vsu/nsf/\(print\)/BB26D3638749C1B4C2257AF4003ACFD5](http://www.viaduk.net/clientsvsu/vsu/nsf/(print)/BB26D3638749C1B4C2257AF4003ACFD5)
138. Меркулова В. Міжнародні тенденції реформування кримінального законодавства. Південноукраїнський правничий часопис. 2008. №4. С. 51 – 54.
139. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением. Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. URL: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/R_ebook.pdf.
140. Михеєнко М.М. Кримінальний процес України. 2–е вид. перероб, допов./ М.М. Михеєнко та ін. К.: «Либідь», 1999. 536 с.
141. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ упоряд. Ю.К. Качуренко. 2-ге вид. К. : Юринформ, 1992. 200 с.
142. Мірошніченко Ю. Проблеми судового розгляду в кримінальному провадженні: організаційно-підготовчий аспект. Слово національної школи суддів. 2013. №4(5). С.139 – 144.
143. Мірошніченко Ю. Ще раз про тактико-організаційну діяльність суду на стадії підготовчого провадження. Юридичний вісник. 2015. №1. С.148 – 152.
144. Модельный уголовно-процессуальный кодекс для государств – участников Содружества Независимых Государств, принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества

Независимых Государств 17 февраля 1996 г. URL: www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/ihl-nat-2.htm.

145. Про затвердження порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі : наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 р. №1348/5/572. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14/print1459452471847019>.

146. Про затвердження Порядку складання досудової доповіді : наказ Міністерства юстиції України від 27 січня 2017 року № 200/5. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.

147. Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження) / Н.О. Марчук та ін.; за ред. Н.О. Марчук. К.: Арт-Дизайн, 2015. 248 с.

148. Обвинувальний акт відносно клієнта адвоката Литвинця Ю.В. за клопотанням захисника повернуто прокурору. URL: <http://advokat-litvinec.zp.ua/obvinuvalnij-akt-vidnosno-kliyenta-advokata-litvintsya-yu-v-za-klopotannyam-zahisnika-povernuto-prokuroru/>.

149. Оверчук С. В. Поняття та види підсудності в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид наук: 12.00.09. К, 2005. 20 с.

150. Олефір Л. І. Генезис виникнення пробації як форми соціально-правового контролю за засудженими. Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи їх подолання): матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016 року). Дніпропетровськ, 2016. С. 320 – 322.

151. Орловская Н. Уголовно-правовые санкции: проблемы определения, классификации и функционального анализа. Одесса: Юрид.лит. 2010. 296 с.

152. Отчак Н. Я., Малицька Н. В. Процесуальний порядок та умови зупинення кримінального провадження у суду першої інстанції. «Молодий вчений». 2017. №7(47). С. 384 – 389.

153. Повзик Є. В. Актуальні питання ухвалення судового рішення за результатами розгляду угоди про визнання винуватості. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 5. С. 288 – 291.

154. Пожар В. Г. Інститут підсудності у кримінальному провадженні: сутність, призначення та недоліки правової регламентації. Порівняльно-аналітичне право. 2017. №1. С. 245 – 248.
155. Пожар В. Г. Суб'єктивні та об'єктивні фактори в механізмі прийняття рішень у кримінальному судочинстві. Часопис Академії адвокатури України. 2012. №1 (14). URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2012-1/12pvguks.pdf>.
156. Пономаренко Д. Заперечення захисника на обвинувальний акт. URL: <http://blog.liga.net/user/ponomarenko/article/21136.aspx>.
157. Пономаренко Д. Повернення обвинувального акту прокурору. Підстави та процесуальні значення. URL: <http://blog.liga.net/user/ponomarenko/article/21136.aspx>.
158. Попелюшко В. О. Судовий розгляд кримінальної справи. Навчальний посібник. Острог, 2003. 196 с.
159. Попелюшко В. О. Щодо питання підсудності кримінальних справ у проекті КПК. Проблеми кримінального процесу та захисту у кримінальній справі: збірник наукових статей. Острог: «Острозька академія», 2008. 400с.
160. Попелюшко В. О. Формування кримінальної справи на стадії судового провадження. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. №1. С.44 – 49.
161. Посібник з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві. – К.: Ваіте, 2016. – 206 с.
162. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. №11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.
163. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 грудня 2011 р. № 15 «Про судову практику застосування статей 400-11–400-18 Кримінально-процесуального

кодексу

України».URL:

http://sc.gov.ua/ua/postanovi_plenumu/postanovaid_23122011_roku_%E2%84%96_15_pro_sudovu_praktiku_zastosuvannja_statej_40011_%E2%80%93_40018_kriminalnopr.html .

164. Постанова Пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01 березня 2013 року № 7 «Про підсумки роботи судів цивільної і кримінальної юрисдикції у 2012 році та завдання на 2013 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>.

165. Постанова Пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.

166. Пошва Б. М. Судовий контроль за дотриманням конституційних прав особи під час досудового розслідування кримінальної справи: практика та проблеми вдосконалення. Вісник Центру суддівських студій. 2005. № 4–5. С. 8–15.

167. Права за якими судиться малоросійський народ / відповід. ред. та автор перед. Ю.С. Шемшученко. К., 1997. 547 с.

168. Правила Ради Європи про пробації : Рекомендація CM/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам (Прийнята Комітетом Міністрів 20 січня 2010 року) URL: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2010\)1%20Ukrainian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2010)1%20Ukrainian.pdf).

169. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах»: Закон України від 16 червня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 4. Ст. 22.

170. Про залишення без змін рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 19 липня 2017 року №261/0/15-18 про притягнення Особа 1 до дисциплінарної відповідальності : Рішення Великої

Палати Верховного Суду України від 30 січня 2018 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua> › supreme › pro_sud › velyka_palata.

171. Рекомендація № CM/(2010)1 Комітету міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи з пробації. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>

172. Розпорядження Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 2.09.2014 р. №2710/38-14 «Про визначення підсудності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v2710740-14>

173. Розпорядження Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Про зміну територіальної підсудності справ від 25.01.2016 № 6/0/38-16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69486069>.

174. Рось Г. В. Закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд.. юрид наук : 12.00.09. К, 2009. 20 с.

175. Сиза Н. Підстави та порядок направлення кримінального провадження з одного до іншого суду. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2013. № 1(10). С.126 – 133.

176. Сиза Н. П. Завдання суду в стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. № 2 (10).С. 1 – 13.

177. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14>.

178. Сіроткіна М. В. Щодо проблемних питань укладення угод в кримінальному провадженні. Адвокат. 2014. №3(162). С.32 – 36.

179. Сийпловіч М. В. Повернення обвинувального акту прокурору: сучасні проблеми та шляхи вирішення. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 2. С.298 – 301.

180. Слінько С. В. Проблеми повернення кримінальної справи на додаткове розслідування. Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. 2012. № 3. С.217 – 221.

181. Смалюк Р. Прогалини процесуального регулювання підготовчого судового провадження під час розгляду обвинувального акта в спрощеному провадженні. *Visegrad Jouman on Human Rights*. 2017. №1/2. С.147 – 153.
182. Смирнов А. В. Разграничение понятий предмета доказывания и фактических оснований для принятия решений по уголовным делам. *Вестник ЛГУ. Экономика, философия, право*. Л.: ЛГУ, 1984. Вып. 2. С. 69 – 73.
183. Смирнов А. В. Достаточность фактических оснований уголовно-процессуальных решений. *Правоведение*. 1983. № 5. С. 80 – 86.
184. Смоков С. М. Внутрішні переконання слідчого і його роль при прийнятті процесуальних рішень: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / КНУ. К, 2002. 231 с.
185. Стемковський Д. Б. Урахування практики європейського суду з прав людини при продовженні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час судового або апеляційного розгляду. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності органів прокуратури і суду: викладання та перспективи: матеріали 1 Міжнародної наук.-практ. конференції (13 червня 2018 р.)*. К., 2018. С. 167 – 168.
186. Сулейменова Г. Ж. Предание обвиняемого суду как самостоятельная стадия уголовного процесса. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34292798.
187. Тайлієва Х. Р. Судові рішення у кримінальному процесі: дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / НАВС. К., 2016. 211 с.
188. Тахтаров М. П. Проблема обов'язкової участі прокурорів у підготовчому провадженні у кримінальному процесі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 227 – 230.
189. Тахтаров М. П. Юридична сутність підготовчого провадження у кримінальному процесі. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 6. С. 207 – 210.

190. Тітко І. А. Захист інтересів учасників угод у кримінальному провадженні: питання теорії та практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 28. Т.3. С. 128 – 133.
191. Тлумачний словник української мови / під ред. А .О. Івченко. Х.:Фоліо, 2001. 540 с.
192. Толочко А. Н. Роль мотивировки в обеспечении законности, обоснованности и справедливости актов социалистического правосудия, выносимых судом первой инстанции по уголовным делам: автореф. дисс. канд. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 1985. 16 с.
193. Трофименко В.М. Особливості порядку підготовчого провадження за КПК України. Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія «Право». 2014. Вип. 27. Т. 3. С. 138 – 142.
194. Туляков В. Шляхи гармонізації кримінального законодавства. Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. / за ред. Д. В.Ягунова. Одеса, 2009. Вип. 5. С. 39 – 42.
195. Туляков В. Шляхи кримінально-правового регулювання. Шлях до кримінології. Пам'яті А. П. Закалюка: збірник матеріалів (Національна академія правових наук України. Координаційне бюро з проблем кримінології та кримінологічних досліджень). К.; Запоріжжя, 2010. 188 с.
196. Уголовно-процессуальный закон Латвийской Республики от 21.04.2005 г. URL : http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html.
197. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики от 14 июля 2000 года № 907-ІІ URL: https://www.unodc.org/tldb/pdf/Azerbaijan_Code_of_Criminal_Procedure_in_Russian_Full_text.pdf .
198. Уголовно-процессуальный кодекс Грузии от 09.10.2009 г. URL: https://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_-09_10_2009.pdf.
199. Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. Китайской Народной Республики от 11.01.2016. URL: <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd/t1330729.htm>.

200. Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 24 мая 1999 г. URL: http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241915.
201. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения от 01.07.1998. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus>
202. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 г. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852
203. **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** URL: <https://www.twirpx.com/file/2063298/>.
204. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14.03.2003 г. URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=326970>.
205. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан от 01.04.2010 г. URL: http://abg.la/upload/iblock/bbc/ugolovno-procesualnii_kodeks_rt.doc.
206. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан от 22.09.1995 г. URL: http://lex.uz/pages/getpage.aspx?lact_id=111463.
207. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073942>.
208. Уголовно-процессуальный кодекс Туркменистана от 18 апреля 2009 г. URL: www.legislationline.org/download/action/download/id/.../Turkmenistan_CC_ru.pdf.
209. Уголовно-процессуальный кодекс Эстонии. URL: <https://www.legislationline.org/ru/documents/id/20082>.
210. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь. URL: kodeksy.by/ugolovno-processualnyy-kodeks
211. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України у питаннях та відповідях.:навч. посіб. К.: Видавець, 2012. 275 с.

212. Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276 «Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
213. Университетский человек: памяти Юрия Васильевича Астафьева / под. ред.. А.Ю. Астафьева. Воронеж.: Издательский дом ВГУ, 2018. 432 с.
214. Устав уголовного судопроизводства 1864 года. М.; Берлин: Директ-Медия, 2015. 646 с.
215. Ухвала Димитровського міського суду Донецької області у справі №226/11730/17 від 13 жовтня 2017 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69511360>.
216. Ухвала Дніпровського районного суду м. Дніпродзержинська у справі №209/1871/17 від 6 жовтня 2017р URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review//693663576>.
217. Ухвала Ріпкінського районного суду Чернігівської області у справі №743/774/15-к від 13 жовтня 2017 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/695510652>.
218. Ухвала Сватівського районного суду Луганської області від 31 серпня 2018 року у справі № 433/700/18. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/76170667/>.
219. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області у справі за №296/1113/16-к від 29 лютого 2016 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56163928>.
220. Ухвала Апеляційного суду Миколаївської області. у справі за №484/186/16-к від 12 лютого 2016 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55717421>.
221. Ухвала Апеляційного суду Херсонської області по справі №667/8623/15-к від 26 квітня 2016 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/667/86231/15-к>

222. Ухвала Апеляційного суду Хмельницької області у справі за №676/8098/15-к від 21 грудня 2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39561368>.
223. Ухвала Бахмацького районного суду Чернігівської області у справі №728/1614/17 від 13 жовтня 2017 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69510379>.
224. Ухвала Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі за № 42016111100000115 за обвинуваченням Гетьманського А.В. від 10 жовтня 2017 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69444762>.
225. Ухвала Гусятинського районного суду Тернопільської області у справі за №12017210070000217 за обвинуваченням Фостика Б.І. від 12 жовтня 2017 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69502580>.
226. Ухвала Дніпровського районного суду м. Херсону у справі за №666/3210/15- від 3 листопада 2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53088561>
227. Ухвала Жовтневого районного суду м. Запоріжжя у кримінальному провадженні №331/2957/17 від 18.07.2017. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/71413020>.
228. Ухвала Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 12.10.2017 р. у кримінальному провадженні № 1-кп/331/6607/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69500150>
229. Ухвала Каланчацького районного суду Херсонської області у справі за №665/487/15-к від 3 липня 2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46166767>.
230. Ухвала Красноармійського міжрайонного суду Донецької області у справі за від 12 жовтня 2017 року у кримінальному провадженні № №1-кп/235/664/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69498761>.
231. Ухвала Кузнецовського районного суду Рівненської області у справі за №565/234/15-к від 28 липня 2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30589178>.

232. Ухвала Млинівського районного суду Рівненської області у справі за №12017180160000059 за обвинуваченням Кучки В.М.. від 12 жовтня 2017 р. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79855900>.
233. Ухвала Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області у справі №740/39951/17 від 13 жовтня 2017 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69510504>.
234. Ухвала Острозького районного суду Рівненської області у справі за №12017180170000298 за обвинуваченням Рожко Г.Й. від 11 жовтня 2017 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69470400>
235. Ухвала Роздільнянського районного суду Одеської області у справі за №511/2727/15-к за обвинуваченням Особа1 від 9 лютого 2016 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55592087>.
236. Ухвала Фастівського міськрайонного суду Київської області у справі за №12017110310000840 за обвинуваченням Петрука М.В.. від 10 жовтня 2017 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69445446>.
237. Фойницький И. Я. Курс уголовного судопроизводства: в 2-х т. Т.1. СПб: «Альфа», 1996. 605 с.
238. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для судів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.
239. Хавронюк М. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2007. 36 с.
240. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно- процессуального права. Очерки по теории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. СПб. : Равена Альфа, 1995. 846 с.
241. Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України: автореф. дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.09. К, 2014. 20 с.

242. Чорнобук В. І. Законність та обґрунтованість процесуальних рішень судді в порядку судового контролю у досудових стадіях кримінального процесу: монографія. Х.: Право, 2008. 184с.
243. Шевчук М. І. Межі активності суду: теоретичний та практичний аспекти. Право і суспільство. 2014. №1-2. С.295 – 301.
244. Шибіко В. П. Повернення справи на додаткове розслідування й нові форми відновлення досудового провадження за рішенням суду досудового провадження за рішенням суду в кримінальному процесі України. Правова позиція. 2018. №1 (20). С.142 – 154.
245. Шминдрук О. Ф. Підготовче провадження в кримінальному процесі України: дис.... канд. юрид. наук : 12.00.09. Острог, 2016. 221 с.
246. Шминдрук О. Ф. Підготовче провадження в кримінальному процесі України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. / Акад. адв. України. К., 2016. 18 с.
247. Шминдрук О. Ф. Підготовче провадження як кримінально-процесуальна категорія. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2014. №10. Т.2. С.159 – 162.
248. Шминдрук О. Ф. Стадія віддання до суду за КПК УСРР 1922 р. та її реформування у підготовчій дії у КПК УСРР 1927 р. Розвиток юридичної науки на сучасному етапі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (5 червня 2013 року, м. Тернопіль). Тернопіль, 2013. С. 65 – 69.
249. Шульга А. О. Повернення матеріалів кримінального провадження прокуророві судом у підготовчій стадії: морально-правовий аспект. Форум права. 2016. №1. С.267 – 272.
250. Шумилин С. Ф. Законность и обоснованность решений, принимаемых в стадии предания суду: дисс... канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 1981. 249 с.
251. Ягунов Д. В. Що стоїть на засаді створення служби пробації в Україні? Що до питання про створення національної моделі пробації. Актуальні проблеми європейської інтеграції / за ред. Д. Ягунова. Одеса: «Фенікс», 2011. 178с.

252. Ягунов Д. В Сучасний стан та перспективи пробації в Україні: до питання філософії, цілей та показників. URL: <http://www.yagunov.in.ua/?p=1257>.
253. Якушев Г. Ю. Стадия предания суду по Уставу уголовного судопроизводства 1864 года. Российское правосудие. 2014. № 11 (103). С. 12–17.
254. Яновська О. Г. Забезпечення розумних строків на стадії підготовчого провадження. Вісник кримінального судочинства. 2016. №1. С.64 – 69 .
255. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Єлисей Узун і Андоні проти Румунії» від 23 квітня 2019 року URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-yelisej-uzun-i-andoni-proti-rumuni%D1%97-tekst-rishnnya/>.
256. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Харченко проти України» від 10.02.2011 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_662 (дата звернення: 10.07.2019).
257. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чанєв проти України» URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_a37 (дата звернення: 15.06.2019).

Список

публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Замкова Я. В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса. 2015. Вип. 18. Т.2. С. 152-154.
2. Замкова Я. В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса. 2016. Вип. 19. С. 162-164.
3. Замкова Я. В. Виникнення та значення стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Ужгород. 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 103-106.
4. Замкова Я. В. Обвинувальний акт - як підстава підготовчого провадження у суді першої інстанції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. №2 (81) С. 266-274.
5. Замковая Я. В. Законность и обоснованность решений суда о розыске обвиняемого в подготовительном производстве. *Legea si viata, Publicatie stiintifico-pructica*. Moldova. 2016. № 12/3. С. 27-30.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Замкова Я. В. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень за ст. 366 КК України. *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали науково-практичної конференції 11 грудня 2015*. Х.: Право. 2015. С. 50-56.

7. Замкова Я. В. Обвинительный акт – итоговый документ досудебного расследования (сравнительный анализ). *Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 14 квітня 2016 року*. Одеса: ОДУВС. 2016. С. 58-60.

8. Замкова Я. В. Особливості складання реєстру матеріалів досудового розслідування. *Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи подолання): матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016)*. Дніпропетровськ: ДДУВС. 2016. С. 72-74.

9. Замкова Я. В. Складання досудової доповіді органом пробації. *Міжнародне право: матер. між нар. наук. практ. конф. (м. Одеса, 25.11.2016 р.)*. Одеса: Фенікс, 2016. С.72-75.

10. Замкова Я. В. Правові якості рішень суду в підготовчому провадженні. *Матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 07 квітня 2017 р.)*. Одеса: ОДУВС. 2017. С. 69-72

11. Замкова Я.В. Проблемні питання щодо можливості призначення експертизи в підготовчому провадженні. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: зб. Матеріалів між народ. наук.-практ. конф. , присвяченої 100 – річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки та техніки України М. В. Салтевського (Харків, 7-8 листопада 2017р.)*. Харків: Право, 2017. С. 33.

12. Замкова Я. В. Висновок експерта як одна із підстав обґрунтованості рішення суду в стадії підготовчого провадження. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару (01 грудня 2017 року)*. Львів: ЛьвДУВС. С. 39-41.

13. Замкова Я. В. Кримінальне провадження чи кримінальна справа – проблеми термінології за КПК України. *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 року)*. Том 1. Тернопіль: Вектор, 2019. С. 298-299.

ДОДАТОК Б**Проект****Закон України****«Про внесення змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення положень, які регулюють вимоги до рішень суду у підготовчому провадженні».**

Відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України Верховна рада постановляє:

Внести зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України, які регулюють порядок підготовчого провадження та вимоги до рішень, які приймаються судом у цій стадії кримінального процесу:

1. Частину 1 статті 3 КПК України доповнити пунктом 13-1 наступного змісту «підготовче провадження – кримінальне провадження у суді першої інстанції кримінальних справ, які надійшли від прокурора до судового розгляду». А із п. 24 ч.1 ст. 3 КПК України виключити слова «підготовче провадження».

2. По тексту КПК України словосполучення «матеріали кримінального провадження» замінити на словосполучення «матеріали кримінальної справи».

3. Частину 1 статті 314 КПК України доповнити наступним реченням: «У разі необхідності розгляду кримінальної справи колегіально голова суду в строк до десяти діб, формує склад суду, про що складає відповідну ухвалу. Якщо суддів місцевого недостатньо для колегіального складу суддів, голова суду направляє кримінальну справу до апеляційного суду, який виносить ухвалу про створення колегії суддів в строк 10 діб.

Створений склад суду призначає кримінальну справу до підготовчого судового розгляду не пізніше 10 діб, а у разі складності справи 30 діб, з дня винесення ухвали про склад суду.

4. Пункт 3 ч.3 ст. 314 КПК України після слів «якщо вони не відповідають вимогам цього КПК» доповнити реченням « або повернути прокуророві для додаткового розслідування у разі неправильної кваліфікації дій обвинуваченого та суттєвої неповноти досудового розслідування за клопотанням однієї або обох сторін».

5. Доповнити КПК України ст. 314-2 «Питання, які з'ясовуються суддею у підготовчому провадженні» наступного змісту: «Головуючий після виконання вимог, закріплених статтями 342-345, з'ясовує в учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду, та встановлює:

- 1) чи підсудне кримінальне провадження суду, на розгляд якого воно надійшло;
- 2) чи складено обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру відповідно до вимог цього Кодексу;
- 3) чи підтримує прокурор або потерпілий у випадках, передбачених законом, обвинувачення;
- 4) чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу;
- 5) чи не бажають сторони укласти угоду про примирення;
- 6) чи не має підстав для закриття кримінального провадження або його зупинення;
- 7) чи підлягають задоволенню скарги, заяви та клопотання учасників кримінального провадження».

6. Частину 4 статті 110 КПК України викласти в наступній редакції: «Обвинувальний акт повинен відповідати вимогам законності,

вмотивованості і обґрунтованості та формі, передбаченій у ст. 291 КПК України».

7. Статтю 291 КПК України викласти в наступній редакції: «Обвинувальний акт»: «Після закінчення досудового розслідування, ознайомлення сторін із матеріалами кримінальної справи і вирішення заявлених клопотань слідчий складає обвинувальний акт, який затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема, якщо він не погодився з обвинувальним актом, що був складений слідчим».

Обвинувальний акт складається із вступної, описової і резолютивної частини.

Вступна частина має містити такі відомості:

- Прізвище, ім'я, по-батькові та займана посада слідчого, прокурора;
- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по-батькові; дата, місяць і рік народження; місце народження, місце проживання або місце реєстрації, громадянство паспорт серія, номер, ким і коли виданий, ідентифікаційний номер платника податків).

Описова частина: виклад фактичних обставин справи як їх встановлено на досудовому розслідуванні:

- місце, час способи, мотиви і наслідки кримінального правопорушення, вчиненого кожним з підозрюваних, показання кожного з підозрюваних по суті оголошеної йому підозри, аналіз доказів, зібраних під час досудового розслідування, а також, доводи, наведені підозрюваними на свій захист і результати їх перевірки;
- обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;
- розмір шкоди завданої кримінальним правопорушенням;

- розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);
- дату та місце складання обвинувального акта та його затвердження, підписи осіб, які його склали та затвердили.

Якщо обвинувальний акт складено мовою, якою не володіє обвинувачений, його має бути перекладено на рідну мову обвинуваченого або іншу мову, якою він володіє. Переклад обвинувального акта приєднується до справи.

До обвинувального акту додаються:

- список осіб, які підлягають виклику у судове засідання, із зазначенням їх адреси і аркушів справи, де викладені їх показання або висновки;
- довідка про рух справи та про застосування запобіжного заходу з зазначенням часу і місця тримання під вартою кожного з обвинувачених, якщо вони заарештовані, та інших заходів забезпечення кримінального провадження;
- довідки про речові докази, про цивільний позов, про заходи вжиті до забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна;
- довідка про судові витрати в справі за час досудового розслідування з посиланням на відповідні аркуші справи.

У списку осіб, які підлягають виклику у судове засідання, з метою нерозголошення відомостей про осіб, щодо яких у порядку, передбаченому Законом, застосовані заходи безпеки, замість їх справжніх прізвища, ім'я, по-батькові зазначається псевдонім, а замість адреси – назва органу, якій здійснює заходи безпеки та його адреса.

Після затвердження обвинувального акту прокурором, копія акту вручається під розписку обвинуваченому та його захиснику, разом із копією цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування.

Обвинувачений та його захисник після ознайомлення із обвинувальним актом у разі незгоди з ним, мають впродовж десяти днів, а у разі складності справи, по тяжким та особливо тяжким злочинам - тридцяти днів, додати до справи захисний висновок.

8. Частину 2 ст. 292 КПК України після слова «містити» доповнити реченням наступного змісту «аналіз доказів, зібраних ну досудовому розслідуванні та представлених стороною захисту, які підтверджують вчинення особою суспільно небезпечного діяння».

9. Виключити із частини 3 статті 314 КПК України пункт 1 «Затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 КПК України».

10. Доповнити частину 3 статті 314 КПК України пунктом 1-1 в наступній редакції: «зупинити призначення судового розгляду у разі тяжкої хвороби обвинуваченого чи у зв'язку з оголошенням його розшуку. У разі розшуку та явки обвинуваченого чи його одужання суд виносить відповідну ухвалу і призначає підготовче судове засідання».

11. Норми, що регулюють порядок закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, виділити в окремий параграф глави 30 КПК України, який іменувати: «параграф 1-1 Спрощене провадження щодо закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності за ст.ст. 45-49 КК України», в якому зосередити норми ст.ст. 285, 286 чинного КПК України, а ст. 288 КПК викласти за наступною редакцією « Розгляд судом у спрощеному порядку клопотання прокурора у зв'язку із звільненням особи від кримінальної відповідальності з постановленням вироку».

А із п.2 ч.2 ст. 314 КПК України виключити слова «або частиною другою ст. 284 цього Кодексу».

12 .Викласти частину 2 статті 34 КПК України в такій редакції: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до

іншого в межах юрисдикції одного апеляційного суду вирішується колегією суддів суду апеляційної інстанції на підставі ухвали місцевого суду не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали, про що постановляється вмотивована ухвала». Частину 3 статті 34 КПК України сформулювати так: «Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного апеляційного суду до іншого вирішуються колегією суддів Верховного Суду на підставі ухвали відповідного суду апеляційної інстанції не пізніше п'яти днів з дня отримання такої ухвали, про що постановляється вмотивована ухвала».

13. Доповнити пункт 4 ч. 2 статті 315 КПК України положенням наступного змісту: «в тому числі і у разі, якщо у клопотанні про допит певних осіб під час досудового розслідування було відмовлено».

14. Доповнити Главу 3 «Суд сторони та інші учасники кримінального провадження» параграф 7 «Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»

Стаття 83-1. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві

Особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі наявності реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну мають право на забезпечення безпеки.

Право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав мають:

- 1) особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь у виявленні, запобіганні, припиненні і розкритті кримінального правопорушення чи сприяла цьому;
- 2) потерпілий або його представник (адвокат) у кримінальному провадженні;
- 3) підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;
- 4) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої злочином;

5) свідок;

6) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий;

7) члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених у пунктах 1-6 цієї статті, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

Орган досудового розслідування, слідчий, прокурор або суд, одержавши заяву чи повідомлення про загрозу безпеці особи, зазначеної у частині другій цієї статті, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше ніж три доби, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або відмову в застосуванні заходів безпеки. Відповідно до свого рішення вони приймають мотивовану постанову чи ухвалу і передають її для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки. Ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання зазначеними органами.

Орган, якому доручено здійснювати заходи безпеки, встановлює перелік необхідних заходів і способів їх реалізації, керуючись при цьому конкретними обставинами і необхідністю усунення існуючої загрози. Про заходи безпеки, умови їх здійснення та правила користування майном або документами, виданими з метою забезпечення безпеки, повідомляється особа, взята під захист.

У разі наявності в заяві (повідомленні) даних про загрозу безпеці особи, зазначеної у частині другій цієї статті, відомостей про кримінальне правопорушення, орган досудового розслідування, слідчий, прокурор, суд або суддя в порядку, передбаченому цим Кодексом, приймає рішення про внесення даних про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або про передачу заяви (повідомлення) за належністю.

Про прийняте рішення заявнику негайно надсилається повідомлення.

Орган, який здійснює заходи безпеки, письмово інформує орган досудового розслідування, слідчого, прокурора, суд або суддю, у

провадженні якого перебуває кримінальна справа, про вжиті заходи та їх результати.

Стаття 83-2. «Права і обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки»

Особи, взяті під захист, мають право:

- 1) подавати клопотання про вжиття заходів безпеки або про їх скасування;
- 2) знати про застосування щодо них конкретних заходів безпеки;
- 3) вимагати від органу досудового розслідування, слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів;
- 4) оскаржити незаконні рішення чи дії органів, які забезпечують безпеку, до відповідного органу вищого рівня, прокурора або суду.

Особи, взяті під захист, зобов'язані:

- 1) виконувати умови здійснення заходів безпеки і законні вимоги органів, які здійснюють заходи безпеки;
- 2) негайно інформувати зазначені органи про кожний випадок погрози або протиправних дій щодо них;
- 3) поводитися з майном та документами, виданими їм у тимчасове користування органом, який забезпечує безпеку, згідно з установленими законодавством правилами.

Стаття 83-3. «Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки»

Нерозголошення відомостей про особу, взяту під захист, може забезпечуватися шляхом обмеження відомостей про неї в матеріалах кримінального провадження (кримінальної справи), а також протоколах слідчих (розшукових) дій та судових засідань. Орган досудового розслідування, слідчий, прокурор, суд (суддя), прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, виносить мотивовану постанову, ухвалу про заміну прізвища, імені, по-батькові особи, взятої під захист, на псевдонім.

Надалі у процесуальних документах зазначається лише псевдонім, а справжні прізвище, ім'я, по-батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних. Ця постанова (ухвала) до матеріалів справи не додається, а зберігається окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальна справа. У разі заміни прізвища особи, взятої під захист, на псевдонім з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих (розшукових) дій та інші документи, в яких зазначено достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів кримінального провадження додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом. На документи, що містять таку інформацію, не поширюються правила, передбачені статтею 290 цього Кодексу.

Стаття 83-4. «Порядок скасування заходів безпеки»

Заходи безпеки можуть бути скасовані на підставі закінчення строку конкретного заходу безпеки; усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, взятих під захист; систематичного невиконання особою, взятою під захист, законних вимог органів, що здійснюють заходи безпеки, якщо ця особа письмово була попереджена про можливість такого скасування.

Приводом для скасування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів може бути: заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича, щодо якого були застосовані заходи безпеки; отримання достовірної інформації про усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

За наявності підстав для скасування заходів забезпечення безпеки органом досудового розслідування, слідчим, прокурором, судом (суддею) виноситься мотивована постанова чи ухвала про їх скасування.

Рішення про скасування заходів безпеки письмово протягом доби доводиться до відома особи, щодо якої були застосовані ці заходи.

Стаття 83-5. «Оскарження рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування»

Постанова органу досудового розслідування або слідчого, прокурора про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування може бути оскаржена до відповідного прокурора або місцевого суду за місцем розслідування кримінального провадження.

Суддя негайно розглядає скаргу і матеріали справи, при необхідності вислуховує особу, щодо якої застосовуються заходи безпеки та її представника (адвоката), особу, яка провадить досудове розслідування, слідчого, вислуховує думку прокурора, після чого в залежності від підстав для прийняття такого рішення виносить постанову про застосування заходів безпеки або про їх скасування чи про відмову в цьому.

На постанову судді про відмову в задоволенні скарги протягом п'яти діб з дня її винесення може бути подана апеляція до апеляційного суду.

15. Виключити із КПК України п. 6 ч. 3 ст. 314 та ст. 314-1 та із Закону України «Про пробацію» речення «та забезпечує суд інформацією, що характеризує обвинуваченого».

Прикінцеві положення.

1. Цей закон набуває чинності з дня його опублікування.
2. До приведення нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони діють у частині, що не суперечить цьому закону.
3. Кабінету Міністрів України привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом, забезпечити в межах своїх повноважень прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього закону.

Президент України

Пояснювальна записка до проекту Закону України

«Про внесення змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення положень, які регулюють вимоги до рішень суду у підготовчому провадженні».

Використання у слідчій та судовій практиці положень КПК України, прийнятого Верховною Радою України у 2012 році, виявило низку проблемних та неврегульованих законом питань, які впливають на якість досудового розслідування та законність, обґрунтованість і вмотивованість рішень суду у підготовчому провадженні.

Тому, пропонуючи Закон України «Про внесення змін і доповнень до КПК України», вважаємо за необхідне визначити в ньому, що

1) вживана у КПК України 2012 року термінологія «кримінальне провадження» як діяльність правоохоронних та судових органів та як матеріали (паперові носії), в яких зафіксовані результати такої діяльності, є тавтологічною і породжує багато незручностей і неточностей у правозастосовній практиці, тому запропоновано цю термінологію привести у відповідність термінологією, яка вживається у рішеннях Європейського суду з прав людини, а саме матеріали кримінального провадження у КПК України іменувати «кримінальною справою»;

2) обвинувальний акт, який розглядається у підготовчому провадженні, є підсумковим рішенням слідчого, складеним за результатами проведеного досудового розслідування і має відповідати вимогам, які пред'являються до будь-якого процесуального рішення у кримінальному процесі, а саме: вимогам законності, обґрунтованості і вмотивованості та мати посилання на зібрані досудовим розслідуванням докази;

3) необхідність реформування процесуального порядку завершення досудового розслідування, відповідно якому покласти на органи розслідування систематизацію усіх матеріалів кримінального

провадження, складання обґрунтованого і вмотивованого обвинувального акту, ознайомлення з ними усіх учасників кримінального провадження, надання можливості стороні захисту складання свого висновку у разі незгоди з обвинувальним актом, і тільки після цього усі матеріали кримінальної справи направляти до суду.

4) Розширення повноважень суду у стадій підготовчого провадження, а саме: приймати рішення про зупинення судового розгляду у разі тяжкої хвороби обвинуваченого або його переховування від явки до суду; та повертати справу прокурору у разі помилкової кваліфікації дій обвинуваченого, продовження строку тримання обвинуваченого під вартою, заміну скасування та обрання запобіжного заходу.

ДОДАТОК В

АНКЕТА

опитування по дисертаційному дослідженню Замкової Я. В. за темою:

«Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України»

○ *В якій галузі правозастосовної діяльності працюєте:*

Суддя	
Прокурор	
Слідчий	
Адвокат	

○ *Стаж роботи на посаді:*

До 3-х років	
До 5-ти років	
До 10-ти років	
Більше 10 років	

○ *Чи потрібні зміни до КПК України, щодо закінчення досудового розслідування та підготовчого провадження?*

Так	
Ні	

○ *Чи вважаєте за необхідне можливість оскарження повідомлення про підозру у підготовчому провадженні*

Так	
Ні	

○ *Чи вважаєте за необхідне в обвинувальному акті, підсумковому рішенні досудового розслідування, викладати зміст та аналіз, зібраних доказів і мотивування висновків з посиланням на матеріали кримінальної справи?*

Так	
Ні	

- Чи потрібно прокурору надавати під розписку підозрюваному (обвинуваченому) і його захиснику копію обвинувального акта і цивільного позову, якщо цивільний позов був заявлений під час досудового розслідування?

Так	
Ні	

- Чи потрібно надавати підозрюваному (обвинуваченому) і його захиснику у разі незгоди з обвинувальним актом право долучати до матеріалів кримінального провадження вмотивований та обґрунтований захисний висновок?

Так	
Ні	

- Чи потрібно направляти до суду у підготовче провадження разом з обвинувальним актом усі матеріали кримінального провадження?

Так	
Ні	

- Чи потрібно вилучення із підготовчого провадження розгляд справ на підставі угод та звільнення особи від кримінальної відповідальності окремі провадження?

Так	
Ні	

- Чи потрібно збільшення строку призначення справи до розгляду до 10 днів, а у разі складнощі справи до 30 днів, з дня надходження справи до суду?

Так	
-----	--

Ні	
----	--

- Чи потрібно у підготовчому провадженні надавати право суду приймати рішення про зупинення призначення судового розгляду у разі розшуку обвинуваченого або його хвороби?

Так	
Ні	

- Чи потрібно призначення у підготовчому провадженні досудової доповіді органу пробації?

Так	
Ні	

- Чи потрібно перейменування у КПК України терміну «кримінальне провадження» на «кримінальну справу»

Так	
Ні	

- Чи підтримуєте Ви пропозицію що у підготовчому провадженні, приймаючи рішення про призначення справи до судового розгляду, суд може задовольнити клопотання певних осіб, якщо у задоволенні такого клопотання під час досудового розслідування було відмовлено?

Так	
Ні	

- Чи підтримуєте Ви можливість прийняття судом у підготовчому провадженні рішення про продовження строку тримання під вартою, зміну, скасування або обрання запобіжного заходу?

Так	
Ні	

Чи вважаєте Ви можливим прийняття судом у підготовчому провадженні рішення про повернення прокуророві для додаткового розслідування обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру у разі невірної кваліфікації дій обвинуваченого та суттєвої неповноти досудового розслідування лише за клопотанням сторін?

Так	
Ні	

Довідка

про результати опитування суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів, проведеного дисертантом Замковою Я.В. по дисертаційному дослідженню за темою: «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України»

В результаті проведеного дослідження було опитано 75 суддів, 45 прокурорів, 70 слідчих, 110 адвокатів.

Усі респонденти на питання:

«Чи потрібні зміни до КПК України, щодо закінчення досудового розслідування та підготовчого провадження?» відповіли «так» - 100%.

На питання:

«Чи вважаєте за необхідне в обвинувальному акті, підсумковому рішенні досудового розслідування, викладати зміст та аналіз, зібраних доказів і мотивування висновків з посиланням на матеріали кримінальної справи?» опитані адвокати – 100%; судді – 93,5%; прокурори – 48,4%, слідчі – 45,1%, відповіли позитивно.

Більшість опитаних (78%) відповіли позитивно на питання про надання захисникові права, у разі незгоди з обвинувальним актом право долучати до матеріалів кримінального провадження вмотивований та обґрунтований захисний висновок.

Усі опитані адвокати – 100%, відповіли позитивно на питання, що обвинувальний акт має вручати обвинуваченому під розписку прокурор.

Більшість суддів (93,9%) вважають, що матеріали кримінального провадження мають надходити до суду разом з обвинувальним актом. Такої ж думки дотримуються і 48,5% прокурорів, і 45,4% слідчих.

На питання: «Чи потрібно вилучення із підготовчого провадження розгляд справ на підставі угод та звільнення особи від кримінальної відповідальності окремі провадження?» більшість опитаних 89,1% відповіли позитивно.

Збільшення строку призначення справи до розгляду до 10 днів, а у разі складнощі справи до 30 днів, з дня надходження справи до суду – підтримують усі опитані – 100%.

Також позитивно усі опитані підтримали можливість суду у підготовчому провадженні приймати рішення про скасування, зміну та продовження запобіжного заходу та про зупинення призначення судового розгляду у разі розшуку обвинуваченого або його хвороби.

Так, 98,5% опитаних суддів, 95,4% - адвокатів, 85, 6% - прокурорів, 79,*% - слідчих, вважають не потрібним у підготовчому провадженні призначення досудової доповіді органу пробації.

На питання «Чи потрібно перейменування у КПК України терміну «кримінальне провадження» на «кримінальну справу»?», більшість опитаних (80,!% – суддів, 69,3% – прокурорів, 96,5% – слідчих, 96,4% – адвокатів) відповіли позитивно.

Більшість опитаних суддів (85,4%) та адвокатів – (92,7%) вважають, що у підготовчому провадженні, приймаючи рішення про призначення справи до судового розгляду, суд може задовольнити клопотання певних осіб, якщо у задоволенні такого клопотання під час досудового розслідування було відмовлено.

99,9% опитаних суддів, 92,5% прокурорів, 85,3% адвокатів, 90,1% слідчих вважають, що повідомлення про підозру може бути оскаржено тільки слідчому судді і під час досудового розслідування.

Більшість опитаних суддів – 95,4% і адвокатів 98,1% вважають можливим прийняття судом у підготовчому провадженні рішення про повернення прокуророві для додаткового розслідування обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру у разі невірної кваліфікації дій обвинуваченого та суттєвої неповноти досудового розслідування лише за клопотанням сторін?

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

С.С. Чернявський

14. 10. 2019 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертації
Замкової Яни Василівни на тему
«Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого
провадження в кримінальному процесі України»
у науково-дослідну діяльність
Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: заступника начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського О.В. (голова комісії), завідувача наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового № 1, доктора юридичних наук, доцента Вознюка А.А. та професора кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних наук, доцента Омельченка О.Є. склала цей акт про те, що результати дисертації Замкової Я.В. на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» впроваджені у науково-дослідну діяльність академії.

1. Матеріали дисертації Замкової Я.В. використовуються: при підготовці наукових робіт здобувачами вищої освіти академії та підготовці відповідних методичних рекомендацій для працівників слідчих підрозділів Національної поліції України.

2. Результати дисертації відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для здобувачів вищої освіти та аспірантури, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

1. Замкова Я.В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 18. – Т.2. – С. 152-154.

2. Замкова Я.В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2016. № 19. – С. 162-164.

3. Замкова Я.В. Виникнення та значення стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. № 38. – Т. 2.

– С. 103-106.

4. Замкова Я.В. Обвинувальний акт – як підстава підготовчого провадження у суді першої інстанції. *Науковий вісник Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ, Збірник наукових праць* 2016. № 2 (81) – С. 266-274

5. Замковая Яна Законность и обоснованность решений суда о розыске обвиняемого в подготовительном производстве. *Legea si viata, Publicatie stiintifico-pructica, ISSN 1810-309X, Moldova, decembrie*. 2016, – Р. 27-30

6. Замкова Я.В. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень за ст. 366 КК України. *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали науково-практичної конференції*, (Харків, 11 грудн. 2015р.). Харків : Право, 2015. С. 50-56.

7. Замкова Я.В. Обвинительный акт – итоговый документ досудебного расследования (сравнительный анализ). *Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, (Одеса, 14 квітн. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 58-60.

8. Замкова Я.В. Особливості складання реєстру матеріалів досудового розслідування. *Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи подолання): матеріали круглого столу* (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016 р.). Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. С. 72-74.

9. Замкова Я.В. Повноваження адвоката у контрольно-судовому провадженні. *Актуальні проблеми реформування адвокатури України: матеріали круглого столу*, (Харків, 3 червн. 2016 р.). Харків. С. 4

10. Замкова Я.В. Складання досудової доповіді органом пробації *Міжнародне право: матер. між нар. наук. практ. конф.*, (Одеса, 25 листопад. 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С.72-75.

11. Замкова Я.В. *Правові якості рішень суду в підготовчому провадженні* Матеріали науково-практичної конференції, (Одеса, 07 квітня 2017 р.). Одеса, ОДУВС, 2017. С. 69-72.

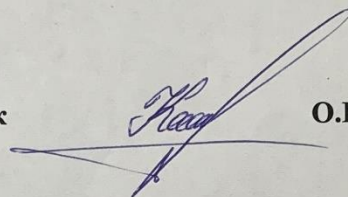
12. Замкова Я.В. Проблемні питання щодо можливості призначення експертизи в підготовчому провадженні *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: збірник матеріалів між народ. наук.-практ. конф. , присвяченої 100 – річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки та техніки України М.В. Салтевського* (Харків, 7-8 листопада 2017р.). – Харків: Право, 2017. С. 33.

13. Замкова Я.В. Висновок експерта як одна із підстав обґрунтованості рішення суду в стадії підготовчого провадження *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: збірник тез науково-практичного семінару* (Львів, 01 грудня 2017 р.). Львів: ЛьвДУВС. С. 39-41.

14. Замкова Я.В. *Кримінальне провадження чи кримінальна справа – проблеми термінології за КПК України*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ 1 березня 2019 р.). Київ. Національний авіаційний університет, Тернопіль: Вектор. С. 298-299.

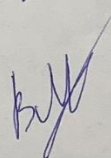
3. Зазначені праці підтвердили високий науково-теоретичний рівень, практичну спрямованість наукових праць Замкової Я.В., а також були використані у науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукової лабораторії та здобувачів вищої освіти академії.

Голова комісії:
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

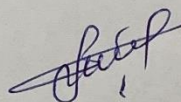
О.В. Калиновський

Члени комісії:
доктор юридичних наук,
доцент

А.А. Вознюк

кандидат юридичних наук,
доцент

О.Є. Омельченко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

П.В. Берназ

2019

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження Замкової Яни Василівни
у наукову діяльність Одеського державного університету
внутрішніх справ

м. Одеса

« 15 » 10 2019 р.

Комісія у складі:

- 1) начальника відділу організації наукової роботи ОДУВС Домброван Н.В.;
- 2) професора кафедри кримінального процесу, доктора юридичних наук, професора Тарасенка В.Є.;
- 3) завідувача кафедри кримінального процесу ОДУВС, кандидата юридичних наук Тетерятник Г.К.

склала цей акт з приводу того, що комісією вивчені наукові положення, пропозиції і рекомендації Замкової Яни Василівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України при проведенні наукових досліджень за темою НДР ОДУВС «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування ОВС в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0114U004015), темою НДР кафедри кримінального процесу ОДУВС «Актуальні проблеми досудового розслідування» (державний реєстраційний номер 0114U004018).

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження Замкової Яни Василівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність містить ґрунтовні наукові рекомендації теоретичного та прикладного характеру,

спрямоване на вдосконалення низки інститутів чинного кримінального процесуального законодавства України та становить цінність для наукової діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

Результати дисертаційного дослідження Замкової Яни Василівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, зокрема при проведенні наукових досліджень за темою НДР ОДУВС «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування ОВС в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0114U004015), темою НДР кафедри кримінального процесу ОДУВС «Актуальні проблеми досудового розслідування» (державний реєстраційний номер 0114U004018)).

Члени комісії:

**Начальник відділу
організації наукової роботи
ОДУВС**

Н.В. Домброван

**Професор кафедри
кримінального процесу
доктор юридичних наук, професор**

В.Є. Тарасенко

**Завідувач кафедри
кримінального процесу
кандидат юридичних наук**

Г.К. Тетерятник

ЗАТВЕРДЖУЮПроректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук**П.В. Берназ**

«15» 10 2019

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ
результатів дисертаційного дослідження Замкової Яни Василівни
до навчального процесу Одеського державного університету
внутрішніх справ

м. Одеса

«15» 10 2019

Комісія у складі:

- 1) начальника навчально-методичного відділу ОДУВС, кандидата технічних наук, доцента Сіфорова О.І.;
- 2) професора кафедри кримінального процесу, доктора юридичних наук, професора Тарасенка В.Є.
- 3) завідувача кафедри кримінального процесу ОДУВС, кандидата юридичних наук Тетерятник Г.К.;

склала цей акт з приводу того, що комісією вивчені пропозиції і рекомендації Замкової Яни Василівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність; до навчального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України при проведенні лекційних і семінарських (практичних) занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України».

Комісія дійшла висновку, що дисертаційне дослідження «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» є комплексним дослідженням теоретичних і прикладних питань, що виникають у зв'язку з винесенням рішень суддею у стадії підготовчого провадження, має цінність для навчального процесу, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

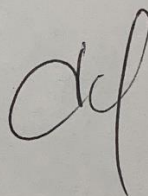
Використання матеріалів дисертаційного дослідження Замкової Яни Василівни сприятиме підвищенню рівня юридичних та спеціальних знань

майбутніх працівників Національної поліції щодо розуміння теоретичних і прикладних питань, що виникають у зв'язку з реалізацією приватних інтересів у сфері кримінального судочинства.

Результати дисертаційного дослідження Замкової Яни Василівни щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність впроваджені до навчального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України і використані при проведенні лекційних і семінарських (практичних) занять з навчальних дисциплін Кримінальний процес, «Досудове розслідування», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України».

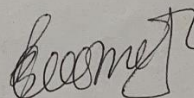
Члени комісії:

Начальник НМВ ОДУВС
кандидат технічних наук, доцент

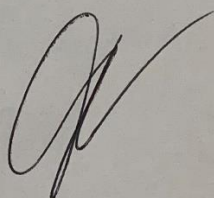
О.І. Сіфоров

Професор кафедри
кримінального процесу
доктор юридичних наук, професор

В.Є. Тарасенко

Завідувач кафедри
кримінального процесу
факультету №3 ОДУВС
кандидат юридичних наук

Г.К. Тетерятник

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. директора Дніпровського
регіонального відділення
Національної школи суддів України
Поплавський В. Ю.

АКТ

**ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ У ПРАКТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

2 жовтня 2019

м. Дніпро

№ 2

Про впровадження результатів дисертації
Замкової Яни Василівни
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за темою:
«Законність та обґрунтованість рішень судді
у стадії підготовчого провадження
в кримінальному процесі України»

Комісія у складі:

- Поплавський Володимир Юрійович – в. о. директора Дніпровського регіонального відділення Національної школи суддів України, суддя у відставці, кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України;
- Баштанник Алла Григорівна – заступник директора Дніпровського регіонального відділення Національної школи суддів України, кандидат наук з державного управління;
- Гайдук Віра Іванівна - головний спеціаліст Дніпровського регіонального відділення Національної школи суддів України, суддя у відставці;

розглянула й узагальнила наукові праці Замкової Яни Василівни за темою дисертації «Законність та обґрунтованість рішень судді у стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України»

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Замкова Я.В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні / Я.В. Замкова // Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – Одеса, 2015.-Вип. 18. – Т.2. – С. 152-154.

2. Замкова Я.В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта / Я.В. Замкова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – Одеса, 2016. - Вип. 19. – С. 162-164.

3. Замкова Я.В. Виникнення та значення стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України / Я.В. Замкова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – Ужгород, 2016. – Вип. 38. – Т. 2. - С. 103-106

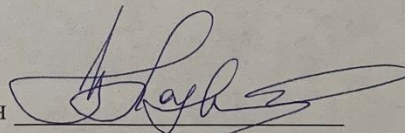
4. Замкова Я.В. Обвинувальний акт - як підстава підготовчого провадження у суді першої інстанції / Я.В. Замкова // Науковий вісник Дніпропетровського Державного університету внутрішніх справ, Збірник наукових праць 2016, №2 (81) с. 266-274

5. Замковая Яна Законность и обоснованность решений суда о розыске обвиняемого в подготовительном производстве// Legea si viata, Publicatie stiintifico-pructica, ISSN 1810-309X, Moldova, decembrie, 2016, - p. 27-30

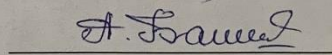
На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що наукові праці Замкової Яни Василівни містять науково обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації та можуть використовуватись у практичній діяльності суддів, а також під час проведення семінарів, тренінгів, курсів підвищення кваліфікації.

Члени комісії:

Поплавський Володимир Юрійович

Баштанник Алла Григорівна

Гайдук Віра Іванівна

